

**T.C.
MİMAR SANAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KENT – MEYDAN İLK SENE GÜNÜMÜZ KÖYLERİNDE
BÜTÜNSEL BİR BAKIŞ : TÜRK YE ÖZEL NDE BİR DEĞERLENDİRME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Duygu TURGUT

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Sorunları Programı

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Ömer Özbek EREN

STANBUL - OCAK 2013

Duygu TURGUT tarafından hazırlanan KENT-MEYDAN İLİŞKİSİNE GÜNÜMÜZ KOŞULLARINDA BÜTÜNSEL BİR BAKIŞ: TÜRKİYE ÖZELİNDE BİR DEĞERLENDİRME adlı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yard. Doç. Dr. İmre Ö. Eren
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Mimarlık Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman
Başkan:

: Yard. Doç. Dr. İmre Ö. Eren

Üye

: Prof. Dr. Nesrin Dengiz

Üye

: Doç. Dr. Ebru Erdemir

Üye

: _____

Üye

: _____

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

ÖNSÖZ

Çalı mam boyunca görü ve önerileriyle bana yol gösteren zamanını ve eme ini benden esirgemeyen tez danı manım Yrd.Doç.Dr. mre Özbek Eren'e öncelikle te ekkürlerimi sunuyorum. Hayatım boyunca her zaman yanımda olan eme ini ve sabrını hiç esirgemeyen sevgili annem Gülsüm Turgut'a ve abim Volkan Turgut'a te ekkür ederken her zaman yanımda oldu unu bildi im babama tezimi ithaf ediyorum. Tez süresi boyunca her türlü yardımlarını esirgemeyen sevgili arkada larıma te ekkür ediyorum.

Her ko ulda sa ladı ı destek için de erli hocam Doç.Dr.Gonca Büyükmihçı'ya da ayrıca te ekkür ediyorum.

OCAK 2013

Mimar Duygu Turgut

ÖZET

Bu çalı ma kentsel kamusal mekân olarak meydanların fiziksel, toplumsal, mekânsal, i levsel niteliksizliklerinin sorgulanmasıyla ba lamı tır. Meydanlar geçmi te çar ı, ticaret, din, siyaset, sosyal hayatla ili kilendirilirken günümüzde ula ım, trafik, hızla ili kilendirilmektedir. Sanayi Devrimi ile ba layan süreçte modernite projesinin etkisiyle toplum yapısı de i mi tir. Bu de i imle birlikte gereksinimlerimizin de i mesi ayrıca motorlu ta ıtların hayatımıza girmesiyle meydanlar ula ım a ı olu turma çabası içerisinde ihmal edilen kentsel mekânlar olarak kalmı tır. Ayrıca Türkiye özelinde iktidarların planlama adı altında yaptı ı çalı malar da meydanların var olu sebebini unutturmu tur. Öncelikle meydan olgusunun bu sorunlarından bahsedebilmek için kent-meydan ili kisine günümüz ko ullarında, bütünsel bir bakı içerisinde ele alınması gerekti i anla ılmı tır. Bu dü ünçeyle birinci bölümde tezin giri kısmını olu turan çalı manın konusu, amacı, kapsamı ve yöntemi ortaya konmu tur. kinci bölümde tezin kavramsal alt yapısını olu turan mekân, kent, kentsel mekân, kamusal mekân, kentsel kamusal mekân olarak meydan kavramlarına yer verilmi tir. Bu bölümün sonucundaki çalı malardan yola çıkarak tez kapsamında kent-meydan ili kisinin mekânsal bütünlü ünü olu turan kriterler olu turulmu tur. Üçüncü bölümde, tarihsel süreç içerisinde kent-meydan ili kisi ara tırlımı , meydan olgusunun u radı ı de i im ve dönü ümler nedenleriyle açıkca görülmü tür. Dördüncü bölümde Osmanlı Dönemi'nden ba layarak, Osmanlı kenti ve meydanları, Osmanlı için önemli bir dönüm noktası olan Tanzimat Fermanı ile ba layan Tanzimat Dönemi kenti ve meydanları, Türkiye Cumhuriyet Dönemi kenti ve meydanları; 1950 öncesi Dönem ve 1950-1980 arası dönem olarak irdelenmi tir. Böylece Türkiye özelinde meydanlarımızın olu um ve de i im süreci ortaya konmu tur. Be inci bölümde ise 1980'den günümüze kent-meydan il kisine bakılmı , bugün Dünya'da kentsel mekân olarak meydana olan yakla ım ve uygulamalar ara tırlımı tır. Bu bölüm sonucunda günümüzde ortaya çıkan anahtar kavramlar ortaya konmu tur. Bütün bu çalı malardan yola çıkarak tez kapsamında olu turulan kriterlerle Dünya'dan ve Türkiye'den seçilen örnekler incelenmi ve örneklerin de erlendirilmesi yapılmı tır. Altıncı sonuç bölümünde ise bütün bu çalı maların günümüz ko ullarında de erlendirilmesi yapılmı tır.

SUMMARY

This study has started with questioning physical, social, spatial, functional crappiness of square fact as urban public space. In the past, squares, are associated with market, trade, religion, politics and social life but today squares are associated with transportation, traffic and quickness. Process that began with the Industrial Revolution changed the structure of society, the effect of the project of modernity. These changes changed our requirements and also motor vehicles into our lives in therefore transportation network in an attempt to create squares remained as neglected urban spaces. In addition to in the case of Turkish government under the name of planning which studies, squares had been forgotten the reason for existence. Primarily the fact of square was understood that it should be considered in the holistic vision. In the first part of the thesis forms part of input the subject, purpose, scope and method are presented. In the second chapter of the thesis underlying conceptual space, urban, urban space, public space, square as urban public space has given concepts. Based on the work resulting from this section that urban-square the integrity of the criteria that was made up the relationship between this facts. In the third chapter, urban-square in the historical process relationship was investigated, on the squares, changes and transformations with reasons was clearly seen. In the fourth chapter, by starting from the period of Ottoman, Ottoman urban and squares, in the Tanzimat Period urban and squares, in the period of the Republic of Turkey urban and squares; before 1950 period, period between 1950 and 1980 have been examined. examined the association between urban-square. Thus, in the case of Turkish has been seen our squares's formation and transformation. In the fifth chapter from 1980 to nowadays was seen urban-square relations, approaches and practices that occur in the world today, square as the urban space have been investigated. Within the scope of the thesis, with criteria which has been consisted of, selected examples from the world and Turkey were investigated, and has been evaluated. In the sixth result chapter, for all study, assessment of current conditions have been evaluated.

EK L L STES

ekil 2.1. Ba arılı kent mekânını olu turan bile enler. Kaynak: Eren, 2006

ekil 2.2. Kentsel tasarım dü üncesinin kabulleri. Kaynak: Eren,2006.

ekil 2.3. Kentsel Yapıda Özel Ve Ortak Mekânlar Arasındaki li kinin aretlendi i Hiyerar ik Organizasyon. Kaynak: Erdönmez ve Akı, 2005.

ekil 2.4. Kamusal mekân özel mekân ayrımları. Kaynak: Erdönmez ve Akı, 2005.

ekil 2.5. St.Mark's Meydanı'nda tören, Venice (10.-14. Yüzyıl). Kaynak: ahinler, 1964.

ekil:2.6. Roma, Popolo Meydanı Cumhuriyet'in ilanı, ubat 1849. Kaynak:Boysan ve Bilgin, 1997.

ekil 2.7. Soldaki:Navona Meydanı. ekil 2.8. Sa daki:Campidoglio Meydanı. Kaynak: <http://www.mimarizm.com>.

ekil 2.9. Haussmann planından sonra Paris'in görünü ü. Kaynak:<http://www.mimarizm.com>.

ekil 2.10. Krier'e göre mekân tiplerinin birle imi. Kaynak:Krier, 1979.

ekil 2.11. Kapalı-Egemen-Çekirdek-Grupla mı Meydan Paul Zucker'in kentsel meydan tipolojileri. Kaynak: Zucker, 1959.

ekil 2.12. Bir Binanın Tam Olarak Görülmesi için Gerekli Mesafe ve Gerekli Açılar. Kaynak: Aspinall, Stones,Staplehurst 2006.

ekil 3.1-2-3 Paleolitik ta uygulamaları - Neolitik ve Bronz Ça uygulamaları - Bronz silah uygulamaları. Kaynak:Korn, 1953.

ekil 3.4. Alt Soldaki. Çakmak ta ı madeni yakla ık M.Ö. 2000. Kaynak:Korn, 1953.

ekil 3.5. Giza'nın piramiti, Mısır. Kaynak: Korn,1953.

ekil 3.6. Dört nehir vadisine yerle mi ilk kültürler. Kaynak: Korn,1953.

ekil:3.7.Mohenjo-Daro,Plan. Kaynak: Zucker,1959.

ekil:3.8. Kahun Plan. Kaynak: Zucker,1959.

ekil 3.9. Ur'un haritadaki yeri. 3.10. Ur, Ziggurat. 3.11. en son kazılara göre Ur kentin planı. Kaynak: Korn, 1953.

ekil 3.12. Darabgird (Fars/ ran) yerle im planı. ekil 3.13. Herakla (Suriye),Abbasi,yerle im planı. ekil 3.14. Ba dat dairesel kent(Irak) rekonstrüksiyon planı. Kaynak: Akın, 1990.

ekil 3.15-16-17 Hakka geleneksel konutu (Fujian,Çin) Kaynak: Akın, 1990.

ekil 3.18-19 Hippodamos'un Milet planı - Miletos kentine ait canlandırma. Kaynak: Bacon, 1968.

ekil 3.20. Akropolis, Atina, batı tarafından görünümü. Kaynak:ROTH, 2000.

ekil 3. 21.Atina, Akropolisin planı M.Ö.5.y.y. Kaynak: Zucker,1959.

ekil 3.22-23 Assos, Agora, Plan ve rekonstrüksiyon.Kaynak: Zucker, 1959.

ekil 3.22-23 Assos, Agora, Plan ve rekonstrüksiyon.Kaynak: Zucker, 1959.

ekil 3.24. Roma Forum Planı. Kaynak:Zucker, 1959.

ekil3.25.Roma mparatorluk Forumu, Plan. ekil 3. 26.Roma,Traiani Forumu, rekonstrüksiyon. ekil 3.27. Roma,Forum Romanum Kaynak:Zucker,1959.

ekil3.28-29-30-31-32-33Orta Ça Meydanları. Kaynak: Zucker,1959.

ekil 3.34. Palma Nuova, 1593. Kaynak:Rasmussen, 1969.

ekil 3.35. deal ehrin planı, Torun, Polanya 1728. Kaynak:Korn,1953.

ekil 3.36. Siena kent haritası. ekil 3.37. Sa üstteki: Siena,Campo Meydanı Planı.

ekil 3.38. Sa alttaki: Meydanın 2010 görüntüleri. Kaynak: ahinler, 2012.

ekil 3.39. Campidoglia Meydanı. Kaynak:Bacon, 1969.

ekil 3.40-41 Campidoglia Meydanı Kaynak: www.mimarizm.com.

ekil 3.42. Navona Meydanı. Kaynak:Zucker,1959.

ekil 3.43. Navona Meydanı. Kaynak:www.roma.net

ekil 3.44. Soldaki Versailles Pallace. Kaynak: Zucker, 1959.

- ekil 3.45. Karlsruhe 18.yüzyılın ortası. Kaynak:Rasmussen, 1969
- ekil 3.46. Covent Garden, Londra. Kaynak: Bacon, 1978.
- ekil 3.47. JacksonSquare, NewOrleans. Kaynak:<http://places.designobserver.com>, 2012.
- ekil: 3.48-49 Jackson Meydanının günümüz kullanımından görüntüler.
Kaynak: <http://www.pps.org>, 2013.
- ekil 3.50. Rasyonel Cadde Planlaması ile Wassili-Ostrow, St Petersburg,Rusya,1750.
Kaynak:Korn,1953.
- ekil 3.51. 18. Yüzyılda, Viyana. Kaynak:Rasmussen, 1969.
- ekil 3.52. 19. Yüzyılın sonunda, Viyana. Kaynak:Rasmussen, 1969
- ekil 3.53. Orleans Galeri,Paris,1829. Kaynak:Frampton,1980.
- ekil 3.54. Norderelbe Nehri üzeri cadde köprüsü, 1884-88. Kaynak:Krier,1991.
- ekil 3.55. Trafalgar Meydanı, 1842, Westminster ar ıvi.
Kaynak: <http://strandlines.org/story/trafalgar-square>
- ekil 3.56. Trafalgar Meydanı,1900'ler. Kaynak:www.mimdap.org.
- ekil 3.57. Geleneksel dönem ehır biçimi,Trancik. Aktaran: Eren, 2006.
- ekil 3.58. Modern dönem ehır biçimi,Trancik. Aktaran: Eren, 2006.
- ekil 3.59.Rouge Nehri yakınındaki Ford fabrikası,1939. Kaynak: Korn,1953
- ekil 3.60. Detroit'teki Ford Fabrikası'nın yakınındaki i çi konutları.
Kaynak: Korn,1953.
- ekil 3.61. Lizbon, bir hava foto rafı, New York. Kaynak: Zucker,1959.
- ekil 3.62. Sanayi Devrimi ile olu an çarpık yapıla ma. Kaynak: Korn,1953.
- ekil 3.63. Ebenezer Howard'ın önerdi i ye il kentler eması. Kaynak:Frampton, 1992.
- ekil 3.64. Berlage'nin Amsterdam'ın güneyi için revize etti i plan,1917.
Kaynak:Frampton, 1992.

- ekil 3.65. Adler ve Sullivan, guaranty yapısı, Buffalo, 1895. Kaynak: Frampton, 1992.
- ekil 3.66. Gropius ve Breuer Chicago Tribün yapısı, 1922. Kaynak: Frampton, 1992.
- ekil 3.67. Trafalgar Meydanı, 1930'lar. Kaynak: londonconnection.com
- ekil 3.68. Le Corbusier'in Paris planı. Kaynak: Le Corbusier ve kent, 2002.
- ekil 3.69. Aldo Rossi, Residential Binası, 1964, Berlin. Kaynak: www.mimar.cc.com, 2013.
- ekil 4.1. G.Vavassore'nin İstanbul Panoraması, yaklaşık 1520. Kaynak: Çelik, 1996.
- ekil 4.2. Soldaki: Forum, Bizans Dönemi. ekil 4.3. Ortadaki; At Meydanı Osmanlı Dönemi (Sultan Ahmet Meydanı). Kaynak: Tay i, 2006.
- ekil 4.4. Ayasofyanın kubbесinden At Meydanının görünümü, 1900'ler. Kaynak: Çelik, 1998
- ekil 4.5. Avrupa Pasajı. Kaynak: Çelik, 1998
- ekil 4.6. soldaki; İrket-i Hayriye'nin ilk araba vapurlarından Sahilbent. Kaynak: Çelik, 1998.
- ekil 4.7. 1900'lü yıllarda Karaköy Meydanı. Kaynak: Çelik, 1998.
- ekil 4.8. Karaköy Meydanı, Jacques Pervititch, Sigorta Haritası, 1927. Kaynak: Jacques Pervititch, İstanbul Haritası.
- ekil 4.9. - 4.10. 1910'lar Karaköy Meydanı. Kaynak: İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 2006.
- ekil 4.11. Taksim Meydanı Pervititch, 1927. Kaynak: www.mimdap.org
- ekil 4.12. Taksim Meydanı, 1900'ler. Kaynak: http://wowturkey.com
- ekil 4.13. İlk demir yolu çalışmaları. Kaynak: Türel, 1998.
- ekil 4.14. Ankara şehri imar planı, Prof. Herman Jansen, 1932. Kaynak: Altaban, 1998.
- ekil 4.15. İlk kullanılan otobüsler, Suzan Kapsız arivi. Kaynak: Türel, 1998.
- ekil 4.16. Otomobil hayatımıza giriyor, Tarih Vakfı Arivi. Kaynak: Türel, 1998.

ekil 4.17. Kızılay Meydanı (1936) Kaynak:M.,Tuncer ar ıvi.

ekil 4.18. Taksim Cumhuriyet Meydanı, 1940'lar, Cengiz Kahraman ar ıvi.
Kaynak:Kuruyazıcı,1998.

ekil 4.19. 1946-48 yıkımları sonrası, Karaköy Meydanı'nın görünü ü. Foto raf:Hilmi
ahenk. Kaynak:www.arkitera.com

ekil 4.20. Taksim Cumhuriyet Meydanı, 1960'lar. Kaynak:www.mimdap.org.

ekil 4.21. Soldaki; Ankara,1996, Ara Güler. Kaynak: enyapılı,1998.

ekil 4.22. Sa daki; zmir, Tan Oral. Kaynak: enyapılı, 1998.

ekil 5.1. Küreselle menin temel belirleyicilerine dayanılarak üretilen anahtar kavramlar
ve mekânsal etkile imi. Kaynak:Hacısaliholu,1999.

ekil 5.2. Beylikdüzü'nde toplu konutlar, 1990'lar, YTÜAr ıvi. Kaynak:Bilgin,1998.

ekil 5.3-4 Taksim Meydanı,1980'ler. Kaynak:www.mimdap.org.

ekil 5.5. Kızılay Meydanı,Emek hanı, 1979. Kaynak:www.mimdap.org.

ekil 5.6. Kızılay Meydanı, 1979. ekil 5.7.Sa daki; Kızılay Meydanı,2013.
Kaynak:www.mimdap.org.

ekil 5.8. Piyale Madra. Kaynak:Oral,1998.

ekil 5.9-10-11 Karaköy Meydanı. Çizim:D.Turgut.

ekil 5.12. Çevreci yakla ımların tarihsel ve kavramsal geli imi. Kaynak: Ciravolu,
2006.

ekil 5.13-14 Ekolojik ehir, Stockholm, sveç. Kaynak: www.dw.de/stockholme,2013.

ekil 5.15.Yeni sokak mobilyaları ve yüksek kaliteli aydınlatması ile canlı bir kent
meydanının gece görünümü. Grand Place, Ath, Belçika. Mimarları: Art & Build
Kaynak:ACE Politika Kitabı, 2004.

ekil 5.16. Trafalgar Meydanı. Kaynak:pps.org.tr.

ekil 5.17-18 Trafalgar Meydanı. Kaynak: pps.org.tr.

ekil 5.19-20 Trafalgar Meydanı. Kaynak: pps.org.tr.

ekil 5.21-22-23 Potsdamer Meydanı'nın eski hali. Kaynak:Architectural Review,1998-1999.

ekil 5.24-25 Potsdamer Meydanı. Kaynak:Architectural Review,1998.

ekil 5.26-27-28-29 Potsdamer Meydanı düzenleme yarışmasını kazanan proje. Kaynak: www.rpbw.com,2012.

ekil 5.30. 19 Ocak 1912, NYPL koleksiyonundan, Bryant Park. Kaynak: www.bryantpark.org,2012.

ekil 5.31. 1930'lar Bryant Park. Kaynak: <http://www.bryantpark.org>,2012.

ekil 5.32. 25 Nisan 1934 tarihinden bir fotoğraf (açılıştan sadece aylar önce), Bryant Park. Kaynak: <http://www.bryantpark.org>

ekil 5.33. 1937, BP posta kartı koleksiyonundan, Bryant Park. Kaynak: <http://www.bryantpark.org>

ekil 5.34. 1930'larFotoğraf: NYPL koleksiyonu. Kaynak: <http://www.bryantpark.org>

ekil 5.35-36 Bryant Park,meşdanı. Kaynak: pps.org.tr.

ekil 5.37-38-39 Bryant Park,meşdanı. Kaynak: pps.org.tr.

ekil 5.40-41 Tahrir Meydanı. Kaynak:www.googleearth.com

ekil 5.42.Tahrir Meydanı. 5.43.Sağdaki; Paris. Kaynak: <http://harvardpress.typepad.com>

ekil 5.44. Soldaki;Tahrir Meydanı, 1941. ekil 5.45. Sağdaki; Tahrir Meydanı, 1962. Kaynak: <http://harvardpress.typepad.com>

ekil 5.46-47 Tahrir Meydanı. Kaynak:<http://english.ahram.org.eg>

ekil 5.48 Tarih:26 Ocak 2011 Mısır, Tahrir Meydanında toplanan halk. Kaynak: <http://tr.euronews.com> ekil 5.49. Tahrir Meydanı. Kaynak:<http://menagraff.tumblr.com>

ekil 5.50-51-52 Tiananmen Meydanı. Kaynak:www.kinaballoo.com/tiananmen_square

ekil 5.53-54 Tiananmen Meydanı. Kaynak: www.googleearth.com

ekil 5.55 Tiananmen Meydanı. Kaynak: www.googleearth.com

ekil 5.56-57-58 Tiananmen Meydanı. Kaynak: www.kinaballoo.com/tiananmen_square, 2013.

- ekil 5.59 Tiananmen Meydanı.
Kaynak:www.kinaballoo.com/tiananmen_square, 2013.
- ekil 5.60. Tiananmen Meydanı. Kaynak:www.kinaballoo.com/tiananmen_square, 2013.
- ekil 5.61. 16. -18. yüzyıllar arasında Ankara.Kaynak:Aktüre,1994.
- ekil 5.62. Gravür:Joseph Pitton de Tournefort 1711 Tarihli Ankara Gravürü. Kaynak:
Tunçer, 1985.
- ekil 5.63.Lörcher planı,1924. Kaynak: Tekeli,1986.
- ekil 5.64. Kızılay Meydanı'nın eski hali, (1954). Kaynak:M.,Tuncer ar ıvi.
- ekil 5.65-66 Ankara ehir merkezi ticari yo unluk.1970-1985. Kaynak:Tekeli,1986.
- ekil 5.67-68-69 Ankara Kızılay Meydanı. Kaynak:wow.turkey.com
- ekil 5.70-71-72-73 Meydandaki ula ım a ı;metro,ta ıt, dolmu .
Kaynak: Foto raf üzerine veriler eklenmi tir.
- ekil 5.74-75 Ankara Kızılay Meydanı. Kaynak:mimdap.org,2013.
- ekil 5.76. Ankara Kızılay Meydanı. Kaynak:M.Tuncer ar ıvi.
- ekil 5.77. stanbul Haritası,1871. Kaynak:Çelik,1998.
- ekil 5.78. nönü Gezisi,1940'lar Cengiz Kahraman ar ıvi.Kaynak:Kuruyazıcı,1998.
- ekil 5.79. Taksim Meydan'ında bir tören Cengiz Kahraman ar ıvi.
Kaynak:Kuruyazıcı,1998.
- ekil 5.80-81 stanbul Taksim Meydanı. Foto raf:D.Turgut,2012.
- ekil 5.82-83-84 Taksim Meydanı trafik dü üm noktası durumundadır.
Kaynak:Foto raf üzerinden i lenmi tir.
- ekil 5.85-86 Yeni stanbul Taksim Meydanı Projesi. Kaynak:www.arkitera.com
- ekil 5.87. Kı lanın eski hali. ekil 5.88. Yeni stanbul Taksim Meydanı Projesi.
Kaynak: www.ibb.gov.tr
- ekil 5.89 - 90 nönü Gezi Parkı. Kaynak:www.arkitera.com

- ekil 5.91. zmir, rıhtım, 19.yy. sonu. Kaynak:Kuban,1971.
- ekil 5.92. zmir eski doku. Kaynak:Kuban,1971.
- ekil 5.93. zmir, eski dokunun bozulması. Kaynak:Kuban,1971.
- ekil 5.94. 1951'de düzenlenen zmir ehri Milletler Arası mar Planı Müsabakası, zmir mar Planı. Kaynak: Tapan,1998.
- ekil 5.95. 1951 Kemal Aru'nun Konak ve Kemeraltı bölgesi için hazırladı ı plan Kaynak:Kuban,1971.
- ekil 5.96. 1951 Kemal Aru'nun Konak Meydanı için hazırladı ı perspektif Kaynak:Kuban,1971.
- ekil 5.97. zmir Konak Meydanı.Kaynak:Aydın Do an Vakfı,2005.
- ekil 5.98. zmir Konak Meydanı.Kaynak:Kuban,1971.
- ekil 5.99-100 Konak Meydanı.Kaynak:www.arkitera.com.
- ekil 5.101. Konak Meydanı.Kaynak:www.arkitera.com.
- ekil 5.102. zmir Konak Meydanı.Kaynak:Aydın Do an Vakfı,2005.
- ekil 5.103. zmir Konak Meydanı.Kaynak:Aydın Do an Vakfı,2005.
- ekil 5.104-105 zmir Konak Meydanı.Kaynak:Aydın Do an Vakfı,2005.
- ekil 5.106-107 zmir Konak Meydanı.Kaynak:Aydın Do an Vakfı,2005.
- ekil 5.108-109-110 zmir Konak Meydanı.Kaynak:Aydın Do an Vakfı,2005.
- ekil 5.111. 20.yy ba ı Kayseri yerle im dokusu. Kaynak:Gabriel,1954.
- ekil 5.112-113 Kayseri Cumhuriyet Meydanı,2012. Foto raf:D.Turgut,2012.
- ekil 5.114. Meydanın pazar yeri olarak kullanımı (Foto: Güpgüpo lu,A., 1915-20). Kaynak:Suba ı,M. .,1986.
- ekil 5.115. ç Kale Surları. 20.yy ba ları Kaynak:Baydo an,2002.
- ekil 5.116. Atatürk Heykeli. Kaynak: Kayseri Valili i l Yıllı ı, 1994.

- ekil 5.117-118 Kayseri Kalesi,2010.Foto raf:D.Turgut.
- ekil 5.119. Kayseri Dı Kale sur kalıntıları. Foto raf: D.Turgut,2010.
- ekil 5.120. Kayseri Dı Kale sur kalıntıları. Foto raf: D.Turgut,2010.
- ekil 5.121. 1944 tarihli Kayseri Kenti mar Planı. Kaynak:Hovardao lu,2009.
- ekil 5.122-123 Kayseri Meydanı.Kaynak:D.Turgut.
- ekil 5.124-125-126 Kayseri Meydanı. Kaynak:D.Turgut.
- ekil 5.127-128-129 Kayseri Meydanı'nın fiziksel özelliklerini de erlendirmek için çizilen çizimler. Kaynak:D.Turgut.
- ekil 5.130. Kayseri Meydanı. Kaynak:D.Turgut.
- ekil 5.131. Kayseri Meydanı'nda doluluk- bo luk oranı. Kaynak: D.Turgut.
- ekil 5.132. Meydandaki tramvay ve otobüs durakları. Kaynak:D.Turgut.
- ekil 5.133-134-135 Kapalı-çar ıda alı -veri . Foto raf:D.Turgut,2010.
- ekil 5.136-137-138-139 Meydanda zanaat. Foto raf:D.Turgut,2011.
- ekil 5.140-141-142-143 Meydanı besleyen sürpriz giri ler Foto raf:D.Turgut,2012.
- ekil 5.144-145 Meydandaki kafeler ve oturma birimleri. Foto raf:D.Turgut, 2012.

Ç NDEK LER	xiv
ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
SUMMARY	iii
EK L L STES	iv
1. G R	
1.1. Çalı manın Konusu	1
1.2. Çalı manın Amacı ve Kapsamı	5
1.3. Çalı manın Yöntemi	6
2. KAVRAMLARIN NCELENMES	
2.1. Mekân	7
2.2. Kent	9
2.3. Kentsel Mekân	11
2.3.1. Özel Alanlar	14
2.3.2. Kamusal Alanlar	16
2.4. Kentsel Kamusal Alan Olarak Meydan	19
2.5. Bölüm Sonucu	23
3. KENT – MEYDAN L K S N N TAR HSEL GEL M	
3.1. Geleneksel Dönem’de Kent ve Meydan	25

3.2.	Endüstri Dönemi'nde Kent ve Meydan	42
3.3.	Modernizm Dönemi'nden 1980'lere Kadar Kent ve Meydan	44
3.4.	Bölüm Sonucu	51
4.	TÜRK YE ÖZEL NDE KENT - MEYDAN L K S N N BÜTÜNLÜ ÜNÜN RDELENMES	
4.1.	Osmanlı Kenti ve Meydan	53
4.2.	Tanzimat Dönemi Kenti ve Meydanları	56
4.3.	Türkiye Cumhuriyet Dönemi'nde Kent ve Meydan	60
	4.3.1. 1950 Öncesi Dönem	61
	4.3.2. 1950-1980 Arası Dönem	64
4.4.	Bölüm Sonucu	67
5.	BUGÜN DÜNYA'DA KENTSEL MEKÂN OLARAK MEYDAN: YAKLA IM VE UYGULAMALAR	
5.1.	1980'den Günümüze Dünya'daki Genel Konjonktür	70
5.2.	Türkiye'deki Durum	72
5.3.	Evrensel Yakla ımlar	78
5.4.	Uluslararası Anla malar ve artlar	82
5.5.	Dünya'dan ve Türkiye'den Örneklerin Seçilmesi ve nceleme Yöntemi	86
	5.5.1. Trafalgar Meydanı/ ngiltere	88
	5.5.2. Potsdamer Platz/Almanya	90

5.5.3. Bryant Park/Amerika	93
5.5.4. Tahrir Meydanı/Mısır	96
5.5.5. Tiananmen Meydanı/Çin Halk Cumhuriyeti	99
5.5.6. Ankara Kızılay Meydanı	102
5.5.7. İstanbul Taksim Meydanı	106
5.5.8. İzmir Konak Meydanı	112
5.5.9. Kayseri Cumhuriyet Meydanı	119
5.6. Örneklerin Değerlendirilmesi	128
6. SONUÇ	133
KAYNAKLAR	137
ÖZGEÇMİŞ	145

1. G R

Kent insanların bir araya geldi i toplumsal, sosyal ya amın sürdü ü yerle imlerdir. Kent içinde bile en rol üstlenen kentsel mekânlar, kentin en önemli parçalarından biridir. nstanların kent içinde ortak olarak buldukları kentsel mekânlar ise kamusal mekânlardır. Kamusal mekânlar kentlilerin ileti im halinde oldukları, payla ımda buldukları mekânlardır. Kentsel kamusal mekân olarak meydanlar, kent bütünselli i içerisinde tarihsel, fiziksel, sosyal, i levsel, görsel gibi özelliklere sahip mekânlardır. Tarihin ilk zamanlarından itibaren meydanlar toplumun siyasi, sosyal, dini yapısı ile ili kiler a ı içerisindeyken, günümüzde modernle me hareketi ile birlikte olu an süreçte araçlarla, hızla, teknolojiyle ili kilendirilmi tir. Bu dü üncelerle literatür çalı ması yapılmı , yapılan çalı malarda kentsel kamusal mekân olarak meydanların tek bir ba lamdan ele alınarak i lendi i görülmü tür. Daha geni , kapsamlı bir çalı ma yapılmasının yararlı olaca ı dü ünülmü tür. Bu durumda kent-meydan ili kisinin mekânsal bütünlü ünün Türkiye özelinde ara tırılmasına karar verilmi tir.

1.1. ÇALI MANIN KONUSU

Bu çalı ma, kamusal alan olarak meydanların günümüz kentlerindeki yerinin ve anlamının sorgulanmasıyla ba lamı tır. Meydanların nasıl bir süreçten geçerek günümüzdeki durumuna geldi i konusu merak edilmi tir.

Sennett,R., (1999) “*kamusal alan toplumun içinde yer alan, meydan, cadde gibi somut alanlardır. Toplum bu alanları, kenti dönü türmek veya yeniden biçimlendirmek için fiziki, sosyal ve sembolik bir araç olarak kullanır. Yurtta lık bilincinin olu tu u, halkın tarihinin ve anılarının zemini ve kentin kalbi olan bu alan; devinim i levine indirgendinden beri anlamını yitirmi tir*” demi tir. Sennett’in yukarıdaki tanımına göre; meydanlar ve parkların yanı sıra, caddeler ve sokaklar da kamu mekânı olarak görülebilir. Ama caddeler ve sokaklar insanların bir faaliyete katılmak için özel olarak gittikleri yerler de il, gelip geçtikleri yerlerdir.

Tarih boyunca kentsel kamusal mekân olarak meydanlar, kentlerin girişlerinde, kentlerin oluğunda merkez rolünde, kimi zaman da dini yapıların avlularında kentle bir bütün olarak görülmüştür. Dini mekânların, tapınakların kapalı bir alanla çevrilmesi dini yapıların ön artlarından biri olmuştur. İlk Hristiyan bazilikalarının atriumları veya slam'da camilerin avluları bir ya da daha çok kapıdan girilen, üstü kapalı revaklar tarafından kuşatılmış geniş kamusal alanlardır. Aslında daha eski çağlarda Ön Asya kültürlerinde de benzer açık alanlar mevcuttur. Mesela Hititlerin başkenti Boğazköy'de, tapınak avlusu aynı zamanda pazar yeridir. Camii avlusunun kentin asıl meydanı olmasının göstergesi; Müslümanların fethettikleri Rum şehir forumlarının olduğu yere şehrin asıl camisini yerleştirmeleridir. Halep, Toledo ve Valencia gibi şehirlerde fetihten hemen sonra eski Roma şehirlerinin forumunun tam üzerine o şehrin en büyük camisinin inşa edildiği görülmüştür. 15. yy. sonunda İtalya'da arkadaşlarla çevrilen her türlü dikdörtgen alana “*cloister*” (manastır) denildiği düşünüldüğünde, dini mekân avlusu-kent meydanı ilişkisinin Hristiyanlıkta da yabancı olmadığı ortaya çıkmaktadır. Ancak slam şehirlerinin farkı cami avlusundan başka düzenlenmiş bir meydanın olmayışıdır. slam şehirlerinde meydanlar belirli bir forma sahip alanlar değil mahalleler, çarşılar, camiler arasında kalan hacimlerin toplamıdır ve tek bir meydandan çok meydanlar arasında söz edilmektedir.

Değerli iki kültürlerde ve farklı çağlarda meydanlara verilen adlar, meydanların o tarihi ve toplumsal kesitte nasıl bir anlam yüklediğini neredeyse birebir yansıtmaktadır.

Tarihteki ilk örnek meydanlardan biri olan Romalıların *forum*'u sadece mahkeme, okul ve pazar yeri olmayıp aynı zamanda da politik ve dini merkezdir. Ancak zaman içinde bu farklı kullanımların niteliği de değiştiğince, mekânlar arasında kendiliğinden bir bölümlenme oluşmaya başlamış ve bu fonksiyonlar teker teker şehir meydanlarını terk etmiştir.

Ortaçağ Avrupa şehirlerinde meydanlara kurulan geçici pazar yerlerinin yerini düzenli ve kalıcı pazarlar almaya başlamış ve 18.yy.'dan itibaren de kapalı hal binaları yaygınlaşmıştır. Yine meydanlarda yapılan spor karşılaşmaları veya oyunlar gittikçe özele çekilmiş mekânlara kaymıştır.

Geçmişte meydanlar ticaret, din, siyaset, sosyal hayat ilikileri içerisindedir. günümüzde ise trafikle, motorlu taşıtlarla, hızla ilikendirilmektedir. Tek bir amaca yönelerek yapılmış meydanların fazla olması değildir. Bunun dışında tek istisnası trafik meydanlarıdır. Yine de meydanları boşaltılmış alandan ibaret olmaktan kurtaran iki ana fonksiyon günümüze kadar süregelmiştir. İki; bayramlar, festivaller, politik gösteriler ve seçim konumaları gibi sosyal hayatın gerekliliklerini canlı tutan kullanım alanıdır. İkincisi ise; ulaşım ve binaların sağlanmasıdır.

Trafik in sivil kullanıma göre öncelik alınmadığını açık olarak günümüz meydan örneklerinde görmek mümkündür. Taksim Meydanı, Kayseri Cumhuriyet Meydanı gibi örneklerden de gördüğümüz gibi dünyanın meydanları bugünün trafik düğüm noktalarıdır.

levlerini birer birer kaybeden meydanlarda, sivil kullanım ihtimalleri azaldıkça ortaya çıkan boşluk ya yeni binalar ya da trafik tarafından doldurulmuştur.

Asıl tartışılması gereken sivil kullanımların nasıl olup da meydanlardan çekildiğidir. 20. yüzyılın ortalarına kadar seyahat edebiyatında gördüğümüz gezginler yazılarına, bir şehrin meydanında oturup, o şehrin nüfusunu temsil eden toplulukların kolektif tutkularını, sivil itaatsizlik tebbüslerini ya da yönetime onay vermek için düzenli toplantılarını, tüketim ritüellerini, yemek kültürünü, müzik alıkanlıklarını, beden dillerini yani bir şehri derinden ayırdeden özelliklerini gözlemleyebilirken günümüzde ise meydanlar bu sosyal i levleri yerine getirmemektedir.

Kentler, kentlilerine aittir. Sosyal, ekonomik, kültürel değerleri nesilden nesile aktaracak olan yine kentlilerdir. Meydanlarımız, aidiyetimizin ve kültürümüzün sembolü kenti tanımlayan öğelerdir. Kentlilerin birlikte olduğu sosyalleşme i karılıklı etkileşime girdiği yerler o kentin meydanlarıdır. Meydanlarımızın amacı toplumu oluşturan bireylerin birlikte katılımları ile süreklilik arz eder. Yalnız bu katılım, dışında trafik kullanımına yerini bırakmıştır.

Meydanların sivil kullanımı insanlarda birlikte olma alıkanlıklarının olduğu döneme aitti ancak dışında ki kullanım ise yan yana olsak bile birlikte olmadığımız bir döneme aittir. Kentsel kamusal mekân olarak meydanların kent-meydan bütünlüğü içerisinde ele

alınarak geçmi ten günümüze hangi kırılma noktalarıyla geldi i ara tırılmı , Dünya'daki güncel geli meler paralelinde günümüz ko ullarında seçilen örnekler üzerinden de erlendirmeler yapılmı tır. Tüm bunlardan yola çıkararak kentsel kamusal mekân olarak meydanların günümüz ko ullarındaki durumu sorgulanmı tır.

1.2. ÇALI MANIN AMACI ve KAPSAMI

Çalı manın konusundan yola ıkarak, kentsel kamusal mekân olarak günümüz meydanların ya adı ı sorunların nedenini ara tırmak, ya anılan süreçteki kırılma noktalarına de inmek, öncelikle meydan olgusunun bu sorunlarından bahsedebilmek için kent-meydan ili kisine günümüz ko ullarında, bütünsel bir bakı içerisinde ele alınması gerekti i anla ılımtır. Dünya'daki güncel geli meler paralelinde kent-meydan ili kisinin mekânsal bütünlü ünü olu turan bile enlerle Dünya'dan ve Türkiye'den seçilen örnekler üzerinden günümüz ko ullarında bir de erlendirme yapmak amaçlanmı tır.

Bu kapsamda giri bölümünde çalı manın konusu, amacı, kapsamı ve yöntemi ele alınmı tır. kinci bölümde kent, mekân, kentsel mekân, kentsel mekân olarak meydan kavramlarına yer verilmi tir. Bu bölümün sonucunda meydanın kent bütünündeki bile enleri olu turulmu tur. Üçüncü bölümde kentsel kamusal mekân olarak meydan olgusunun tarihsel süreç içerisindeki geli imi i lenmi tir. Bu bölümün sonucunda ya anan süreçlerden meydanın nasıl etkilendi i, kırılma noktaları, kent ve meydan bütünlü ünde bir de erlendirmeye yapılmı tır. Dördüncü bölümde, Türkiye özelinde kent-meydan il kisine bakılarak Osmanlı dönemi, Tanzimat Dönemi, Türkiye Cumhuriyet dönemi, incelenmi tir. Be inci bölümde bugün Dünya'da kentsel mekân olarak meydana olan yakla ım ve uygulamalar ara tırılmı tır. Bütün bu çalı malardan yola ıkarak tez kapsamında olu turulan kriterlerle Dünya'dan ve Türkiye'den seçilen örnekler incelenmi ve örneklerin de erlendirilmesi yapılmı tır. Altıncı sonuç bölümünde bütün bu çalı maların günümüz ko ullarında de erlendirilmesi yapılmı tır.

1.3. ÇALI MANIN YÖNTEM

Tez çalı masının yapımı sırasında ilk olarak problem ortaya konarak tezin konusu, amacı belirlenmiştir. Tezin amacı belirlendikten sonra bu konuyla ilgili yazılmış tezler taranmıştır. Literatürde hangi bo lu u doldurdu u tartışılmıştır. Konuyla ilgili kaynak kitaplar, dergiler, makaleler taranmıştır. Kent, mekân, kentsel mekân, kamusal mekân, meydan, kalite, süreklilik konularını içeren yerli ve yabancı kitaplar, makaleler araştırılmış ve okunmuştur. Literatürdeki eksikliklerin farkedilmesiyle daha kapsamlı bir çerçeve çizilmiş bu doğrultuda çalı ma olu turulmuştur. İlk olarak mekân tanımının içeriğini tanımlanarak kentsel mekân, kamusal mekân ve meydan olgusu kavranmıştır. Bu çalı maların sonucunda meydanın kent bütünündeki bileşenleri olu turulmuştur. Tarihsel süreç içerisinde kent-meydan ilişkisinin u radı ı dönü ümler araştırılmıştır. Böylelikle meydanın olu um süreci, ya da ı de iimler ortaya konmuştur. Türkiye özelinde yapılan çalı malarda Osmanlı Dönemi'nden başlayarak, Osmanlı kenti ve meydanları, Osmanlı için önemli bir dönüm noktası olan Tanzimat Fermanı ile başlayan Tanzimat Dönemi kenti ve meydanları, Türkiye Cumhuriyet Dönemi kenti ve meydanları; 1950 öncesi Dönem ve 1950-1980 arası dönem olarak irdelenmiştir. Böylece Türkiye özelinde meydanlarımızın olu um ve de iim süreci ortaya konmuştur. Bugün Dünya'da kentsel mekân olarak meydana gelen yakla ım ve uygulamalar araştırılmış ; 1980'den günümüze dünyadaki genel konjonktür, Türkiye'deki durum, evrensel yakla ımlar, uluslararası anlamalar ve artlar incelenmiştir. Dünya'daki güncel gelişmeler araştırılmış , paralelinde bütün bu çalı malardan yola çıkarak tez kapsamında olu turulan kriterlerle Dünya'dan ve Türkiye'den seçilen örnekler incelenmiş ve örneklerin de erlendirilmesi yapılmıştır. Son olarak bütün bu çalı maların günümüz ko ullarında de erlendirilmesi yapılmıştır.

2. KAVRAMLARIN NCELENMES

Kentsel mekân olarak meydan konusunu ele alan bu çalı manın bir üst çerçevesi olarak ele alınması gereken mekân, kent, kentsel mekân kavramlarının tanımlanması gerekmektedir. Dolayısıyla kent ve meydan ili kisini tanımlayabilmek için ikinci bölüm kapsamında kavramsal içerikler sistematik olarak irdelenmi tir.

2.1. Mekân

Amerikan Heritage sözlü ünde mekân (space), Latince "spatium", "*gündelik ya am alanında geometrik durumu üç boyutlu sa layan noktalar veya elemanlar dizisi; belli sınırlar arasında kalan hacim*" olarak tanımlanmaktadır. Oxford sözlü ünün mekân tanımında "*içerisinde nesnelere var oldu u ve hareket edebildi i sürekli alan; bu sürekli alanın belli bir amaç için sınırlandırılmı veya koparılmı bir parçası; noktalar veya nesnelere arasındaki uzaklık*" olarak yer almaktadır.

Mimarlık sözlü ünde ise mekân "*insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerini sürdürmesine elveri li olan bo luk, bo un*" olarak tanımlanmaktadır (Hasol, 1990). Geçmi ten günümüze mekân kavramını sosyal, ekonomik, toplumsal ve fiziksel içeriklerle tanımlayabilmek ve bu noktada farklı referanslar veya bile enlere ba vurmak mümkündür.

Ury ise (1995) "*Mekânsal olan, farklı bir genel yasalar dizisi kurabilecek biçimde toplumsal olandan ayrılamaz. Bunun nedeni, mekânın tek ba ına genel etkiler ta imamasıdır. Mekânsal ili kilerin önemi, söz konusu toplumsal nesnelere özel karakterine ba lıdır*" diyerek mekânı toplumla ili kilendirip mekânın anlamla, dü ünsel güçle, ya adı ı izlerle yo rulmu canlı bir varlık olarak görmektedir.

Yücesoy ve Gözbulut (1999), kenti ve kent mekânını "anlama", "ara tırma", "yorumlama" tekniklerinin herbirinin arasındaki kesi me noktalarını yakalamaya çalı mı ve mekânın bir kimli i oldu unu dü ünerek mekânı tanımlamı tir: "*Mekânsal kimli i olu turan farklı parçalar arasındaki ili kiler ve süreçlerin de erlendirilmesinde be eksenden bahsedilebilir: Biçimsel ekseninde mekânın tipolojik özellikleri olarak*

adlandırılan kentsel mekânı oluşturan tüm fiziksel yapılar –topografya, yapı çevre, peyzaj ögeleri ve diğerleri- yer almaktadır. **Fonksiyonel eksen**de kentsel mekân içindeki faaliyet ve kullanım türleri ve aralarındaki ilişkiler yer almaktadır. **Anlamsal ve algısal eksen**de kentsel mekânın sunumları, anlamsal özellikleri ve mekânsal iletişim özellikleri kentte yaşayanların ve kentsel mekânı kullananların mekâna karşı davranışları yer almaktadır. **Tarihsel, Kültürel ve Sosyal eksen**de toplumsal yapı ile birlikte mekânın kullanım biçimleri ve değişen mekân kurguları yer almaktadır. **Sahiplik ekseninde** hukuksal bir yaklaşım içerisinde mekânın sahipliliği, sorumluluğu ve tasarrufu ile birlikte değişen sosyo-politik ve ekonomik süreçler içerisinde kentsel mekânın özelleştirilmesi tartışmaları yer almaktadır”. Her nesnenin, her olgunun bir anlamı olduğunu düşünen Karaman (1999) ise mekânın anlam boyutunu ele almaktadır; “anlamın söz konusu olduğu ortamda **imge**, **simge** ve **işaret** kavramları iç içe olarak ortaya çıkmaktadır. imge genelde bir şeyin benzer yada kafada canlandırılan şekli olarak tanımlanır. Simge soyut anlamda başka bir şeyin yerini tutan başka bir şey olarak tanımlanır. işaret ise herkesçe bilinen bir şeyin yerini açıkça tutan bir biçimdir. ”

Lefebvre, mekânın sosyal bir ürün olduğunu vurguladıktan sonra mekân hakkında dört önemli sonuç çıkarmaktadır: “**1. Doğal (fiziksel) mekân** kaybolmakta ve arkasında sadece bir dekor kalmaktadır. Doğal artık kaybedilmiş bir düşünce gibidir. **2. Her toplum her moddaki üretimde ve alt düzey kenlerinde kendi mekânını üretir. Burada birbiriyle ilişkili üç seviye dikkate alınmaktadır; a-Biyolojik yeniden üretim (aile), b- gücünün yeniden üretimi (çalışan sınıf), c-Üretimin sosyal ilişkilerinin yeniden üretimi.** **3. Yukarıda bahsedilen sosyal mekânın, ikili- üçlü ilişkilerinin sosyal ilişkilerin üretim ve yeniden üretiminde belli temsiller içerdiği belirtilmektedir. Her mekân bir sosyal ürün ise, mekân biliminin bu üretim sürecini açıklayan temsilleri şu üç şekilde açıklanmaktadır. a.Mekânsal Pratik (Algılanan Mekân);** Mekânsal pratik tutarlılığı sağlamayı performans ve yeteneğin sağlanması ile amaçlamaktadır. Toplumun mekânsal pratiği mekânı gizler. **b.Mekânın Temsili (Tasarlanan Mekân);** üretim ilişkilerine ve bilgi, işaret, kod ve açık ilişkiler arası ilişkilerin getirdiği bir düzene bağlıdır. **c. Temsilin Mekânı (Yaşanan mekân);** Kendi nesnelere sembolle atılarak **fiziksel mekânı** kaplar. Kullanıcıların ve oturanların direkt içinde yaşadığı mekândır. **4. Yazar her mekân**

üretiliyorsa ve bir üretim sürecinden bahsediliyorsa, **tarih** ile de ilgileniyor olmamız gerektiğinden bahsediyor. Üretim güçleri (doğru, emek, emeğin organizasyonu) ve üretim ilikileri mekânın üretiminde önemli rol oynarlar...Mutlak mekân **boş** ve **dolu** arasında bir karışıklık içerir” (Erku, 2004). Lefebvre mekânın fiziksel, sosyal (algılanan, tasarlanan, yaşanılan), tarihsel boyutlarını ortaya koymuştur.

Mekân kavramını açıklarken ayrıntılı içerikler tarif edebilen tanımlara bir diğer örnek ise Christian Norberg Schulz’un mekân kavramıdır. Schulz, (aktaran: Mesutoğlu, 2001) mekânı sınıflayarak beş bölümde incelemiştir: “1. **Fiziksel hareketin olduğu ve cisimsel** (pragmatik) mekân: insanı çevresiyle bütünleştirerek hareketlerini belirler. 2. **Doğrudan yönlendirmenin olduğu ve algısal** (prekütan) mekân: insanın duyu organlarıyla farkına vardığı mekândır. Öznel özellik gösterir. 3. **insanın çevresine ait sabit imajını oluşturduğu ve biçimlendiği mekândır.** 4. **Fiziksel dünyanın olduğu ve kavramsal** (bilimsel) (cognitive) mekân: Bütün fiziksel verilerin algılanması ve bu verilerin kaçınılmaz bir şekilde ilişkisel özellikleri çerçevesinde yorumlanarak sonuç çıkartılmasıyla oluşur. 5. **Saf mantıksal ilişkilerin kurduğu ve mantıksal** (logical) mekân: Mekânsal varoluş üzerine ilişkisel teorilerin oluştuğu, mekânı anlamak için gereken kalıpları keşiflendiren mekândır”. Mekân fiziksel anlamının yanında soyut anlamda da ilişkilendirilmektedir. Mekân kavramı, kent, kentsel mekân kavramının ortaya konulabilmesi ve anlaşılabilmesi için önemlidir.

2.2. Kent

Kentler insanların bir araya geldikleri, toplumsal ve sosyal yaşamın sürdürüldüğü yerlerdir. İnsanların ortak idealler çerçevesinde birleşmesi, bireyler ve sosyal kümeler arasında karşılıklı bağımlılık biçimleri, bütünleşme yeteneği, dayanışma duyguları ve görgü kuralları kentlerde ortaya çıkmıştır. Server (2000), “Batı dillerinin çoğunda nezaketi, zarafeti ve görgülü olmayı tanımlayan kelimelerin, medeniyet ile ilişkeli anlamlı sözcüklerin kent anlamına gelen Yunanca ve Latince’de “polis”, “civitas”, “urbs”, Arapça’da ise medine kelimelerinden türetilmiş olmaları bu nedendir” demiştir. Birçok araştırmacı kent kavramını ele almıştır.

Jean Nouvel (1996), kenti “*ula umun, enerjinin, ekonominin, politikanın kesiti i anlık ve lojistik bir sonuç*” olarak tanımlamıştır.

Montgomery (1998) “*kent, yapılanmış bir karma a olgusudur*” demiştir. Rem Koolhaas ise (2001), kenti “*görsel bir bitmişli i ve mimari bir kararlılı ı olmayan, ancak sonsuz bir seçim ve paylaşım potansiyeli sunan rastlantısal bir çekicilik*” olarak tanımlamıştır.

Bilsel (1997), “*Kent karma ık ilikilerin içinde yer aldığı, birbirleriyle çeli en-parallel süreçlerin belirledi i, tarihsel/toplumsal/kültürel katmanlardan oluşan kompleks bir yapı*” diyerek, kentin tarihsel, toplumsal, kültürel özelliklerine değinmiştir.

Cansever’e (1996) göre ise “*Kent, insanın hayatını düzenlemek üzere meydana getirdiği en önemli en büyük fiziki ürünü ve insan hayatını yönlendiren, çevreleyen yapıdır. Toplumların kültürleri, inançları bu yapıya biçim veren faktörlerin ba ında gelmektedir. Kent, toplumsal hayata, insanlar arasındaki ilikilere biçim veren, sosyal mesafelerin en aza indi i, bu ilikilerin en çok yoğunluk kazandı ı yerdir.*”

Kent, farklı bir açıdan ise geçmi in izlerini günümüze aktaran ve bu süreçle devam eden bir sürekliliktir. Erzen (2005) “*Mekânsal bir yapı olarak kent, insana ait olguların yer aldığı ve insani anlamları vurgulayan tarihi süreklili in fiziksel biçim edindi i bir sahnedir*” demiştir. Barthes’a göre ise (1997) bu süreklilik şöyledir; “*Kent bir söylemdir, bu da o kentte yaayanların dilidir. Nesilden nesile toplumsal yaayın simge ve izlerini taşır.*”

Dış ortamda gelişen bir olayın yaada nesnenin varlığının, duyum yoluyla yalın biçimde bilinç altına alınması algılama yöntemiyle olmaktadır. Kentin algılanması ve bilinç altına alınarak değerlendirilmesinde, Lynch (1960), kent imgesini oluşturdukların analizi ve bunlara dayalı bellek haritaları oluşturulması yöntemini kullanmıştır. Bu durumda Lynch’e göre (1960) kenti imgeleyen beş ana öğe vardır; “*sınırlar, bölgeler, yollar, düüm noktaları ve nirengiler*”. Lynch, kentsel biçimlerdeki değişimlerden, kolaylıkla anlam çıkarılamayacağını çünkü çok sayıda farklı geçmi e sahip insanın, aynı

fiziksel biçimle ilgili farklı imajlar taşıdığını belirtmektedir. Ancak bu beş ana öge ile kentin algılanabileceğini vurgulamıştır.

Avrupa konseyince ise kent (2008) “*ortak çıkarları olan insan topluluklarının bir araya geldiği, özerk idari birimler ve düzenli yapılar, kamu hizmetleri sunan ve kendini yönetebilen yerleşim birimleri*” olarak tanımlanmıştır.

Kent toplumsal yaşamın süregeldiği mekânlardan oluşan bir bütündür. Mekân, kentsel mekân, kentsel kamusal mekân olarak meydanlar bütünü birer parçasıdır. Kentin bir bütün içinde ele alınabilmesi için parçalarının da iyi tanımlanması gerekmektedir.

2.3. Kentsel Mekân

Kentin mekânsal ve biçimsel ortamı, kentsel bütünü oluşturan parçaların kendi niteliklerine bağlı olduğu kadar, bu parçalar arasındaki düzenleme ilkelerine de bağlı olarak gelişmektedir. Bu ileri ki her bir parçanın bütünü niteliğine katkıda bulunması ve bütünü niteliklerinden etkilenmesiyle açıklanabilir. Kentsel mekânlar bu düzen içinde binanın kentle bütünleşmesini, iletişimini sağlayan kent içinde bile en bir rol üstlenen elemanlardır. Bu noktada binanın kentle ilişkisini kuran en önemli mekânsal birimin kentsel mekânlar olduğu söylenebilir.

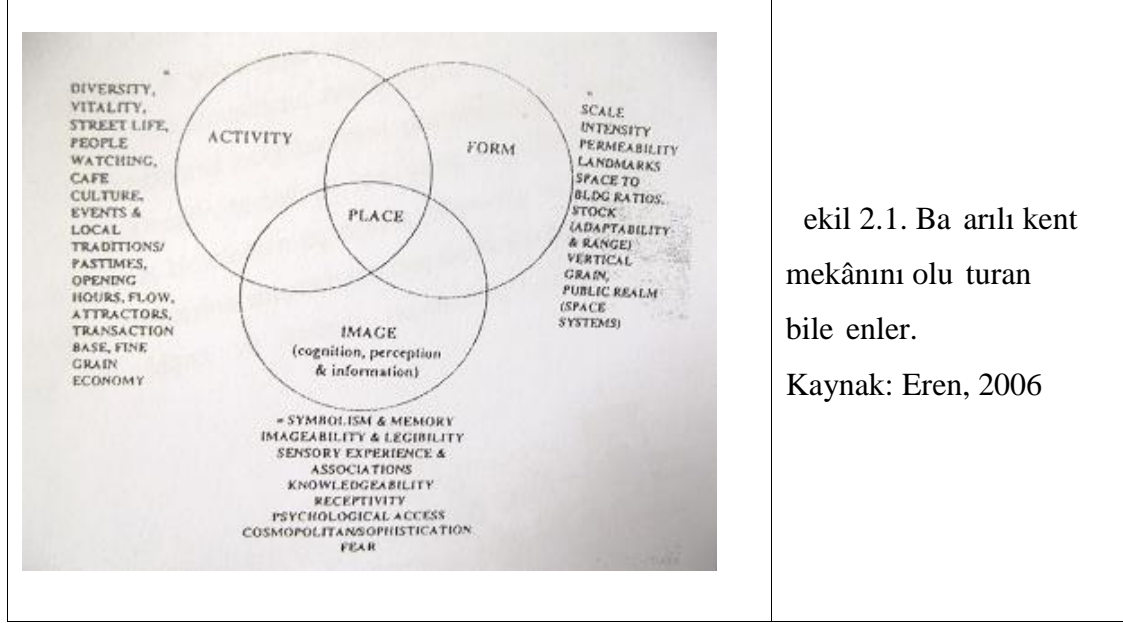
Madanipour (1996) kentsel mekânı çok genel olarak analizine yönelik strüktürel bir çerçevede ele almıştır; “*1.biyim aldığı ilk başlangıç olan **do al çevre** ve onun özellikleriyle, 2.toplumun **do ayı** kullanarak sosyal süreçlerle dönüştürdüğü **sosyal içeriği** ile, 3.**tarıhsel** süreçlerle zamanın bir ürünü ya da zamanla biriken bir oluşum olmasıyla, 4.**kamusal/özel** ilişkiler başlangıcındaki nitelikleriyle, 5.**sosyal, fiziksel ve sembolik** boyutlarıyla, 6.üstlendiği **i levler** yoluyla, 7.**mekânsal** kurguları, geometrileri ve kentsel biçimleriyle, 8.öznel ve duysal tepkilerimizi oluşturan **görsel deneyimlerimizle kavrayabiliriz.***”

Karaman’a göre (1999) kentsel mekân;“*bina yüzeyleriyle tanımlanan içinde **sosyal, ekonomik, estetik** i levlerin yer aldığı bina dışı kalan kesimlerdir*”.

Biol'a göre (2007) ise “Kentsel mekân, bir kentsel çevrede yapılar dı ında kalan, yapı dı yüzleri aracılı ıyla farklı düzeylerde sınırlandırılmı ve tanımlanmı olan içinde o kentte ya ayanların gündelik hayatının ve her türlü sosyal aktivitelerinin gerçekleşti i bir kentsel alandır” demidir. Aydınlı ise (1999), “kentsel mekânı okuma, bir çevreyi yere dönü türen niteliklerin ve ya amsal dinamiklerin varlı ı ile ba lar. Çevresel deneyimi uyarıcı kılan mekânsal kurgu, geçmi , imdi ve gelecek arasında e zamanlı bir ba kurar ve insanları çevre ile diyalog kurmaya yöneltir... Mimarlı ın ve içinde yer aldı ı kentsel mekânın, ya amın içinden geçen i levsel, sosyal ve görsel taleplerin nasıl uzla tırlabilece i sorundur” diyerek kentsel mekânın i levsel, sosyal, görsel özelliklerine de inmiştir.

Kentsel mekân, kentsel mekânın tasarımı, meydan, cadde gibi kentsel mekânı olu turan bile enleriyle ele almanın kentsel mekânı anlamada yararlı olaca ını dü ünener ve Yıldız (1999) “Kentsel mekânlar, kentin ve kentsel biçimin temel/öz elemanı oldu u gibi mimarinin kentle ili kisini kuran temel ö e olarak da ele alınmalıdır. Kentsel mekân kavramının tanımlanması ise, kentsel mekân kalitesini/de erini olu turan görsel etki bile enleri, kentsel mekânın tasarımı ve olu umunu etkileyen süreçler, kentsel mekânın tipolojik ve morfolojik ba lamda bile enleri (sokak/cadde, meydan vb.) gibi ba lıklar açısından ele alınmalıdır” demidir.

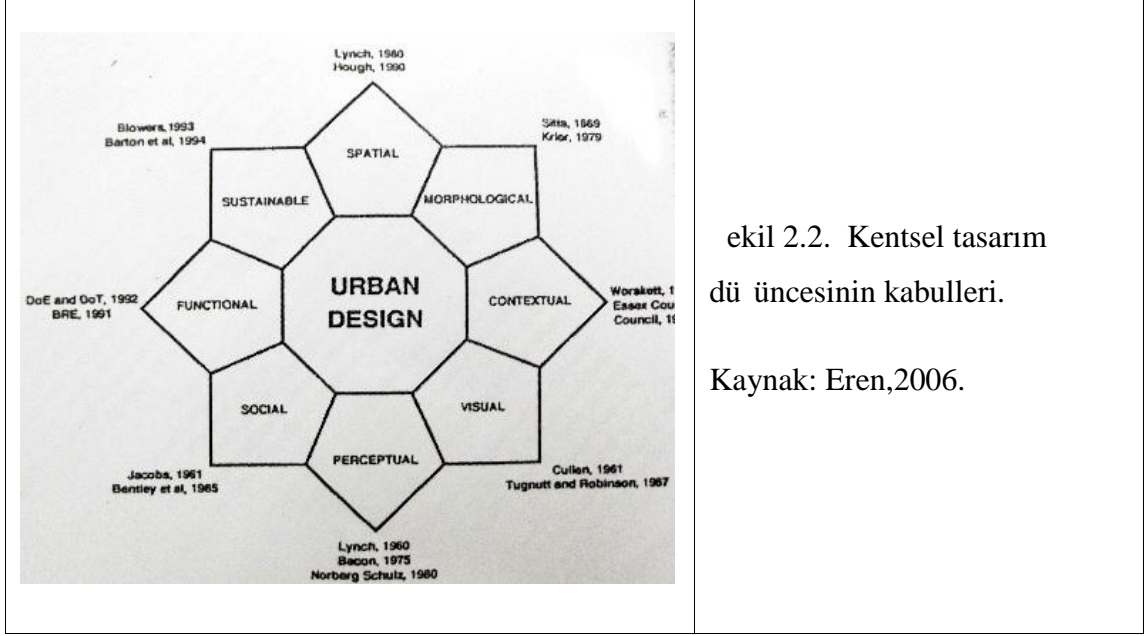
Kent, sosyal ve fiziki yapısıyla ya ayan canlı bir organizma gibidir. Kentler sürekli bir de i im içerisinde olmu tur. Kentlerin zaman içinde de i imleri kaçınılmaz do al bir gerekliliktir. Bu dinamizm kentte de i im ve dönü ümü de beraberinde getirmi tir. Kentler devamlı büyüyen ve de i en ö eler oldukları için ba arılı kent, kentsel tasarım kavramları kentsel mekân için önemli bir yere sahip olmaktadır. Kentsel mekân kavramının daha iyi anla ılabilmesi için ba arılı kent, kentsel tasarım kavramlarını incelemek gerekmektedir. Örne in; Montgomery, (Aktaran:Eren, 2006) ba arılı kent mekânını tanımlayan üç bile enden söz eder bunlar: **hareket**, **imaj** ve **formdur** (ekil 2.1.).

ekil 2.1. Ba arılı kent mekânını olu turan bile enler.

Kaynak: Eren, 2006

Ayrıca ba arılı kent, kentsel tasarım çalı malarıyla kentsel mekânları daha iyi okuyup anlayabilmekteyiz. Trancik ise (1986) kent tasarımına ili kin teorilerini üç grupta ele almaktadır. Bunlar: “1.Zemin- ekil(solid-void) teorisi; bu teoride kentsel doluluklar ve bo luklar ekinde bir sıralama vardır. **Kentsel dolulukları**; kamusal anıtlar veya resmi yapılar, yapı adaları ve özel yapılar olu tururken, **kentsel bo lukları** da ki isel alandan kamusal bölgeye geçi yolları, blok-içi bo luklar-iç avlular, yollar ve meydanlar, kamusal parklar ve bahçeler ve peyzaj ö eleri olu tururlar. Kentsel dolu ve bo mekânlar arasında uyumlu bir bütünle me oldu u durumda, mekânsal a , ba arılı bir biçimde çalı maya adaydır. 2. Ba lantı (linkage) teorisi; ehrin parçalarını **birbirine ba lama** organizasyonunu içerir. 3. Yer teorisi; bu teorinin özü **fiziksel mekânın** kültürel ve insani karakterlerini anlamakta yatar. nsanlar ya adıkları yere kendi duygusal ihtiyaçlarını da ta ırlar. Dolayısıyla varolu , fizikselden çok duygusal bir durumdur.” Kentsel tasarımda kentin bir çok özellikleri ile tasarıma yakla ılmaktadır. Kentsel tasarım yakla ımlarını tasarıma yakla ılan kriterler ba lamında de erlendiren Carmona (aktaran:Eren, 2006) ise bu tasarımları, 1.kavrayı sal (perceptual), 2.sosyal(social), 3.fonksiyonel, 4.sürdürülebilir, 5.mekânsal, 6.morfolojik, 7.ba lamsal, 8.görsel olmak üzere sekiz ba lıkta toplamı tır (ekil 2.2.).

ekil 2.2. Kentsel tasarım
dü üncesinin kabulleri.

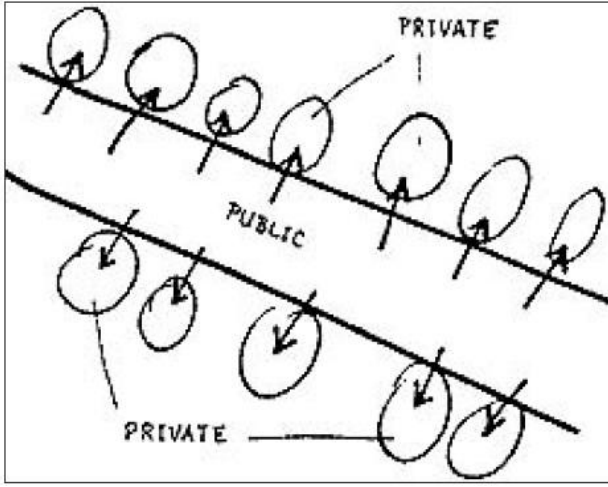
Kaynak: Eren,2006.

Kentsel mekânlar, insanların beraber olmasını ve birbirleriyle diyalogo unu sağlayan bir yapıdır. Kent her dakikası da en zıtlıklar içeren bir üründür. Kentsel mekânlar özgürlük, dinamizmin olduğu mekânlardır. Kentsel mekânlar, aralığın konusunun daha iyi anlaşılabilmesi için özel ve kamusal alan olarak derecelenmiştir.

2.3.1. Özel Alanlar

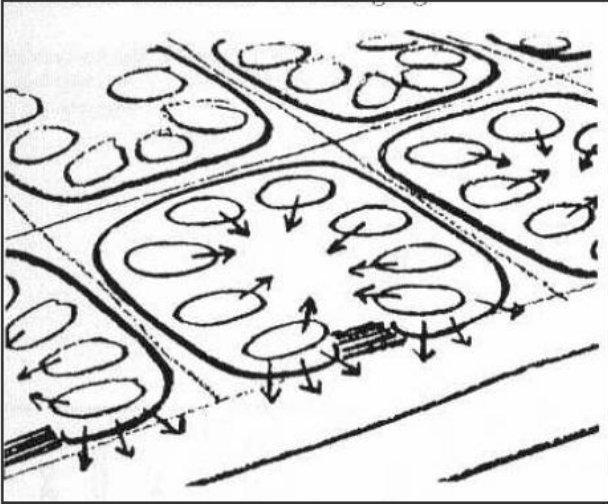
Özel alanlar, insanların kendisine ait olan mekânlardır. Özel alanlar ile kamusal alanlar birbirini sürekli etkileyen bir döngü içindedir. Sennett (1992), “kamusal alan insan yaratımıdır; özel alan ise insanlık durumudur” demiştir. Korkmaz (2007) ise “Kamusal ve özel alanlar birbirine bağlı, birbirini etkileyen ve birbirini şekillendiren ilişkiler içindedir” demiştir.

Erdönmez ve Akı (2005) “Özel ihtiyaçlarımız için ortaklaştığımız mekânlar, toplumun bir bireyi olarak, ortak yer ve ortak amaçlar için kullandığımız mekânlar kamusal mekân olarak tanımlanmakta iken bireylere ait, özel ihtiyaçların karşılandığı mekânlar özel mekânlar olarak tanımlanmaktadır” demektedirler (ekil 2.3-4).

ekil 2.3. Kentsel Yapıda Özel Ve Ortak Mekânlar Arasındaki İlişkinin Sınırlanmış Hiyerarşik Organizasyon.
Kaynak: Erdönmez ve Akı, 2005.

Erdönmez ve Akı (2005) “Kentsel doluluklar ve boşluklar arasındaki ilişki tamamlanmış ve anlaşılır olduğunda, mekânsal ilişkiler başarıyla kurgulanır ve bu şekilde parçalar bir çerçevede birleştirilerek bölgenin karakterini oluşturur” diyerek kentsel doluluk ve boşlukların kent için önemini vurgulamaktadır. Kentsel mekânda kamusal alan ve özel alan birbirini besleyen birbirinden etkilenen öğelerdir.

ekil 2.4. Kamusal mekân özel mekân ayrımları.
Kaynak: Erdönmez ve Akı, 2005.

2.3.2. Kamusal Alanlar

Kamusal alan kavramından önce kamu, kamusal kavramlarını incelemek gerekmektedir. Sennett (1999) “**Kamu**, aile ve yakın arkadaşlar dı nda geçen ya am anlamına geliyor” demi tir. Sennett yine (1999) “**Kamusal** sözcü ü herkesin denetimine açık olan anlamına gelirken, **özel** sözcü ü ki inin ailesi ve arkadaşları ile sınırlanan mahfuz bir ya am bölgesi anlamındaydı” demektedir.

Habermas (1989) kamusal alandan fiziksel ve sembolik olmak üzere iki farklı anlamda bahsetmektedir. Fiziksel anlamıyla kamusal alanlar cadde, park ve meydanlardan oluş an, içinde toplumun ikayetlerini belirtti i, iktidara karşı muhalefet oluş turdu u ve yeni bir düzenin kurulması için ça rıda bulunuldu u alanlardır. Kurumsal dü ünçe, kurumsal görü yani bireysel yargılama oluş umunda gerekli bilgilerin dola tı ı ve basın özgürlü ünün garanti altına alındı ı alanlar ise kamusal alanın sembolik anlamına tekabül etmektedir. Kamusal alan halkın özgürlüklerini kullanması için gereken araçları sa lamakla yükümlüdür. Habermas’a göre (1978) “kamusal alan; basın özgürlü ü ve kamusal olarak dü üncelerini bildirme gibi kamusal özgürlük olarak tanımlanabilecek haklarının kullanıldı ı alandır ”.

Kamusal alan insanların ortakla a yaptıkları eylemlerin yeridir. Mekânsal açıdan baktı mızda meydan, sokak gibi kentsel kamusal alanlar toplumun bir araya geldi i paylaşı mda bulundu u mekânlardır. Çubuk (1991) kamusal alanı “*toplu ya amanın gerektirdi i tüm etkinliklerin süregeldi i, her ya , cinsiyet ve meslek grubundan ki ilerinin denetimli olarak yararlanabildi i ve kent strüktürü içinde yer alan mekânlar olup bu mekânda sosyal, kültürel, ticaret, din, e itim, spor gibi her türlü be eri eylemler yer almaktadır*” olarak tanımlamı tır. Kostoff (1999) ise “*insanların normal günlük rutinlerinde ya da dönemsel enliklerde (festival, bayram) fonksiyonel ve törensel aktiviteleri gerçekle tirdikleri, toplumu birbirine ba layan ortak bir zemin*” diyerek kamusal mekânın farklı bir yönüne de inmi tir (ekil 2.5.). Kamusal alan aynı zamanda hiç bir ayırım gözetmeksizin herkesin e it oldu u kentsel mekânlardır. Gökğür (2008) bu açıdan kamusal alanı “*...hangi kültürden, hangi dinden ve hatta hangi sosyal statüden olursa olsun, her bireye sunulmu veya açılmı alanlar*” olarak tanımlamı tır.

ekil 2.5. St.Mark's Meydanı'nda tören, Venice (10.-14. Yüzyıl). Kaynak: ahinler, 1964.

Kamusal alan karılıklı ilişkilerin, zıtlıkların ve diyalogların, anlaşmaların yapıldığı alanlardır. Max Weber (2000) kamusal alanı “*farklı sosyal sınıflardan, ırklardan, etnik yapılardan insanların karılıklı ilişki alanıdır*” olarak tanımlamaktadır. İnsanların sosyal yaşamının ölçüsünü gösteren alanlar açısından bakan Jean Marc Ferry'ye göre (1994) ise “*kamusal alan sanayi sonrası toplumlara özgü teknolojik ve kurumsal düzenlemeyi oluşturan medyatik ve kamuya sosyal yaşamın çeşitli görüntülerini sunmak için var olan bir çerçevedir*”.

Bugün oldukça farklı anlamlarda kullanılan *kamusal alan* teriminin iktidar-toplum ilişkisi irdelendiğinde ise çok önem kazandığı görülmektedir. Toplumun iktidara mesajlarını iletme yöntemlerinden en önemlisi kamusal alanda bir arada yaptıkları aktivitelerdir. Arendt'e göre (1961) “*kamusal alanlar, tüm toplumun uyum içinde birlikte hareket edebildiği yerlerdir. Kamusal alan, politik alan ve yaşam alanından farklı olarak katılımı içinde barındırır. Kamusal alan, kişinin fiziksel olarak politik bir eylem içinde yer aldığı alandır.*” Alexandre Kluge (1993) ise kamusal alanı, “*politikanın kabı*” olarak nitelerek kamusal alanın toplum ve iktidar için önemini vurgulamıştır. Kamusal alan iktidar-toplum ilişkisinin bir sahnesi niteliindedir. Tarihte örneklerini gördüğümüz insanların yönetim şeklinin de değişmesinin neticesinde yapılan duyurular kamusal mekânlarda ilan edilmiştir (ekil 2.6.). Kamusal mekânlar toplum-iktidar paylaşımının olduğu yerlerdir.

ekil:2.6. Roma, Popolo Meydanı Cumhuriyet'in ilanı, ubat 1849. Kaynak:Boysan ve Bilgin, 1997.

Kamusal alan bir çok açıdan ele alınabilir. Toplumu etkileyen ya da toplumun bir araya geldi i sosyal bir ortamın yanında mekânsal özelli i de önemlidir. Francis'e göre (1989) *“Bir kamusal alanın en önemli özelliklerinden biri de eri ilebilir olmasıdır. Herhangi bir meydan, avlu, sokak veya park do rudan ve fiziksel olarak eri ilebilir olmalıdır. Kapılar, duvarlar ve kilitli geçitler fiziksel olarak mekânın eri ilebilirli ini engeller. Eri ilebilirli in ikinci türü sosyal eri ilebilirliktir. Herhangi bir kamusal alan farklı sınıf ve grupların –örne in yoksulların, ya da engellilerin, ya da çocukların eri ebilece i ekilde olmalıdır. Üçüncü eri ilebilirlik ekli ise görsellikdir. Kentliler herhangi bir kamusal alanın içini görebiliyorsa o mekân görsel olarak eri ilebilir demektir. Kamusal alanın sahip olması gereken di er bir özelli i de güvenli idir. Bu konu özellikle kadınların, ya lıların ve çocukların kamusal alanı kullanımları üzerinde etkilidir.”*

Sennett'e göre (1999) ise *“kamusal alan toplumun içinde yer alan, meydan, cadde gibi somut alanlardır. Toplum bu alanları, kenti dönü türmek veya yeniden biçimlendirmek için fiziki, sosyal ve sembolik bir araç olarak kullanır”.*

Kentsel mekânlardan kamusal mekânlar kent için insanların ortak olarak buldukları herkesin e it oldu u, payla ımın oldu u, birlikteli in ya andı ı mekânlardır. Kamusal mekânın en önemli ö elerinden biri de meydanlardır. Kentsel kamusal mekân olarak meydanlar kent için bir çok özelli i bünyesinde barındıran mekânlardır.

2.4. Kentsel Kamusal Alan Olarak Meydan

Meydan kelimesi, Türk Dil Kurumu sözlü üne göre; “alan, saha, yarı ma, e lence, kar ıla ma yeri veya geni ve açık alan” olarak tanımlanmaktadır. Cerasi, meydan kelimesi için (1999) “Farsça bir terim olan ‘maidan’ belirgin bir biçimi de olabilen bir meydanı anlatır. Türkçe’deki meydan sadece bo luk, açıklık anlamında tercüme edilmi tir: Geni , yapıla mamı bir alan” demi tir.

ekil 2.7. Soldaki:Navona Meydanı. ekil 2.8. Sa daki:Campidoglio Meydanı.

Kaynak: <http://www.mimarizm.com>.

Eyüce (2000) “Meydanlar, fiziksel olarak dolu ve bo lardan olu an bir yerle me dokusunun içinde geni lemi bo luklardır. Bu bo luklar, geleneksel yerle melerdeki gibi, herkes tarafından benimsenmi ortak de erler ı ında ve yerle menin do al geli imi içinde kendili inden ortaya çıkan bir çe me ba ı ya da çınar altı olabildi i gibi, tüm

kente hizmet veren, hatta yeni bir kent kurulaca nda ba lama noktası olarak görülen merkez niteli indeki planlı ve düzgün geometrili mekânlar da olabilir ”olarak tanımlamaktadır.

Bir di er ifadeyle ise “*Bir kent meydanı, o kenti olu turan, “meydana getiren” yapıların bir ya da birkaç tanesinin, az ya da çok, güçlü ya da gev ek bir biçimde çevreleyip tanımlayarak olu turdu u, meydana getirdi i bir bo luktur. Bu bo lu u belirtildi i gibi biçimleyen, çevreleyen, tanımlayan, ö eler arasında binaların yanısıra, daha ba ka eyler, örne in bir kıyı eridi, bir yol eridi, bir dikilita , bir saat kulesi, birtakım a açlar, havuzlar, heykeller de bulunabilir”* olarak tanımlanabilir (Tümer, 2000).

Meydanların bünyelerinde barındırdıkları anlam ilk ehirlerden günümüze kadar do rusal bir süreçle ya ayagelmi tir. De i en ve zamanla geli en toplumlara yerle en politik anlayı la birlikte meydanların bu politik anlamlarından da söz etmek gerekmektedir. Otoriteye ba kaldırmanın ilk hareketi, meydanlarda izinsiz bir kalabalı ın toplanmasıdır. talya’da halk hareketlerine “*movimenti di piazza*” (meydan hareketleri) denmesi ve yine talyancada “*meydana inmek*” deyiminin ayaklanma için kullanılması, meydan kavramı açısından, meydanın politik manasına atıfta bulunan en önemli imgedir. İlk ehirlilerin olu umundan bu yana bir ehirli için meydan her eyden önce, payla mayı hissedebilece i, canı çektikçe, hiçbir gerekçe göstermeden gidebilece i bir yerdir. Aslında bu rahatlıktan dolayı da otoriteye ba kaldırmanın ilk yolu meydanda izinsiz bir kalabalı ın toplanmasıdır. Di er bir açıdan da halk festivallerinde, bayramlarda halkın toplandı ı mekânlardır. Tarih boyunca da iktidarlar o ehri ele geçirmekle yetinmeyip ehirin meydanlarının nabzını tutmu lardır. Meydan; bir yönetim otoritesini ya da me ruiyetini ehirlilere göstermek istedi inde ilk tercih edece i sahnelerden en önde gelenidir. Meydanlar günümüzde bile politik ve sosyal de i imlerin üzerine i lendi i tualler gibidir.

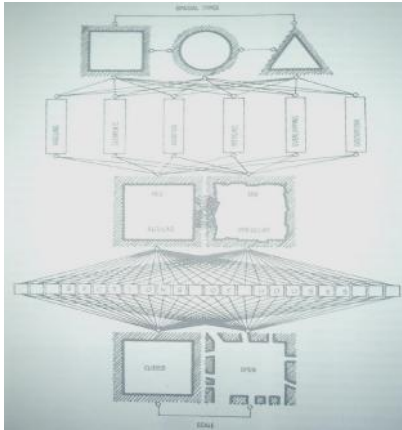
Meydanlar kimi zaman bir ehirin düzenlenmesinde ilk ele alınan alanlardır. ehirin da ılımı ve büyümesi için birer ba langıç noktası olmaktadırlar. Haussmann’ın Paris planında bunu açık bir ekilde görmekteyiz (ekil 2.9.).

ekil 2.9. Haussmann planından sonra Paris'in görünümü.

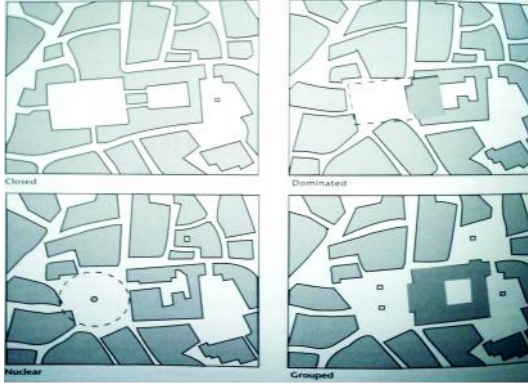
Kaynak:<http://www.mimarizm.com>.

Krier, (1979) Urban Space kitabında “*Kentsel mekân tasarımının en eski ve önemli elemanlarından olan meydanlar, yapıların bir açık alan etrafında gruplanması ile oluştuğu, içeride kontrol sahibi olmayı ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı savunmayı sağlayan, çoğu zaman sembolik anlamlarla yüklenmiş mekânlardır*” demiştir. Krier ayrıca (1979) kentsel mekânı sınıflandırırken, mekânın biçiminin “ne” olduğunu sorar. Biçimin de “nasıl” olduğunu önemlidir. Meydanı öncelikle üç temel geometrik biçim olan kare, daire ve üçgen meydan olarak sınıflandırmıştır. Krier ayrıca kentsel mekân tiplerini ve bunların bir araya gelmelerini açıklarken, sözünü edilen üç temel geometrik biçimin niteliğini açıklanarak, bölerek, ekleyerek, çakılarak ve bozarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Bu unsurlar geometrik olan bütün düzenli ve düzensiz biçimlere uygulanabilir demiştir (ekil 2.10.).

ekil 2.10. Krier'e göre mekân tiplerinin birleşimi. Kaynak:Krier, 1979.

Platon'a göre bir şehir meydanının ideal şekli, temel kavramı veya fikri, bir kare, dikdörtgen veya dairesel yer planı kullanılarak oluşturulan basit geometrik bir hacimdir. Zucker'e (1959) göre ise, meydan için ideal tip "Belli dönemlere veya mimari akımlara bağlı kalmadan, Hellenistik ve Roma dönemlerinde mümkün olabilecek en mükemmel formda ortaya çıkar ve daha sonra tekrar onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda ortaya çıkar" demidir (ekil 2.11.).

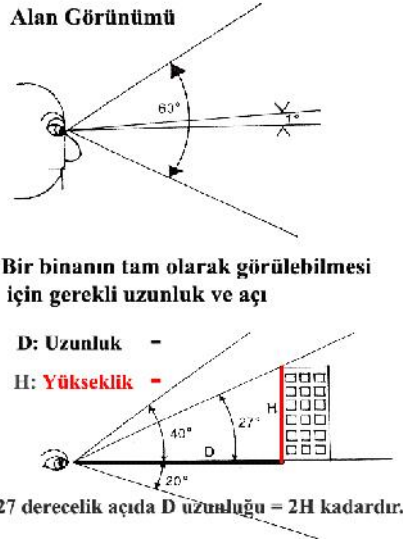

ekil 2.11. Kapalı-Egemen-Çekirdek-Gruplu Meydan Paul Zucker'in kentsel meydan tipolojileri.

Kaynak: Zucker, 1959.

Bir meydanın tasarımında önemli olan unsurlardan biri de çevrili mekân derecesidir. Çevrili mekân, mekâna açılan caddelerin hizasına ve duvarları oluşturulan binaların yüksekliğine bağlıdır. Sitte (2009), şehir meydanlarının perspektif görünümde olması gerektiğini ileri sürmektedir. Sitte (2009) "Meydanın köşelerinde sona eren caddeler öyle düzenlenmelidir ki, meydandan bakanlar bir kerede bir caddeden çok görmemelidir" demidir. Essex Design Guide (2006) tarafından hazırlanan tasarım kılavuzunda ise şu ifadeye yer verilmektedir: "Binaların etkili yükseklikleri ile mekânın genişliği arasındaki ilişki hayati önem taşır, her uyumlu bir kent mekânı yaratılmak isteniyorsa, her yüksekliğin oranı genişliğe göre çok fazla olursa, sonuç olarak bir baskı altında olma hissi ortaya çıkabilir; her çok alçak olursa da açıkta kalma ve savunmasız kalınma hissi doğabilir."

Meydanlar fiziksel açıdan belirli bir kapalılık oranına sahip olmalıdır. Meydanı çevreleyen binaların tam olarak görülebilmesi için gerekli mesafe ve açıklıklar a a ıdaki gibidir (ekil 2.12.).

ekil 2.12. Bir Binanın Tam Olarak Görülmesi için Gerekli Mesafe ve Gerekli Açılar.

Kaynak: Aspinall, Stones, Staplehurst 2006.

Kentsel kamusal mekân olarak meydanlar kent dokusu içerisinde fiziksel olarak farklı özellikler sergileyebilirler. Ço u zaman etrafı yapı grupları ile tanımlanan meydanlar, bu yönüyle hacimsel olarak yatayda ve dü eyde tasarlanmı , örgütlenmi mekânlardır.

Meydanlar toplumsal dinamizmin a ırlıklı bir konumda oldu u kentsel yapıdaki en nitelikli kentsel kamusal mekânlardan biridir. Kentin en yo un ya am belirtisi gösteren kamusal alanıdır.

2.5. Bölüm sonucu

Kentler bireylerin bir arada buldukları, sosyalle tikleri, farklı din, kültür, etnik yapıya sahip olan birbirlerinden çok farklı özellikteki insanların bir araya gelebildi i bir bulu ma alanı rolü üstlenen mekânlardır. Kentlerdeki ileti imi sa layan ortak alanlar ise kentin bir bile eni görevinde olan kentsel mekânlardır. Kentsel mekânlar özel ve kamusal alanlar olarak derecelenebilir. Kentin ba arılı bir kentsel mekâna sahip olabilmesi için özel ve kamusal alan arasındaki ili kinin iyi kurulması gerekmektedir.

Kentsel kamusal mekân olarak meydanlar ise insanların hiç bir gerekçe göstermeden gidebildi i, sosyalle ti i kent içerisinde bir çok özelli e sahip önemli mekânlardır. Meydanlar insanlar için özgürlü ün, birlikteli in, paylaşımın olu tu u mekânlardır. Meydanlar mekânsal olarak bir çok özelli i bünyesinde barındırmaktadır. Kentsel kamusal mekân olarak meydanlar, kent içerisinde bir çok eksende ele alınabilecek özelliklere sahip kentsel mekânlardır. Meydanlar bütün bu özellikler çerçevesinde kent içerisinde mekânsal bir bütünlükle ele alınmalıdır.

Bütün bu çalı malardan yola çıkarak bu tez kapsamında a a ıdaki bile enler ba lamında konu ele alınmı tır:

- **Anlam boyutu** (imge boyutu, simge boyutu, i aret boyutu)
- **Sosyal boyut** (toplum, kültür, insan, politik boyutu)
- **Tarihsel boyut**
- **Fiziksel boyut** (mekânsal özellikler)
- **levsel boyut** (amaç ve ihtiyaçlara uygunluk)
- **Görsel boyut**

3. KENT – MEYDAN L K S N N TAR HSEL GEL M

Tarihsel dönemlerin i lenmesi, kent-meydan ili kisinin ortaya konulabilmesi açısından önemlidir. Ayrıca tarihsel süreçte ya anan de i im ve dönü ümlerin, kentsel mekânlara nasıl yansıdı nı ortaya koyabilmemiz için de önemlidir. Uygarlıklar, insano lunun, tarih sahnesine çıktı ı günden bu yana varlı nı koruyarak, ya amını sürdürmesini ve geli tirmesini sa layan maddi ve tinsel ürünleri yaratma süreciyle ba lamaktadır. Toplumların tarihi, bir anlamda, insanın kültürü üreterek varlı nı koruması ve korumakla yetinmeyip geli tirerek uygarlıkları yaratması süreci olmu tur. Güvenç (2002) “ nsano lu biyolojik ve kültürel varlı ı için genel olarak üç kültürel devreden geçmi ve iki büyük devrim gerçeikle tirmi tir.1.paleolitik:eski ta , yontma ta veya üretim öncesi evresi 2.neolitik: yeni ta , cilalı ta ya da üretim evresi-tarım devrimi 3.endüstri:makine, enerji ya da yo un üretim evresidir-endüstri devrimi” demi tir.

ekil 3.1-2-3 Paleolitik ta uygulamaları - Neolitik ve Bronz Ça uygulamaları - Bronz silah uygulamaları. Kaynak:Korn, 1953.

3.1. Geleneksel Dönemde Kent ve Meydan

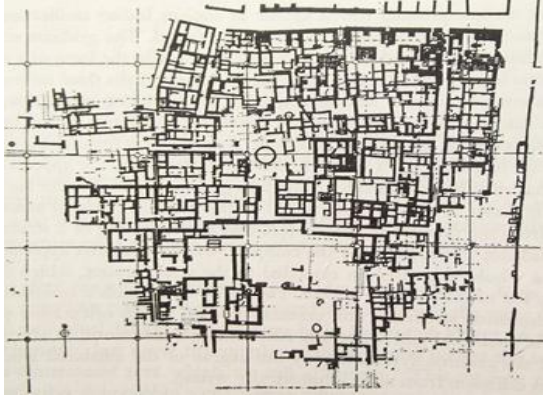
Sanayi Devrimi öncesi olarak da tanımlanan Geleneksel Dönemi Güvenç (2002) öyle tanımlamaktadır; “*Toplayıcılık ve avcılı ın ardından tarıma geçilmesiyle ilk köy yerle meleri ortaya çıkmı daha sonra, sulu tarımın sa ladı ı artı ürün sonucu ortaya çıkan kentlerde, i bölümü, para ve pazar ekonomisi, yazının ve matemati in icadı, mülkiyet ve e itimin kurumsalla ması, hukukun, yönetimin, bilim, dü ünçe ve inançların sistemle tirilmesi, çanak-çömlek yapımı ve dokumacılık ortaya çıkmı tur. Küçük köy yerle meleri tükettiklerinden ço unu üretmeye ba layınca, ya amak için besin üretmek*

zorunda olmayan, sayıca az fakat nüfusca kalabalık olan kasaba ve kentler ortaya çıkmıştır. Kentleşme devriminin ikinci büyük adımı ise kuru tarımdan sululu tarıma geçiş olmuştur. Bu durum beraberinde yerleşme niteliklerini de etkilemiştir. İlk tarım kenti; yöneten-yönetilen, varlıklı-yoksul eksenli, kentli-köylü eksenli, üretilen, tüketen eksenli gibi farklı katmanlarla malar süreci içinde bir topluluk biçimindeydi.” Sjöberg (1960) ise geleneksel dönemi şu şekilde özetlemektedir;“Kentleşmenin merkezindeki idari ve dini yapılar, ticari etkinliklerden ayrı olarak yer tutar. Kentleşmeye yakın olarak üst sınıfların konutları yer alır. Bu halkalanma, çalıcı sınıflar, daha düşük sınıflar olarak gider. Kentleşmenin hemen başlarında ise etnik gruplar vardır. Endüstri öncesi toplumda belirli sınıflar vardır, bunlar içinde aile en önemli kurumlardandır. Toplumda kadın-erkek arasında belirgin bir ayrım bölümü vardır. Ekonomik faaliyetler, geleneksel yöntemlerle ve tekniklerle sınırlıdır. El yapımı ürünler ve ticaret ayrıdır. Ücretlerde standart yoktur. Bu ekonomik yapının başlıca sonucu politik yapı ise daha çok üst sınıfların elindedir. Merkezi yönetim esastır. Politik bürokrasi, ekonomik ve dini sistemler, katı bir hiyerarşi içinde sıralanmaktadır.”

	<p>Şekil 3.4. Dört nehir vadisine yerleşen ilk kültürler. Kaynak: Korn, 1953. Şekil 3.5. Alt Söğdaki. Çakmak taşı madeni yaklaşık M.Ö. 2000. Kaynak: Korn, 1953. Şekil 3.6. Giza'nın piramidi, Mısır. Kaynak: Korn, 1953.</p>
	

Antik Çağ, Zucker'ın yorumu ile meydanlı kentler dönemidir. Zucker (1959) “Meydanlar kentlerin başlıca elemanı olarak görülmez” demiştir. Ancak bu yaklaşımı

antik ça da meydanın ne olup olmadı ına ve nasıl tarif edilece ine, sosyal duruma, kent halkının özel amaçlarından kaynaklanan ihtiyaçlarına, estetik kaygılarına tam olarak bakmanın faydalı olacağını düşünmektedir. En erken planlanmış kentin M.Ö. 2500 yıllarında Hindistan, Mohenjo-Daro’da olduğunu vurgulamıştır (ekil 3.7.). Burada gridal emame ve dama tahtası ekinde yapı bloklarının olumundan bahsederek bu yerle kede bir meydanı yaklaşık bir mil do uduan batıya kuzeyden güneye gridal sistemin sardı ını, merkezdeki bir kaç açık alanla tapınakların ve evlerin ba lantılarının dü ünüldü ünü göstermiştir. Ancak Zucker (1959) “*Bunların hiçbiri meydan olumuna kanıt de ildir*” demiştir.

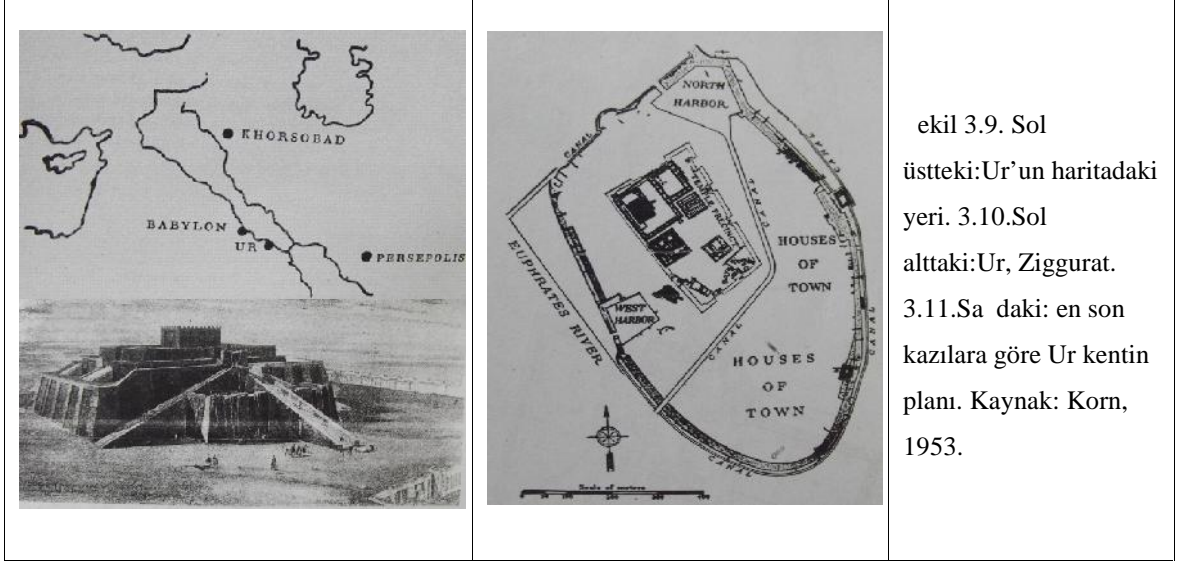
ekil:3.7.Mohenjo-Daro,Plan.
Kaynak: Zucker,1959.

Mısır'da, Nil nehrinin etrafına yerleşmiş Kahun, tapınak i çilerinin kaldı ı bir yerleşimdir. Buradaki kentle medede gridal bir sistem görülmüştür (ekil 3.8.).

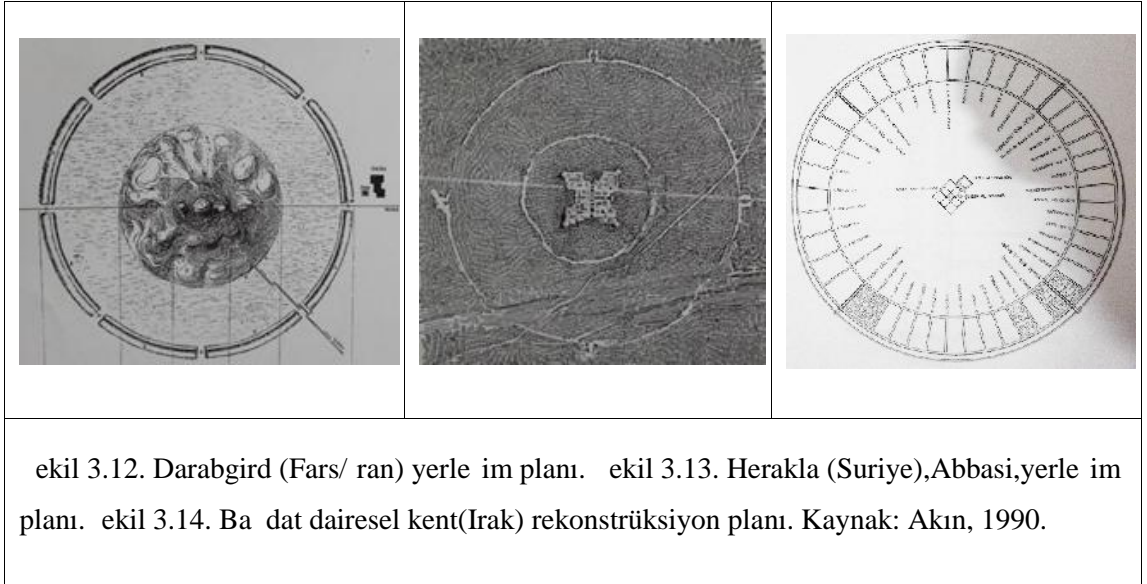

ekil:3.8. Kahun Planı.
Kaynak: Zucker,1959.

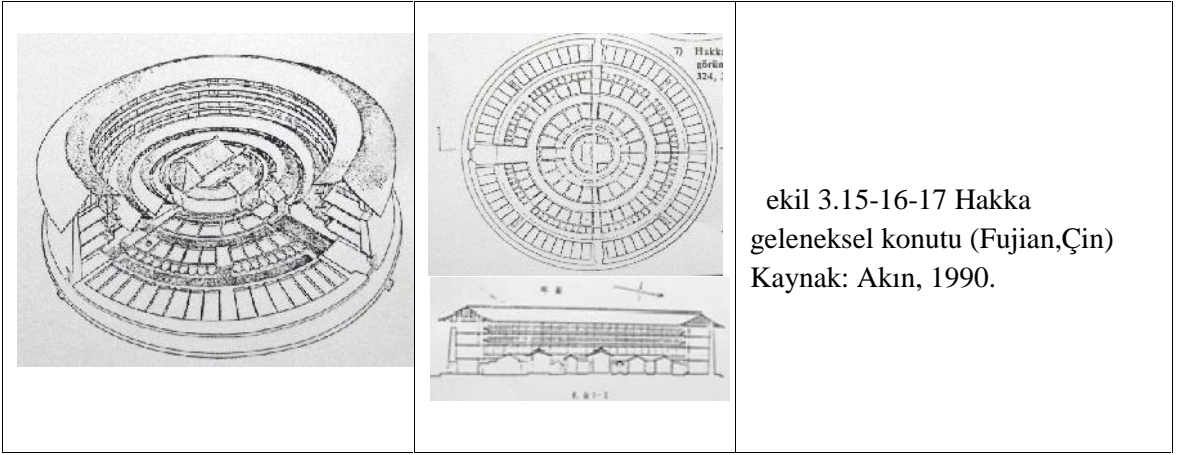
Mezopotamya, medeniyetlerin be i i olarak kabul edilmektedir. Bereketli toprakları ve uygun iklim artları nedeniyle çok eski zamanlardan beri yerle meye sahne olmu ve birçok istilaya u ramı tır. Antik Ça 'da Mezopotamya'daki yerle imlerden biri de Ur kentidir. Ur kenti, Fırat Nehri üzerinde yerle en kuzey ve güneyde birer limana sahip ve yerle imin bir kanalla bölündü ü liman yerle kesidir (ekil 3.9-10-11).

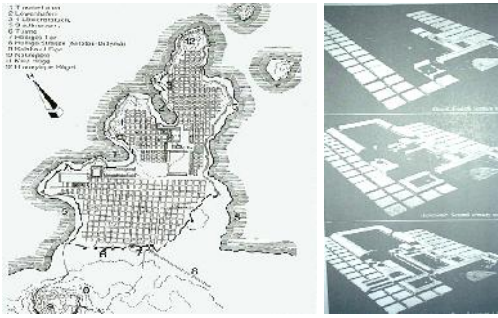
Akın'a (1990) göre **Asya** kentlerinde M.Ö. iki binin sonundan ba layarak günümüze kadar merkezi mekân gelene i devam etmektedir (ekil 3.12-13-14).

Akın (1990), “*ran ve Çin, Asya’yı iki ba tan ku atan iki etkin kültür, merkezi mekân anlayı ında iki farklı yakla ımı belirlemektedir. ran’da merkez, ideolojik mekânizma ba lamında bütünüyle i levsel bir araç niteli i ta ır. nanç sisteminde hiç de vazgeçilmez bir yeri yoktur. Oysa anıtsal mimarlıkta merkezi mekân fazlasıyla vurgulanmı bir görünümle kar ımıza çıkar. Buna kar ın Çin’de merkez kavramı M.Ö.’ ki yüzyıllardan ba layarak gerek kitlesel inançta gerekse devletin kurumsal yapısında, sayısız ritüelle bütünle erek, sıradan insandan imparatora kadar, gündelik ya amın ayrılmı bir parçası niteli i ta ır*” demi tir (ekil 3.15-16-17).

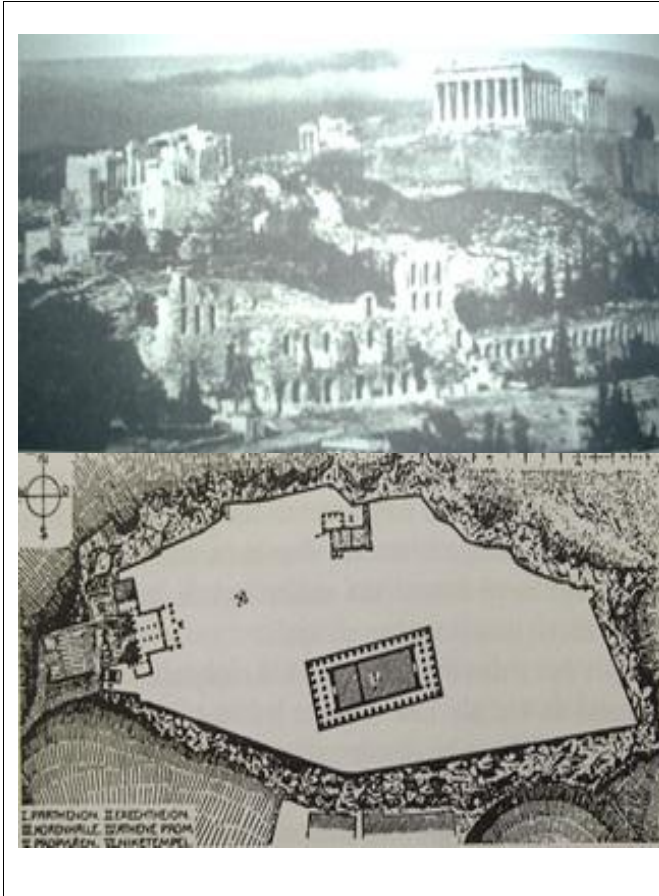

Bumin (1990), “*Milet kentinin yıkılıp yakılmasından sonra, Miletli ilk ehirci-ütopist Hippodamos, kenti yeniden kurmak için bir plan hazırlamı tır. Yolların birbirini dik kesti i bu yerle me, planlı kentle menin ilk örne ini te kil etmektedir*” demi tir (Sekil 3.18-3.19). IV. yüzyılda Millet’te do an rasyonel çizgileri ve dik açıları kentin bütününe uygulayan bu anlayı , Roma mparatorlu ında o dönem yo un olarak kullanılmı tır.

ekil 3.18-19 Hippodamos’un Milet planı - Miletos kentine ait canlandırma.
Kaynak: Bacon, 1968.

Kentlerin siyasi yapısının kentsel mekân olu umuna etkisi büyüktür. Zucker (1959) “*Hindistan, Mezopotamya ve Mısır Medeniyetleri’nde politik, iktidar, sosyal en önemlisi psikolojik durumlardan dolayı meydan için gerekli bir alan geli mez. Yunan ya am konseptinin devlet ve birey arasındaki ili kısından insanlar için gerçek bir meydan geli e bilece ini bekleyebiliriz*” diyerek toplum-iktidar ili kisinin kentsel mekân olu umundaki önemini vurgulamı tır. **Antik Yunan** kentlerinde kentsel kamusal mekân olu umlarını görebiliriz. Akropolis ve agora, Antik Yunan kentinin iki önemli bile eni olmu tur. Akropolis, Antik Yunan kentlerinin yüksek bir platosunda kurulan, kutsal karakterini çevresini saran panorama aracılı ıyla vurgulayan, dini ve askeri alan olarak olu mu tur (ekil 3.20-21). Antik ça ı yerle im bölgelerinden geli en Yunan kentlerinde caddeler genel olarak odak noktası yükseltilmi ve savunulabilir akropolis (yüksek kent) ve agoradan (pazar yeri) ı maktaydı. Akropolis zamanla ticaret ve kent i levlerinin geli mesiyle günlük ya am anlamında a ırlı ını bir pazar alanı olan agoraya bırakmı tır.

ekil 3.20. Akropolis, Atina, batı tarafından görünümü.

Kaynak: ROTH, 2000.

ekil 3. 21. Atina, Akropolisin planı M.Ö.5.y.y.

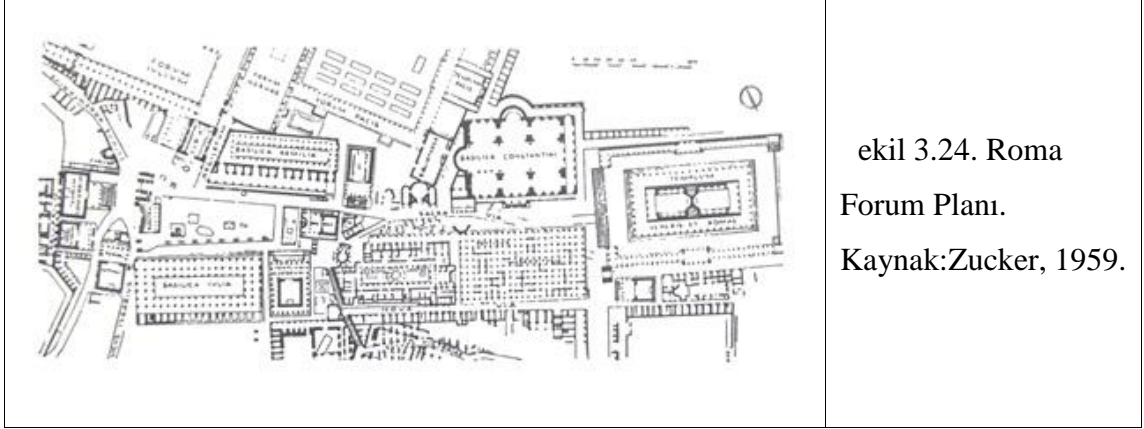
Kaynak: Zucker, 1959.

Antik Yunan kentlerinin di er önemli mekânı olan agora, kentsel ortak mekâna ilk örnek olarak gösterilmektedir. Antik Yunan kentlerinde hem toplumsal ya am, i ve siyasetin ya andı ı kamusal mekân, hem de kentin ticaret merkezi olması nedeniyle, kentin merkezinde uzun yıllar boyunca etkinli ini sürdürmü tür. Liman kentlerinde ise pazar meydanı kimli inin baskısıyla kentin limana yakın kısımlarında olu mu tur. Yunan uygarlı mın ilk dönemlerinde agora için düz, bo ve geni bir alan yeterli olmu , iklim verilerinin dikkate alınmasıyla, agora kuzey-güney, do u-batı akslarında ekilendirilmi tir (ekil 3.22-23).

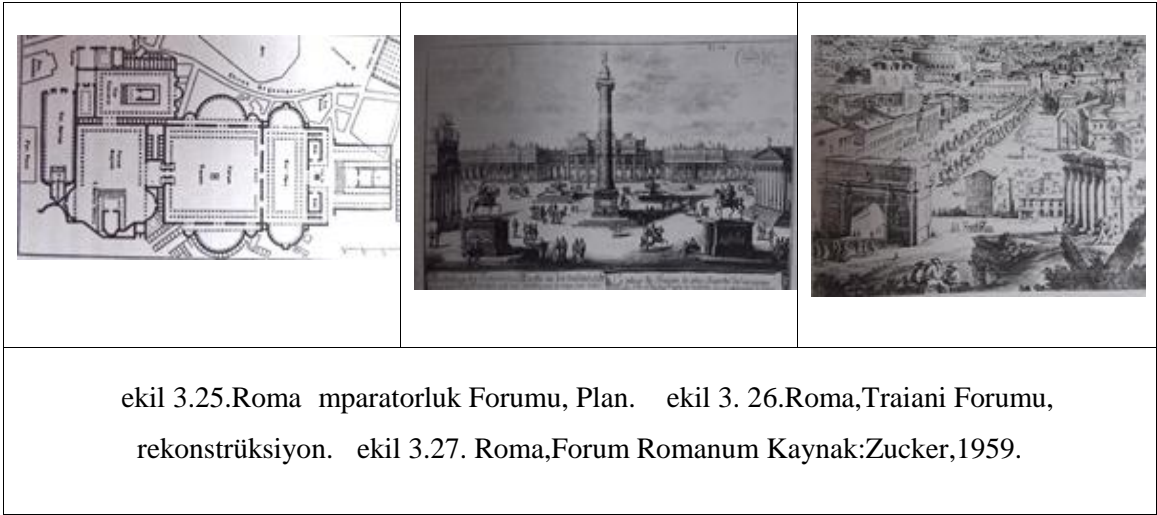

Ana agoradaki ticaretin iyice a ırlık kazanmasıyla beraber, mekânsal kurguyu güçlendirmek ve meydanın söz konusu ana i levini daha iyi yerine getirebilmesini sa lamak üzere “stoalar” in a edilmi tir. Stoa lineer planlanmı , genellikle iki katlı, önde arkadlı gezinti alanları ile arka kısımlarında alı veri ve ticaret mekânlarından olu an, üstü kapalı ve kolonatl ı bir mimari eleman olarak, agoranın sınırlarını olu turmaya ba lamı tır. Atina kentinde,akropolis da ınık bir mekânı ifade ederken, agorayı saran yapılar birbirlerini takip edecek ekilde saçak kotlarında bir çizgiyi tutarlar ve cepheleriyle kapatılmı bir kentsel mekânı olu turmaktadırlar.

Forumlar, Roma’da halkın toplandı ı, alı veri yaptı ı ve mahkeme gibi toplumsal etkinliklerin gerçekte ti i, gündelik ya amın merkezi olu mekânlardır. Roma uygarlı mında kent meydanı forumdur diyebiliriz (ekil 3.24.).

Forum, bir aks üzerinde ekillenmi , kareye yakın dikdörtgen ve yarım daire ekinde meydanlardan oluşmaktadır (ekil 3.25-26-27). Bu sayede, büyük bir mekân kurgusu içinde farklı bir kaç mekân birden oluşturulmakta ve herbiri kolonadlarla sarılıp, birbirlerine bağlanmakta, böylece mekânlar arası geçi sağlanmaktadır.

Ortaçağ'da dönemin felsefesi gereği, insanın bütüne kendisi tasarlamadan, kendisini oluşturacak parçaların bir araya gelmesiyle dolaylı olarak ulaşılabileceği düşüncesi hakim olmaktadır. Ortaçağ kentlerinin konumunu ve biçimini dönemin siyasal yapısı belirlemektedir. Roma İmparatorluğu'nun gücünün azalmasıyla sınır kentleri bağımsızlıklarını kazanmaya başlamış, bazıları ticaret yollarına yakınlıkları nedeniyle güçlenip, çevrelerinde kendilerine bağlı kale kentçikler oluşturmuşlardır. Ortaçağ kentleri, planlama temelinde değil tersine yüzyıllar süren bir gelişme süreci yaşamış, kentin fonksiyonları, fiziksel çevrenin yavaş ve sürekli devam eden düzenlemesine göre

adapte edilmi tir. Gehl, (1987) ortaça kentleri için “*Kentin kendisi amaç de ildi ve kent kullanıcılar tarafından zamanla biçimlendi. Edinilen tecrübelerle ba lı bu sürecin sonunda, binalar arasında ki ya am açısından, bugün bile son derece iyi artlar sunan kent alanları olu tu. Hemen hemen tüm ortaça kentleri bu özellikleri göstermektedir*” demi tir.

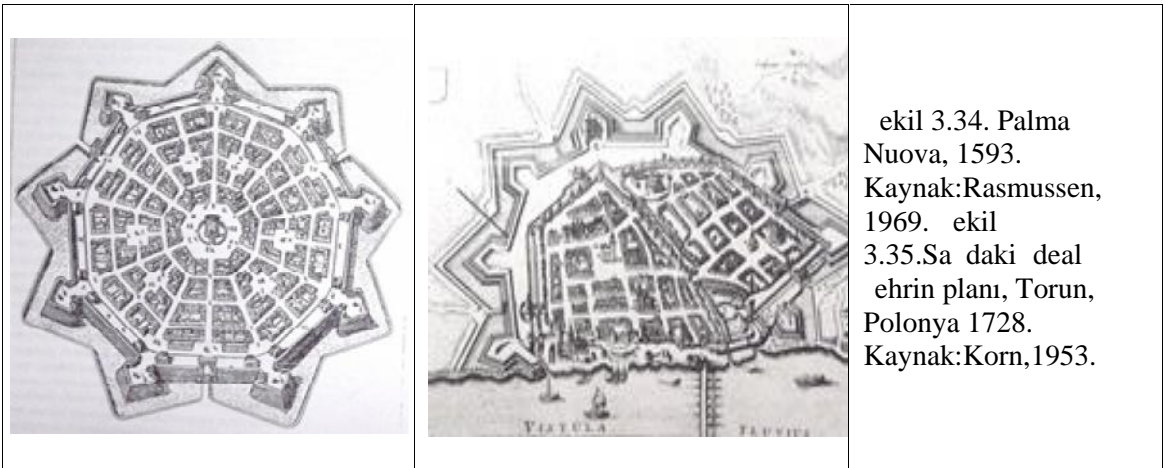
Zucker ise (1959), orta ça meydanlarını altı grupta toplamaktadır:

1. Ana i lek caddenin genişletilmesi ile olu an pazar meydanları	2. Yanal bir geli me olarak pazar meydanları	3.Kentin giri inde meydan
		
4.Kentin merkezi olarak meydan	5.Kilise avlusu olarak meydan	6.Gruplanmı meydanlar
		
ekil3.28-29-30-31-32-33Orta Ça Meydanları. Kaynak: Zucker,1959.		

15. yüzyılda talya’da ba layan ve “**Rönesans**” olarak adlandırılan hareket Ortaça ’da ortaya çıkmı tir. nsanın kendi kaderini belirleyebilece i ve bu iradesini tanrısal düzenin bir parçası olarak ürünleriyle somutla tırabilece i dü üncesi Rönesans’ın temel çıkı noktası olmaktadır. **Rönesans** döneminde, matematik ve geometrinin geli mesiyle

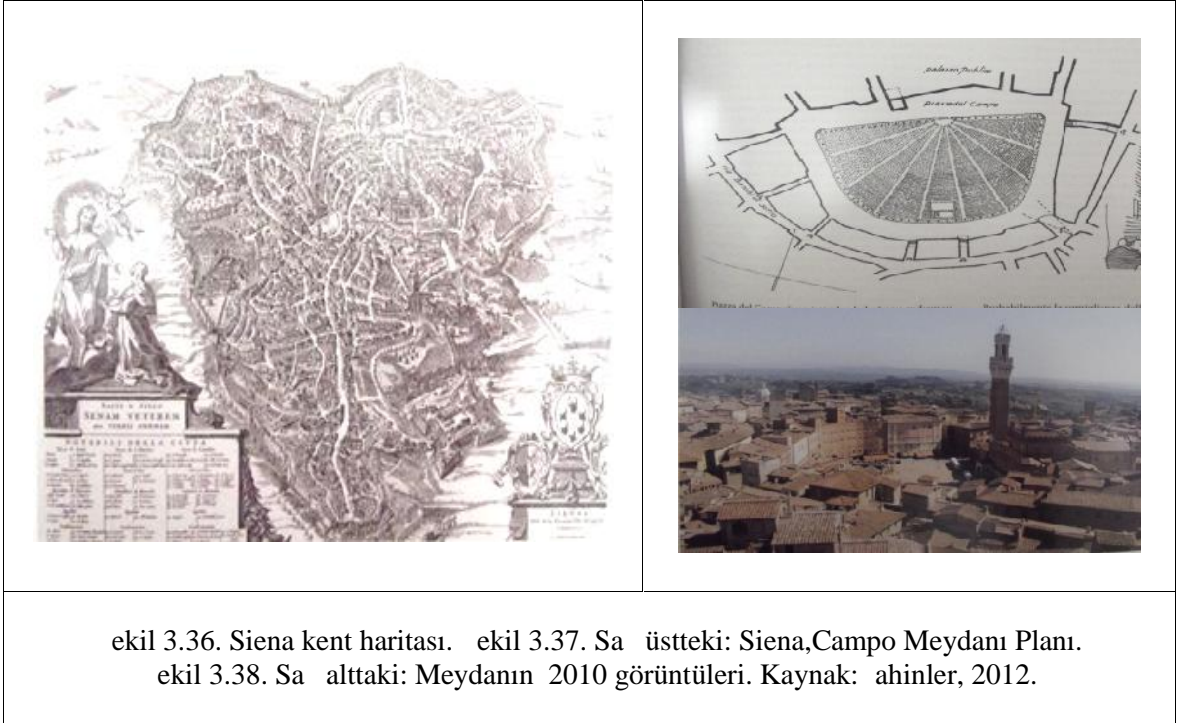
perspektif ilkeleri benimsenerek uygulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde kentli oluşturan tüm parçalar büyüğünden en küçüğüne kadar, matematiksel bir hiyerarhi içinde, mükemmel bir şekilde tasarlanmaya çalışılmıştır. Rönesans sanatçıları tanrısal kusursuzluğun simgesi olarak daire formunu ve insan ile doğada var olan simetriyi eserlerinde kullanmışlardır. Daire ve bunun türevi formları, ideal biçimler olarak benimsemişler, hem kentlerin biçimlenmesinde, hem de yapı ölçüsündeki detaylarda kullanmışlardır. İdeal olarak düşündükleri ve kullandıkları bu biçimlerle oluşturdukları kent ve yapıların da kusursuz olacağını düşünmüşlerdir.

Mumford (1966) bu dönemi şu şekilde anlatmaktadır;“15. ve 16. yüzyıllarda kentler yeni ile eskinin bir arada yaşadığı zıtlıkları taşıyordu. Yöneticiler hem dar ve erişilebilir caddelerin kendileri için yarattığı tehlikeleri ortadan kaldırmak, hem de kentlerini iyileştirip güzelleştirerek güç ve zenginliklerini göstermek için ortaçağ kent dokusunu yenileme girişiminde bulunuyorlardı. Dolayısıyla planlama, kentte yer yer bastırılan, ortaçağ kent yapılarını zarif bir biçimde ve alçakgönüllülükle yenileme işlemiydi”. Bu nedenle ideal kent arayışını adı altında kent planlama çalışmaları yoğun olarak ortaya çıkmıştır. 1593'te İtalya'da Palmanova'da bütün caddeleri aynı genişlikte yıldız şeklinde Rönesans kentleri planlanmıştır (ekil 3.34.). Gehl (1987) Using Public Spaces kitabında bu uygulamaları “uygulanması pek mümkün olmayan anlamsız ve kullanışsız kentler” olarak nitelendirmektedir (ekil 3.34-35).

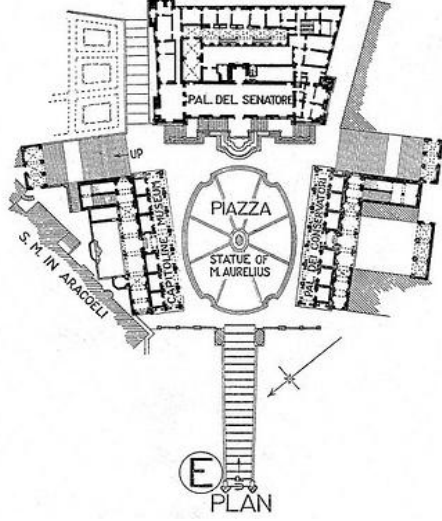
Rönesans'ta ideal kent arayışı çalımlarıyla bir çok plan tasarlanmıştır (ekil 3.34-35).Zucker (1959), ise “Ortaça ve Rönesans arasındaki asıl fark Rönesans'ta kent planlamasından söz edebilmemizdir” demiştir.

Kent olumunda, kentin yönetim eklinin, inanç sisteminin, ekonomik durumunun etkilerinin ne kadar önemli olduğunu Ortaça Dönemi'ndeki talya'da görülmektedir. ahinler (2012) ;“**Feodal toplumda siyasi otoriteyi elinde tutan kii ve ailesi, eski ehirlere çekirdeğini oluşturan ilk kuruluştur. Feodal toplumda ekonomik bağımsızlık ula an halkın, kentin dışına taşmasıyla, eski kent merkezleri büyümüşür. Kilise ve sarayın genellikle merkezi bir belirleyiciliğini oluşturmuş kentlerde ortak kamusal mekânlar bunlara bağlı olarak gelişmiştir**” diyerek yönetim eklinin kent merkezlerinin olumundaki önemini vurgulamıştır. Ortaça 'da, özellikle talya'da belirli bir forma sahip kent meydanları günümüze kadar korunmuş bir şekilde çıkmaktadır (ekil 3.36-37-38).

ekil 3.36. Siena kent haritası. ekil 3.37. Sa üstteki: Siena,Campo Meydanı Planı.
ekil 3.38. Sa alttaki: Meydanın 2010 görüntüleri. Kaynak: ahinler, 2012.

1536 yılında Michelangelo'nun (1475-1564) tasarlamı oldu u, onaltıncı yüzyıl ortalarında ise yapılan Roma'daki Campidoglia'yı, Michelangelo yeniden planlarken varolan yapıların düzensiz geometrisine bir ölçüde düzen kazandırmı tır (ekil 3.39).

ekil 3.39.Campidoglia Meydanı.

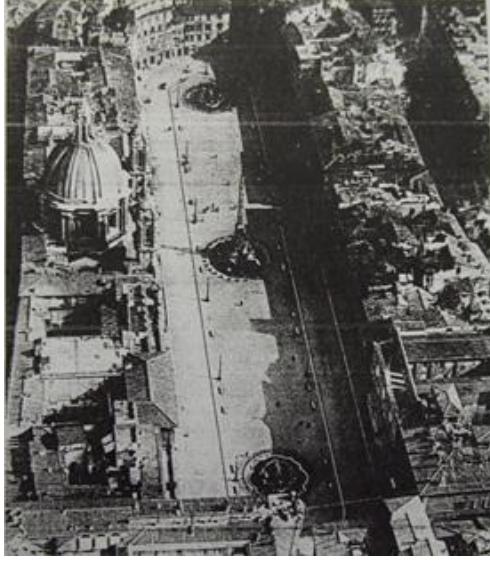
Kaynak: Bacon, 1969.

Ekledi i yeni cepheler ve binalarla Michelangelo, merkezinde ideal ve açık bir daire de il kaldırıma çizilmi bir oval olan bir yamuk mekân ekillendirmi tir. Michelangelo ayrıca meydana açılan merdivenleri kaldırarak iç hacmi bo altmı tır. Bu dü ünceleri ile meydanın kente ili kisine bütünsel olarak yakla tı ı görülmektedir. Ayrıca meydanın belirli bir formda olu u Rönesans Dönemi'nde önemli bir unsurdur. Kare, diktörgen, daire, ideal kentlerde yıldız formunda gördü ümüz meydan Michelangelo'nun (1475-1564) Cambidoglia tasarımıyla ise oval olmu tur. Dairenin yerini oval form almı tır.

ekil 3.40-41
Campidoglia Meydanı
Kaynak:
www.mimarizm.com.

Rönesans Dönemi'ndeki önemli meydanlardan biri de Navona Meydanı'dır. Geometrize edilmiş ideal kent planlarında teorik olarak tasarlanmış bir eleman olan meydanlardan biridir. 1651 yılında Bernini (1598-1680) tarafından forum olarak kullanılan alan meydan olarak tasarlanmıştır (ekil 3.42.).

ekil 3.42. Navona Meydanı.

Kaynak:Zucker,1959.

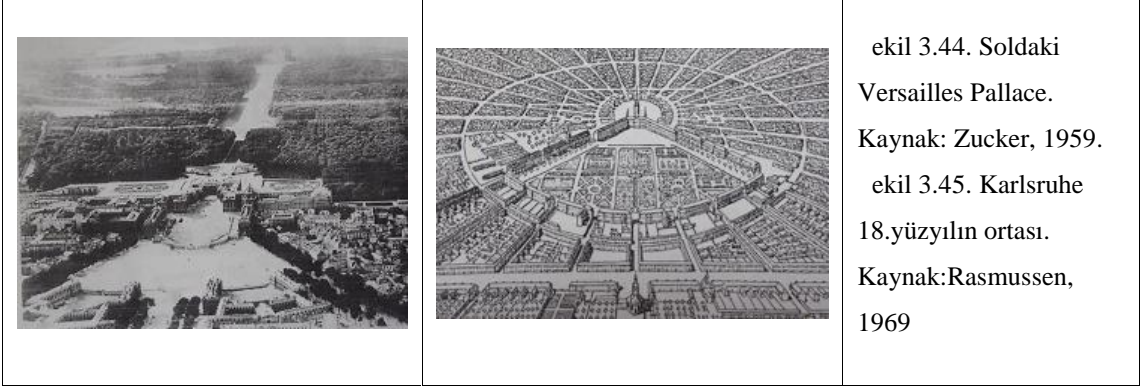
Navona Meydanı, çevresindeki yapılarla içerisinde barındırdığı su havuzlarıyla meydanın iç hacminin bütünsel bir çabayla ele alındığı görülmektedir. Meydanının içerisindeki boşluğu şekillendiren öğe olarak havuzların, heykellerin kullanılması açısından da önemli bir örnektir (ekil 3.43.).

ekil 3.43. Navona Meydanı.

Kaynak:www.roma.net

17. yüzyılda büyük bahçeler, dı mekân tasarımında perspektif kurallarına ba vurulması gibi ilkeler bu devrin simgesi olmu tur. 17.yüzyıl kent planlamasına örnek olarak Versailles verilebilir. Kent saraya eklenerek büyümektedir. Sarayın bütün cephelerinden parklar, teraslardan ufu a derin mimari perspektifler vermektedir. Ayrıca Versailles’de üç büyük bulvar vardır (ekil 3.44).

Karlsruhe 1715’de bulunmu tur (ekil 3.45.). ehrin merkezindeki kule bir i aret, nirengi noktası görevindedir. Kule, kale blo unun merkezine yerle mi tir. I nsal ve ormana açılan caddeler merkeze yıldız ekinde ba lıdır. ki halka cadde de ehri biçimlendirmektedir. Güneyde bahçe olu umları vardır. Yine güneyde yeni yapılmı bir kilise mevcuttur. Bu dönemde meydan olu umları ise park meydanları olu umuna do ru yönelmi tir. Üretim sistemleri ve üretilen malın de i imiyle yeni bir toplumsal yapı olu maya ba lamı tir. Bu düzen içerisinde meydanlar park meydanı görünümündedir (ekil 3.46.).

17. yüzyılın seçkin tavrının tersine kentlerde orta sınıfın a ırlı ı artmı tır. Kentin do ayla birlikte varolması gerekti i dü ünçesinin uzantısı olarak, meydan genellikle yapılarla belirlenen, etrafı yolla çevrilm i ortasında bahçe düzeninin hakim oldu u, ço unlukla konut alanlarına hizmet eden mekânlar olmu tur. Bunlara ilk olarak 1630 yılında in a edilen Covent Garden'dır (ekil 3.46.). Bir di er örnek ise Covent Garden'dan esinlenerek, 1721 yılında mimar ve peyzaj mimarı Louis H. Pilié tarafından tasarlanan Amerika'daki New Orleans ehrindeki Jackson Meydanı'dır (ekil 3.47.).

ekil 3.47. Jackson Meydanı,
NewOrleans.
Kaynak:<http://places.designobserver.com>,2012.

Jackson Meydanı'nın günümüzdeki kullanımını ise aynen korunmu park meydanı görünümündedir.(ekil 3.48-49)

ekil: 3.48-49 Jackson Meydanının günümüz kullanımından görüntüler.
Kaynak: <http://www.pps.org>,2013.

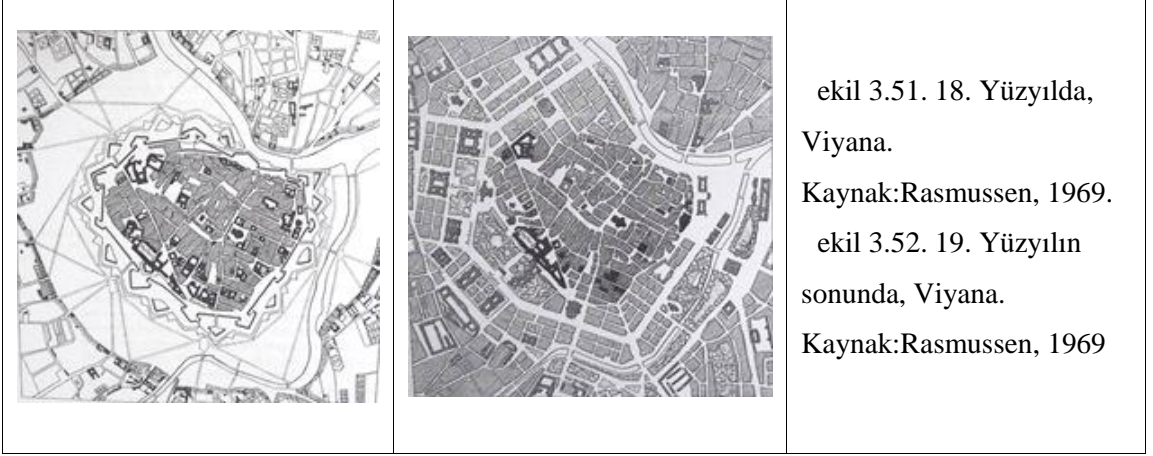
Ortaça m sonunda, kentler a ırı nüfus yo unlu una maruz kalmı tır. Var olan kent planları bu büyümeyle elveri li de ildir. Kentler a ırı kontrolsüz büyümenin getirdi i problemlerle u ra maktadır.

ekil 3.50. Rasyonel Cadde Planlaması ile Wassili-Ostrow, St Petersburg, Rusya, 1750.

Kaynak: Korn, 1953.

Korn (1953) "Kentin büyümesinde üç önemli faktör vardır: 1. Ticaretin yayılması ve sonucunda zanaatın oluşması. 2. Zengin kesimin daha da zenginleşmesi. 3. Feodal yapının sonlanması ve kendi kendini yönetmenin oluşması" demiştir. Korn, giderek büyüyen yeni kent olumlarına kilise ve kaleye ek olarak yeni konutlar, kamu yapıları, depo yapıları ve ticari yapılar geldiğini vurgulamaktadır. Paris ve Viyana haritalarından kentin büyümesini, yayılmasını ve yeni kent olumunu görmekteyiz (ekil 3.51-52). Rasmussen ise bu büyümenin yeni kentle kurdu ulu kiye merak ederek "Viyana için asıl problem, nüfusun be kat büyümesi ile eski kent ile banliyö kentin nasıl ba lanacağı soruydu" demiştir. Viyana surları tarafından sınırlarını büyütümüştür. Bu a ırı büyüme kentlerde bir çok kayıpları da beraberinde getirmiştir. Tarihi dokunun korunması gerekti i dü ünülmeden hareket edilmiştir. Bumin (1990) ise "Orta Ça kentlerinde kent merkezini kale kapılarına ba layan ana yollar atlı ula ma ve geçi töreni yapmaya uygun geni likteydi... Genelde, kentlerin varlıklı yörelerinde yerleşme az yo un, yollar kaplı, su ve kanalizasyon ebekesi dö enmiştir. Düzensizlik ve karma a genelde geç ortaça kentlerinin ortak özelli idi" diyerek bu dönemdeki kontrolsüz büyümenin kent bütününde yarattı ı karma a ve düzensizli i vurgulamıştır.

Bu düzensiz büyümeye ek olarak Benevolo'e göre (1995)“*Yapılarda, yollarda, ye il alanlarda algılanamayacak boyutlar öne çıkmı tır. Ayrıca, 18. yüzyıl sonlarına do ru yapı tasarımı ile kent plancılı ı birbirinden ayrılmı ve bunun sonucu farklı ölçeklerdeki mimari tercihler süreklili ini yitirerek bütüncül çevre yaratma çabaları ortadan kalkmı tır*” demi tir.

Aydınlanma Dönemi, 18. yüzyılda Sanayi Devrimi ile ba layan tüm dünyaya yayılan modernite projesiyle devam eden süreci anlayabilmek için önemlidir. Emmanuel Kant (1724-1804) aydınlanmayı ‘Sapere Aude’ aklını kullanma cesaretine sahip ol diye tanımlamaktadır. Bu aydınlanmanın temel felsefesidir. Aydınlanma dönemi ile birlikte insan dü üncesi dinin baskısından kurtularak özgürle mi tir. Akılcılık(rasyonalizm), deneycilik, mutluluk, bilim ve do a dönemin ba lıca ilkeleridir. Matematik, astronomi, kimya, fizik, co rafya, felsefe antropoloji gibi bilim alanlarında çok büyük geli meler olmu tur. Dünya merkezli görü yerine güne merkezli görü benimsenmi tir. Bu dönem bilginleri insana do ayı ke fetme, do a güçlerine egemen olma olana ı sa layacak bilimsel yöntemler geli tirmi lerdir. Berman'a göre (1999) “*Aydınlanma dü üncesi ile birlikte gelen araç-amaç ili kisi beraberinde sorunlar da getirmi tir. Do aya hakim olma duygusu, beraberinde insana ve onun ya adı ı yerlere de hakim olmayı getirmi tir. Kent ya amının, sosyal ya amın, bilim dünyasının yeni anlamlar yüklendi i bu dönem, 'katı olan her eyin buharla tı ı' önemli de i imlerin ya andı ı bir dönemdir*” diyerek insanların do aya kar ı olan tutumlarının de i ti ini, bir çok yenili in geldi ini vurgulamı tır.

3.2. Endüstri Döneminde Kent ve Meydan

18.-19. yüzyıllardaki yeni buluşların üretime olan etkisiyle küçük atölyelerden büyük fabrikalara dönüşüm olmuştur. Aydınlanma Dönemi'nin olduğu ortam Sanayi Devrimi'nin de oluşmasına ve hızla yayılmasına neden olmuştur. Geleneksel Dönem'den Sanayi Dönemi'ne geçiş olmuştur. Sanayi Devrimi ile birlikte hızlı, standart üretim anlayışı önem kazanmıştır. Çeliğin istenildiği gibi kullanılmaya başlamasıyla geniş açıklıkların rahat geçilmesinin sonucunda büyük hacimli yapılar oluşmuştur. Çeliği iyi kapatabilen malzeme olarak cam da hayatımıza yoğun bir şekilde girmiştir. Dönemin etkisini de gördüğümüz tasarımlarda teknoloji ve malzemenin bütün olanakları kullanılmaya başlanmıştır. Büyük hacimli yapıların yapılmasıyla ticaret, alışveriş bu mekânlara kaymıştır. Kentsel mekânlar, kapalı büyük hacimli mekânlara dönüşmeye başlamıştır (ekil 3.53.).

ekil 3.53. Orleans Galerisi, Paris, 1829.
Kaynak: Frampton, 1980.

Çelik ve teknoloji kullanımı geliştirilerek raylar oluşturulmaya tramvay, metro, tren yapımına da başlanmıştır. Bu amaçla ulaşım kent dokusunda önemli bir yere gelmiştir.

ekil 3.54. Norderelbe Nehri üzeri cadde köprüsü, 1884-88. Kaynak: Krier, 1991.

Bu dönemde yapılan meydanlara örnek olarak Trafalgar Meydanı verilebilir. 1840 yılında Trafalgar Meydanı tasarlanmıştır (ekil 3.55.).

ekil 3.55. Trafalgar Meydanı, 1842,
Westminster arivi.
Kaynak: <http://strandlines.org/story/trafalgar-square>

Meydanı çevreleyen büyük yapılardan National Galeri meydanın bir cephesini çevreleyecek büyüklüktedir. Meydanın ortasındaki Nelson Sütunu ise meydanın simgesel bir özelliğidir (ekil 3.56.).

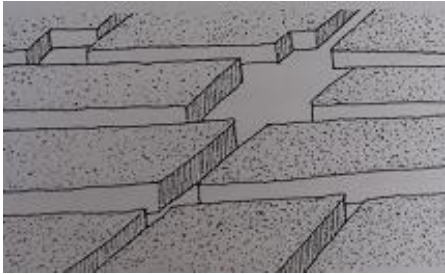
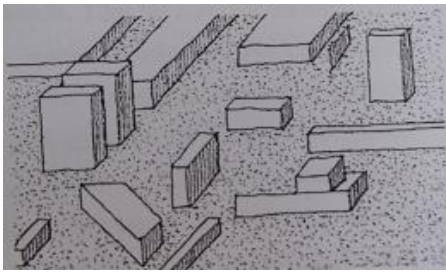

ekil 3.56. Trafalgar Meydanı, 1900'ler.
Kaynak: www.mimnap.org.

Trafalgar Meydanı dönemin Trafalgar Savaşı'ndan etkilenerek inşa edilmiş bir meydandır. İngiliz İmparatorluğu'nun bir güç göstergesi olarak Nelson Sütunu da meydandaki yerini almıştır. Trafalgar Meydanı oluşturulurken simgesel boyutunun da ön planda olduğu görülmüştür.

3.3. Modernizm Dönemi'nden 1980'lere Kadar Kent ve Meydan

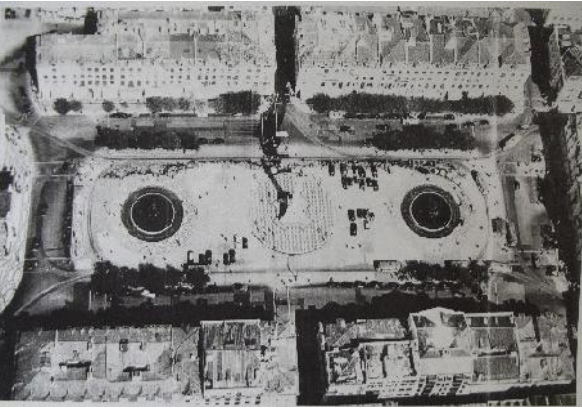
Modernizm dönemi hayatımıza getirdi i de i imlerle kent ve kentsel kamusal mekân olarak meydanlar için önemlidir. Giddens (1990) **modernizm** “17. Yüzyılda Avrupa’da ba layan ve sonraları neredeyse bütün dünyayı etkisi altına alan toplumsal ya am ve örgütlenme biçimlerine i aret eder” demi tir. Giddens’e göre (1990) “Modern toplumsal kurumları geleneksel toplumsal düzenlerden ayıran süreksizlikleri belirlerken söz konusu olan üç özellik vardır: 1.de i im hızı 2.de i im alanı 3.modern kurumların do ası” demi tir. Modernizm Dönemi ile geleneksel dönemden kopu görülmektedir. Avrupa’da ba layan sonra bütün dünyaya yayılan modernizm geleneksel kültürle olu an bir toplumun farklı bir ortam ve örgütlenme biçimiyle kar ıla tı ı bir süreçtir. Giddens (1990) ‘modernlemenin’ **toplumlar üzerinde yaptığı etkiyi** u ba lıklar altında toplamaktadır: “**Süreksizlik**; sıçramalı bir geli me e ilimine i aret eder. **Ba lamdan koparma**; ili kilerin, kurumların ve nesnelerin bir yere ait olma özelliklerini yitirme e ilimlerine i aret eder. **Dü ünümsellik**; do allı n, dolayumsuzlu n, kendili indenli in, yitirilmesine, kendinin farkına varma e ilimine i aret eder”. Giddens’in bahsetti i gibi modernizm döneminde süreksizlik, ba lamdan kopma, dü ünümsellik söz konusudur. Trancik ise (Aktaran:Eren,2006) “Geleneksel kentte, kent blokları hareketi ve yönelmeyi düzenlerken, modern kentte kırılğan ve karı k strüktür yönsüzlük yaratmaktadır” diyerek bu düzensizli i ortaya koymu tur (ekil 3.57-58).

	
ekil 3.57. Geleneksel dönem şehir biçimi,Trancik. Aktaran: Eren, 2006.	ekil 3.58. Modern dönem şehir biçimi,Trancik. Aktaran: Eren, 2006.

Endüstri Devrimi'nin getirdi i bir di er yenilik ise otomobillerdir. Kamusal mekânlar açısından büyük de i imin ya anmasına sebep olan otomobilin icadı, ula ımda hız anlayı ıyla kamusal mekânın dönü ümüne çok büyük etkisi olmu tur.

	<p>ekil 3.59.Rouge Nehri yakınındaki Ford fabrikası,1939. Kaynak: Korn,1953</p>
	<p>ekil 3.60. Detroit'teki Ford Fabrikası'nın yakınındaki i çi konutları. Kaynak: Korn,1953.</p>

Detroit'de 1939 yılında, Rouge Nehri yakınındaki Ford fabrikasında çalı an 85.000 i çi, yaklaşık 945.000'in ço u motorlu ta it olmak üzere raylar, traktörler üretmi tir (ekil 3.59-60). Motorlu ta it dü ünülerek tasarlanmayan kentsel kamusal mekân olarak meydanlarda motorlu ta itlar görülmeye ba lamı tır (ekil 3.61.).

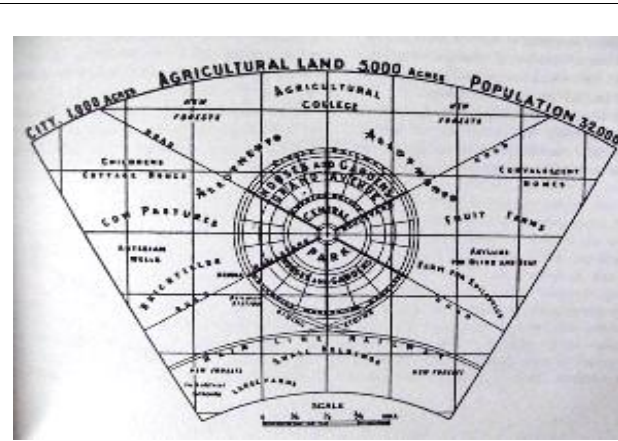
	<p>ekil 3.61. Lizbon, bir hava foto rafı, New York. Kaynak: Zucker,1959.</p>
---	--

Konut ihtiyacının artması, de i en dönemin sanayi-konut ikilisine hizmet edememesi kent bütününde olumsuz görüntülere neden olmu tur (ekil 3.62.). Bu ihtiyaçtan dolayı bu dönemde ideal sanayi kenti olu turma çabaları do mu tur.

ekil 3.62. Sanayi Devrimi ile olu an çarpık yapıla ma.
Kaynak: Korn,1953.

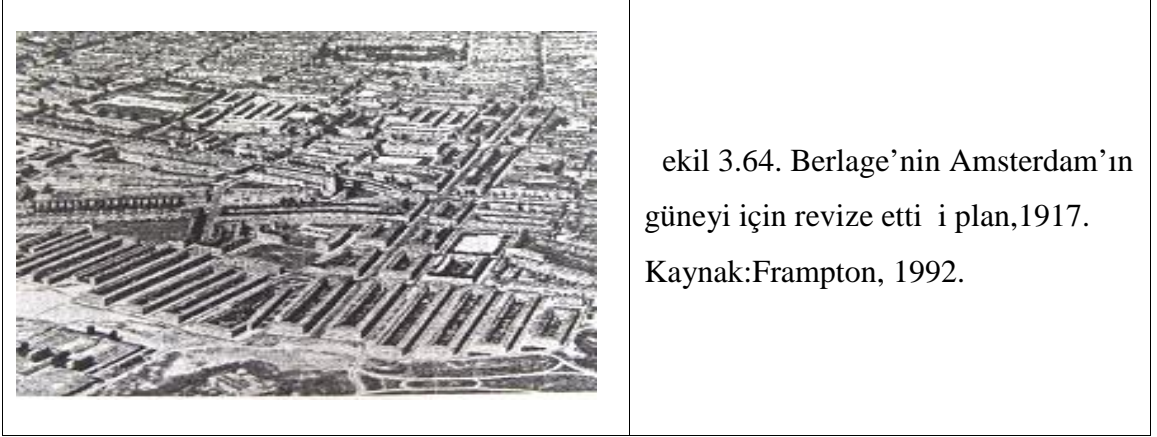
Tasarımcılar tarafından ideal sanayi kenti planlama fikirleri üretilmi tir. Sanayi yerle kesi etkisindeki kentler için ye il kentler kavramını ortaya atan Ebenezer Howard'ın önerdi i ye il kentler kavramından yola çıkılarak Ye il Kentler Birli i kurulmu tur. Howard'ın amacı, üçüncü bir ya ama mekânı olarak ortaya çıkacak olan kent ve kasaba ya amının birle ti i Yeni Kasabalardır (ekil 3.63.).

ekil 3.63. Ebenezer Howard'ın önerdi i ye il kentler eması.
Kaynak:Frampton, 1992.

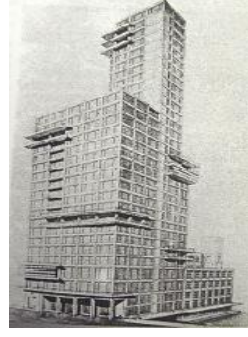
Bu kasabaların merkezinde kamusal parklar ve di er rekreasyonel faaliyetler yer almaktadır. Her alan veya kom uluk, yeterli alı -veri , e itim ve di er faaliyetler açısından beslenmektedir.

Modernite projesi ve Sanayi Devrimi'nin getirdi i de i im ve geli melerden biri de kent planlama çalı malarıdır. Kent planlama ve ideal kenti yaratma anlayı ı günün gerektirdi i ihtiyaçlardan tekrar gündemdedir. Modernite projesinin izlerini de gördü ümüz bu kent planlama projelerinde bir çok tasarımcının çalı malarını da görmekteyiz (ekil 3.64).

19. Yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyıl ba larında; gerek endüstrile me; gerekse modern hareketin yerel karakterleri hiçe sayan dü ünü tarzının hızla yayılmasıyla, ehirlirimiz geleneksel ehir karakterinden çok farklı bir görünüm kazanmaya ba lamı tır.

Giedion (1980), "*Modern mimarlar insanların artık asfalt üzerinde ya amaya devam edemeyeceklerini dü ünüyorlardı. Yo un olarak yapıla mı mekânlarda sa lıklı ya am için gerekli havaalanı ve güne ı ı nın sa lanması için park ve açık mekânlar içine yerle tirilmi yüksek yapılar öneriyorlardı. 20'li yılların ba nda aralarında büyük açıklıklar olan 10-12 kat yüksekli inde, az katlı yo un yapıla ma ile hemen hemen aynı yo unlu a sahip yapılar Almanya'da in a edilmeye ba landı. Bu tip Walter Gropius ve Marcel Breuer tarafından geli tirildi. Masif, çubuk eklinde binalar, sokaklara ya da önemli manzara hatlarına dik , birbirlerine paralel olarak yerle tirildi ve eski kent dokusuyla tamamen bir kontrast olu turan yepyeni bir örüntü ortaya çıktı...*"demi tir (ekil 3.65-66).

ekil 3.65. Adler ve Sullivan, guaranty yapısı, Buffalo, 1895. Kaynak: Frampton, 1992.

ekil 3.66. Gropius ve Breuer Chicago Tribün yapısı, 1922. Kaynak: Frampton, 1992.

Bu dönemde meydan olgusu ise motorlu taşıtların belirli bir ulaşım amaçlı çalışmalarına yönelik çabalarda ihmal edilmiş kentsel mekânlar olarak görülmektedir. Oluşturulan karayolları meydanların formunu, sınırlarını belirlemiştir (ekil 3.67.).

ekil 3.67. Trafalgar Meydanı, 1930'lar. Kaynak: londonconnection.com

Bu dönemde Le Corbusier 1925 yılı Paris Projesinin yeniden çalışması için emeller üretmiştir. Bu emelada çapraz biçimli kule bloklar ve Y şeklinde kalın dilimli bloklar yer almıştır (ekil 3.68.). Burada Krier'e göre (1975) "*Le Corbusier'in kaygısı ile şehir mekânı yüzeysel bir hal almıştır*".

ekil 3.68. Le Corbusier'in Paris planı. Kaynak: Le Corbusier ve kent, 2002.

Modern mimarlık akımıyla tasarımın dış mekânlardan, bina iç fonksiyonlarına kayması; bunun yanında Le Corbusier'in (2002), yeni çağa yeni bir imaj vermek üzere savunduğu ve daha fazla ışık, hava ve boş alan için yer düzlemindeki yoğunluğu binaları yükseltmek suretiyle azaltmak düşüncesi yerelliği ortadan kaldırmasının yanında, binaların geleneksel şehirlere olduğu gibi bir doku oluşturmayan ve hatta birbirleriyle veya şehir bütünüyle herhangi bir ilişki olmayan, bireysel objeler olarak tasarlanmalarına yol açmıştır. Shulz ise (1981) bu dönemle ilgili olarak "...genellikle binalar bir alan içinde özgürce, bağımsız olarak serpiştirilmiştir" demiştir. Eren (2006) ise "Modern mimarinin 1950'lere kadar deneyimlediği, 'yer'den yalıtılmış, önce ihtiyaçlara bir cevap olarak gelişen, ardından da, daha çok belli ilkelere dayanarak gelişen mekân üretimi, bu gelişmelerle birlikte, mimarinin vazgeçilmez ontolojik bileşenini oluşturur, yere, yani zamana, kullanıcıya, doğallara, psikolojik gereksinimlere duyarlı, yaklaşımların yeniden mimariyle buluşması gerekliliğinin ortaya çıktığı görülmektedir" demiştir.

Bu süreçte kentsel mekânlar özellikle kentsel kamusal mekân olarak meydanlar ihmal edilmiştir. Mekân ve bina ilişkisi iyi kurulamamıştır, binalar çevrelerinden soyut olarak tasarlanmıştır. Krier (1979) ise kentsel mekânların son elli yıldır büyük bir erozyona uğradığını, kimliğini yitirdiğini ifade etmektedir. Krier'e göre (1979) "Geleneksel dokudaki cadde ve meydanlar, binalarla uyumlu görüntü vermemektedir". Bu dönemin sonucunda postmodernizm akımı yayılmaya başlamıştır. Harvey (1996) **postmodernizm** için "Daha tatminkar bir çevre yaratmak amacıyla her şeyin serbest bırakıldığı bir dönemdir" demiştir. Harvey'e göre (1996) "Tarihsel materyalizmin ve Aydınlanma projesinin bir yenilenme süreci ya adını görüyoruz. İki aracılıyla postmoderniteyi tarihsel olarak kavramaya başlayabiliriz. Bu eleştiriler temelde **anlatının imgeye karşı, estetiğe karşı, bir 'oluş'** projesinin **'varlık'** karşı bir karşı taarruzunu başlatmak ve farklılık içinde birliği aramak, ama bütün bunlar, imgenin ve estetiğin gücünün, zaman-mekân sıkışmasının yarattığı sorunların, jeopolitiğin ve ötekiliğin önemini açıkça anladığı bir başlangıçta yapmak mümkün olur". Eren (2006) ise "1960'lardan günümüze uzanan sürecin, çoğu alanda postmodernizm olarak adlandırılmasına karşın, halen postmodernizmin, moderniteden

bir kopyu umu yoksa modernizmin içinde bir tür 'yüksek modernizm'e karşı bir ba kaldırmı mı temsil etti i tartışma konusudur" demi tir.

ekil 3.69. Aldo Rossi, Residential Binası, 1964, Berlin.
Kaynak: www.mimar.cc.com, 2013.

Postmodernizmde kentsel mekân, kent planlama tasarımı konularında ise Harvey (1996) *“Bölgesel geleneklere, yerel tarihçilere, tikel istek, ihtiyaç ve fantezilere duyarlı olmayı amaçlar ; böylece uzmanla mı hatta büyük ölçüde mü terinin zevkine göre biçimlenmi mimari biçimler yaratılır: bunlar mahrem, ki iselle mi mekânlardan, geleneksel anıtsallı a ve gösterinin enli ine kadar uzanabilir”* demi tir. Giddens ise (1994) *“Modernli in sonucunda ortaya çıkan ya am tarzları bizi geleneksel toplumsal düzen türlerinin **tamamından** e i görülmedik bir biçimde söküp çıkarmı tır”* demi tir. Giddens modernli in sonucundaki süreksizliklerden bahsederken di er biçimde yanıltıcı bir kent süreklili inden bahseder, *“Modern kentsel yerle imler ço unlukla geleneksel kent havzasıyla birle ir ve sanki yalnızca buradan yayılarak geni lemi gibi görünürler. Oysa **modern kentçilik** önceki dönemlerde modern öncesi kenti kırsal alandan ayıran ilkelerden oldukça farklı ilkeler uyarınca düzenlenir”* diyerek aslında günümüz kent olu umlarının ba lam arayışına de inmi tir. Bundan sonraki dönemden günümüze kadarki süreç Türkiye özelinde bir de erlendirmeye birlikte dördüncü bölümde incelenmi tir.

3.4. Bölüm Sonucu

Bütün bu çalımlar sonucunda kent ve meydan ilikisinin tarihsel süreç içerisindeki evreleri görülmüştür. Tarihsel süreçte kent ve meydan olgusunu oluşturma ve değişim süreci incelenmiştir. **Antik Çağ**'da kentleşme ilk olarak Hindistan, Mısır, Mezopotamya bölgelerinde olmuştur. İnsan yaşamı için temel ihtiyaç olan suyun varlığı, insanların yerleşimlerinin nasıl şekilleneceğinde etkili olmuştur. Yerleşimler genelde gridal bir plana sahipti. Birkaç açık mekânla tapınakların ve evlerin binalarının düzenlendiği görülmüştür. Antik Yunan kentlerinde agoralar gerek fonksiyonları gerekse formlarıyla ilk kentsel mekânlara örnek olarak verilebilir. Agoralar çevrelerindeki stoa yapılarıyla tanımlı bir form oluştururken pazar fonksiyonu ile kentsel bir mekân olgusunu güçlendirmektedir. Roma uygarlığında ise kent meydanı forumdur diyebiliriz. Forumlar halkın toplandığı, alışveriş yaptığı, mahkeme gibi toplumsal etkinliklerin gerçekleştiği, gündelik yaşamın merkezi olduğu mekânlardır. Forumlar belirli bir biçim ve forma sahiptirler.

Ortaçağ dönemi kent ve toplum için Antikçağ'a göre büyük bir gelişim içerisindedir. Ortaçağ'da özellikle İtalya'da feodal sistemin neticesi olarak halk, daha özgür, daha söz sahibi durumdadır. Dönemin siyasi sistemi itibarıyla halk kentsel kamusal mekân ihtiyacı duymuştur. **Rönesansta** insanlar ideali yakalayabilmek için çalımlar yapmasının neticesinde ideal kent formları oluşturmuştur. Ortaçağ'da özellikle Rönesans Dönemi ile birlikte belirli bir form ve biçim anlayışının egemen olması ile farklı geometrilere meydan oluşturma görülmüştür. Meydanların iç hacminin değerlendirilmesi ile meydana su, heykel, havuz gibi ögeler de görülmeye başlamıştır. Kısacası Ortaçağ döneminde feodal sistemden dolayı ideal form arayışları ile meydanlar günümüze kadar hiç yaşamamış form arayışlarıyla düzenlenmiştir.

Aydınlanma Dönemi'nin ardından yaşanan **Sanayi Devrimi** ile birlikte kentlerimizde büyük değişimler yaşanmıştır. Bu dönemde artan nüfusun etkisi ve sanayi kent oluşturmalarından dolayı ideal sanayi kentleri oluşturulmuştur. Sanayi Devrimi ile birlikte hızlı ve seri üretim hayatımıza büyük açıklık mekânlar, köprüler, tramvaylar getirmiştir. Sanayi Devrimi ile toplumun yapısı değişimi hızlı üretim ve

abuk tüketim olu maya ba lamı tır. Ayrıca otomobillerin icadıyla karayolları olu turulmaya çalı ılımlı , bu süreçte kentsel mekânlar ihmal edilmi tir. Bu dönemde **Modernizm** olgusunun hayatımıza girmesiyle ba lamdan kopuk tasarımlar olu maya ba lamı tır. Bu dönemde kent geli imi, geleneksel dönemde belirli bir kültür zemininde olu urken modernizm döneminde belirli bir zemine oturmayan ihtiyaçtan do an çalı malar içerisinde dir. Geleneksel Dönem'de kent ve meydan siyasi sistemin, dini gereklerin ve ihtiyaçların zemininde olu up geli irken, Modernizm Dönemi'nde ise gereksinimlerin de i mesi ile kamusal mekânlar teknolojinin de etkisiyle ula ım a ına dönü meye ve korunmayan tahrip edilen kentsel mekânlara dönü meye ba lamı tır. Modernite projesinin izlerini gördü ümüz bu dönemde kent planlama çalı malarında kent merkezleri ihmal edilmi tir. Kentsel kamusal mekân olarak meydan olgusu bu planlamalarda dü ünülmez. Sanayi Devrimi'nin getirdi i yenilik olarak otomobillerle birlikte karayolları çalı masının neticesinde meydanlar sadece araç yolları dü ünülerek tasarlanmı kentsel mekânlar olarak kar ımıza çıkmaktadır. İnsanlar üretim ve tüketim sürecinde oyalanmaktayken meydan olgusuna da ihtiyaç duymamı tır. Modernizm döneminin etkileriyle birlikte kentsel mekânlar yerellikten kopuk kent içinde bütünsel bir bakı la dü ünülmeyen mekânlara dönü mü tür.

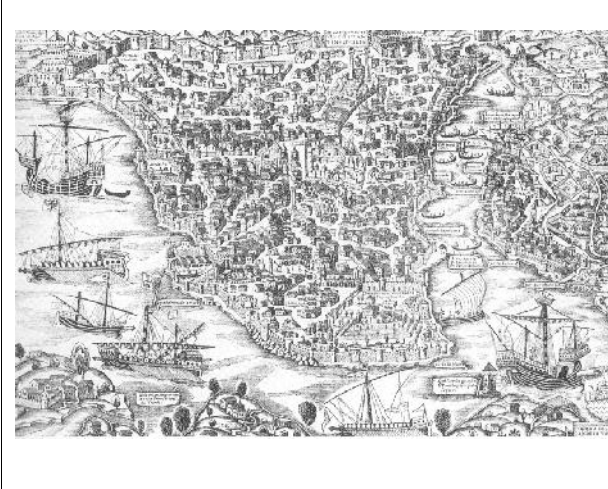
4. TÜRK YE ÖZEL NDE KENT - MEYDAN L K S N N BÜTÜNLÜ ÜNÜN RDELENMES

Türkiye'deki kent ve meydan olgusunu, kentsel kamusal mekân olarak meydanların günümüz durumuna nasıl geldi ini daha iyi anlayabilmek için geçmi sürece bakmak önemlidir. Bu bölümde yapılan çalı malarla Osmanlı Dönemi'nden ba layarak, Osmanlı kenti ve meydanları, Osmanlı için önemli bir dönüm noktası olan Tanzimat Fermanı ile ba layan Tanzimat Dönemi kenti ve meydanları, Türkiye Cumhuriyet Dönemi kenti ve meydanları; 1950 öncesi Dönem ve 1950-1980 arası dönem olarak irdelenmi tir. Böylece Türkiye özelinde meydanlarımızın olu um ve de i im süreci ortaya konmu tur. Osmanlı Devleti, devletçilik anlayı ı ile yönetilen bir devlettir. Cerasi'ye göre (2001) bu güç tek de ildi; *“Osmanlı Devleti vakıf kurumları, loncalarını kurmu küçük-orta halk sınıfları, yüksek bürokratlar ile varlıklı sınıflardan gücünü almaktaydı”*. Cerasi aynı zamanda (2001) *“Osmanlı kentlerinin geli imi, bütünüyle Osmanlı devlet te kilatına ba lıdır; tabi ki lineer olarak de il, ama o düzenin bir çok çeli kisiyle birlikte:Kimi zaman zanaatkarların eski lonca düzenini ve kurumların merkezili ini korumak için, kimi zaman uluslararası ticaretin serbest kılınması ve yöre pa alarının özerkli i için yapılan çeli kili mücadeleler ile içiçe girmi olarak”* demi tir.

4.1. Osmanlı Kenti ve Meydan

Osmanlı mparatorlu u monar iyle yönetilen bir devlettir. Halkın söz sahibi olmadı ı bir ortamda kent, kentsel mekânlar devletin yönetim eklinin etkileriyle olu mu tur. Osmanlı kenti, kendi toplumsal ve kültürel dinamiklerine uygun olarak, Cerasi'ye göre (2001) *“Polietnik yapısına uyum gösteren iki kurum geli tirmi tir: mahalle; prensipte aynı etnik kökenden ve dinden gelenlerin birlikte oturdu u ve temelinde konut yer alan bölge ve imaret; toplumsal ve dini i levler bütünüdür”*. Osmanlı Devleti'nin geliri tarıma dayanmaktaydı. Asker ve bürokratlardan olu an yönetici sınıfın harcamaları ekilmi topraklardan alınan a ar vergisi ile kar ılanmaktaydı. Bu topraklar ya do rudan i letilir ya da halka, askeri kumandanlara veya derebeylerine emanet edilmektedir. Böylece aslında Osmanlı Devleti hem devletçilik anlayı ını sa lamla tırır hem de devlet halkı desteklemi olmaktadır.

Osmanlı kentinde bir kent merkezinin, kentsel kamusal alanın olup olmadığı tartışılmalıdır. Cerasi'ye göre (2001) “*Kentin dar bir alanında i levleri, simgeleri ve temsili ö elerini üstüste ve yanyana getirmişçe itli kültürler için, o yer veya nokta merkez haline gelir. Ortaya çıkan rollerin yan yana gelmesine bir dereceye kadar Osmanlı kentinde de rastlanır. Di er taraftan, aile ya amı kamu ya amına o kadar kapalı ve onun o kadar kar itıdır ki -zaten kamu ya amı da kadının hemen hemen dı arıda bırakıldı ı erkeklerin dünyasıdır- bunun dı ndaki **kent ya amı** i levsel görü açısından kendini bütün bir **blok** gibi gösterme e ilimindedir. Kamusal ve ekonomik ya amın çe itli i levleri mekânda ve ideolojide içiçe girerler...Öyleyse merkezi bir bölge mevcuttur, ancak bu daha çok i mahallesidir. Bu merkezlere, küçük ve orta boy kentlerde **ana cami** ve **hamamlarda** katılır”.*

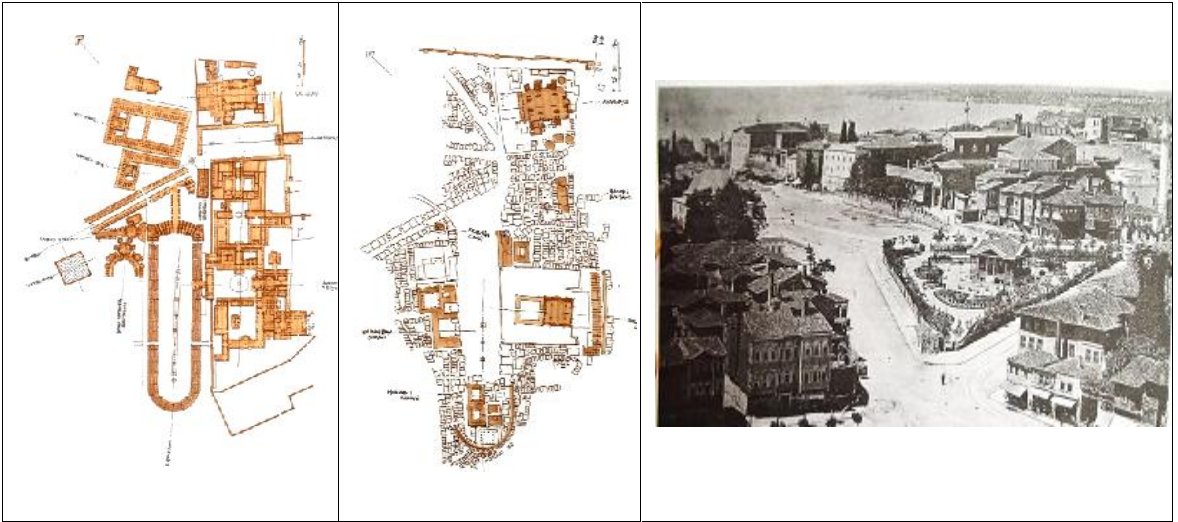

ekil 4.1. G.Vavassore'nin İstanbul Panoraması, yaklaşık 1520.
Kaynak: Çelik, 1996.

Yerasimos (1996) ise, “*slam kentlerinde kamu alanından söz edilmezdi. Tüm alanlar özel ki ilerin, hükümdarların, vakıfların özel mülkleri veya kom uların ya da bütün cemaatin ortak mülkiyeti olarak kabul edilmekteydi. Bu kapsam içinde kom uların, ya da bütün toplumun ortak mülkiyeti olarak kabul edilen alanlar kamu alanı olarak nitelendirilmemektedir. Bu alanlarda Roma Hukuku'ndaki kamu alanı için geçerli kamu yararı hükümleri uygulanmamaktaydı*” demiştir.

Cerasi (2001) meydanlar için ise şöyle demektedir; “*Osmanlı kentinde, sözü geçen büyük açıklıklar a a ı yukarı her zaman rastlantısaldır ve özel i levlerden yoksundur. En önemli kentlerin bir **at meydanı** vardır; bu bir çe it binicilik yarışlarının yapıldığı ve*

cirit oyunu için kullanılan arazidir”(ekil4.3-4.4.). Tanyeli’ye göre (1986) ise “**Meydan**, Batı’daki gibi **en az üç yönden** yapılarla kesin biçimde sınırlanmış bir kentsel açık alan ya da Rönesans’tan bu yana yapıldığı gibi, **geometrik düzen ilkelerine bağlı** bir mimari olgu olarak tanımlanıyorsa, Türk kentinde meydan bahsetmek epey zordur. Ayet meydanın tanımı ‘bazı **kentsel, toplumsal i levlerin görülebilmesi** için kent bütününe hizmet götüren bir açık alan’ ise, Anadolu-Türk kentinde daha başlangıçtan beri, yukarıda belirtilen küçük ölçekli meydan dışında, bir de **kent meydanıyla** karışıldıırı söylenebilir”. Tanyeli (1986) ayrıca meydanların oluşum süreci ve ileviyle ilgili olarak;“13. yüzyıldan başlayarak yalnızca kaynaklarda rastlanan veya yeri de kesin biçimde belirlenebilen tüm kent meydanları, Batı’daki gibi çevrelerindeki yapılar sayesinde tanımlanmamaktadır; tam tersine, onları tanımlayan **eyin i levleri ve konumları** olduğu söylenebilir. Daha da ilginç, bu meydanlar belirli etkinlikler için önceden örgütlenmiş nitelikte de değildir. Meydan hangi etkinlikler için kullanılacaksa, ona göre **geçici olarak örgütlenmekte ve donatılmaktadır**” demektir. Buna örnek olarak da İstanbul At meydanı’nı (Sultan Ahmet Meydanı) ve Beyazıt Meydanı’nı vermiştir (ekil 4.2-3-4).

ekil 4.2.Soldaki:Forum, Bizans Dönemi. ekil 4.3.Ortakdaki;At Meydanı Osmanlı Dönemi (Sultan Ahmet Meydanı). Kaynak: Tay i, 2006. ekil 4.4. Ayasofyanın kubbesinden At Meydanının görünümü, 1900’ler. Kaynak:Çelik,1998

Tanyeli Bizans'tan kalan bu alanların bu i levlerinden dolayı ya aya geldi ini de belirtmektedir. Sultan Ahmet Meydanı, Osmanlı döneminde 16. yy. ' da Kanuni Sultan Süleyman'ın kızının dü ününe, ehzadelerin sünnet törenine tanıklık etmi tir.

Osmanlı kentinin kamusal mekânı aslında çar ılardır. Osmanlı'da çar ılar insanlar için sadece bir alı -veri de il sosyal hayat demektir. Cerasi (2001) “*Osmanlı kentinin hayat damarları ba ka hiçbir yerinde olmadı ı kadar merkez-çar ida atar...Kentteki toplumsal kitlenin tümünün kamusal ya amının geçti i yerdir...Çar ı, bir üretim ve ekonomik de er alı veri strüktüründen daha fazlasını ifade eder...Toplumsal ili kiler, be eni ve mimari sanki çar ının maddesel kültürünü olu turan bütünde birbiri ile içiçe girmi lerdir*” demi tir.

4.2. Tanzimat Dönemi Kenti ve Meydanları

Osmanlı için önemli bir dönem noktası olan Tanzimat Fermanı ile ba layan süreçte batılıla ma hareketlerinin paralelinde modernite projesinin de etkilerini gördü ümüz bu dönemde sosyal, kültürel, ekonomik gibi bir çok alanda de i imler olmu tur. Tekeli'ye göre (1998) bu de i imler öyledir; “*Avrupa'da do an ve geli en modernite projesi, sanayi devriminin gerçekte mesi sonrasında, evrensel bir proje olarak 1840'lı yıllarından itibaren Osmanlı ekonomisini ve kurumsal yapısını da dönü türmeye ba ladı. Bu etkileme iki kanalla oldu. Piyasa mekânizması içinde Osmanlı ekonomisi kapitalist ili kilere açıldı. kincisi, yönetici elitler modernite do rultusunda reformlar yaptılar. Bu geli meler sonucu, Osmanlı toplum yapısı içinde özel alan ve kamusal alan farklılma ba lamı , bireysel haklar ve mülkiyetin kurumsalla ması gündeme gelmi , sınıflar farklılma maya de i meye yüz tutmu , klasik Osmanlı düzeninin askeri sınıftan gelen yönetici kadrolarının yerini ücretli devlet memurlarından olu an bir bürokrasi almı tir.*” Modernle me ile birlikte kent merkezlerinde de de i imler olmaktadır. Tekeli'ye göre kent merkezleri (1998) “*Klasik Osmanlı kentinde bedesten etrafındaki çar ulardan, liman çevresindeki kapılardan ve pazarlarından olu an eski merkezlerin yanı sıra, modern bir merkezi i alanı olu maya ba ladı. Osmanlı ekonomisinin kapitalist ili kiler içinde dünya ekonomisiyle eklenmeye ba lamasıyla merkezde, bankalar, sigorta irketleri, i hanlar, oteller kuruldu. Bu yeni ili kiler, yeni alt yapılar*

gerektirdi. Merkezde ya da yakınında **demir yolu istasyonları, limanlar ve rıhtımlar, antrepollar, posta binaları** yapıldı. Modernite projesinin etkisi altında devletin kurumsallaşması ve yeni bürokrasinin oluşmasına paralel olarak, merkezde devlet daireleri kuruldu. Böylece **kent merkezi büyüdü, sınıfları çeşitlendi, modern ve geleneksel kesimler farklılaştı** demektir. Batılılaşma hareketinin ürünü olarak Pera’da, dükkanlar, oteller inşa edilmiştir. 19.yüzyılın sonlarına doğru ise Osmanlı Dönemi’nde pasajlar inşa edilmeye başlanmıştır. Pasajlar kentsel mekânların alı - veriminin yeni yerleri olmuştur. Çelik ise (1998) bu pasajlar için **“metal yapıları, cam çatıları, dış ve iç cephe süslemeleri ile Avrupa’daki benzerlerinin birer minyatürü idiler”** demektir (ekil 4.5.).

ekil 4.5. Avrupa Pasajı.
Kaynak:Çelik,1998.

Osmanlı’da Modernite projesi ile birlikte Sanayi Devrimi’nin getirdiği yeniliklerle birlikte ulaşım alanında da değişimler olmuştur. Teknoloji ile birlikte rayların, tramvayların, otomobillerin kullanılması, yeni ulaşım alanları ve kavramlarının doğmasına neden olmuştur. Tekeli (1998), **“ ikinci önemli değişim, yavaş olarak kurulan kent için ulaşımın yerini, araba yada tramvay, vapur, banliyö treni gibi toplu taşıma araçlarıyla yapılan ulaşımın alması oldu. Üçüncü önemli değişim yeni ekonomik ilişkilerin ve yeni örgütlenme biçiminin sonucunda toplumsal tabakalaşmanın değişmesi ve toplumsal sınıfların oluşması, konut alanlarındaki millet esaslı farklılaşmanın yanı sıra sınıf esaslı bir farklılaşma da başlandı oldu. Dördüncü değişim bir yandan kent için ulaşımındaki gelişmeler, öte yandan kent nüfusunun artması ve yeni toplumsal tabakalaşma biçiminin oluşması sonucu, kentlerin çevreye yayılması ve banliyöle meydana yaratmasıdır.Son olarak, modernleşmenin getirdiği yeni yaşam kalıpları ve kamu**

alanının olu masının yarattığı yeni arazi kullanı türlerinin gelişmesi sayılabilir” demi tir (ekil 4.6.).

Çelik (1998) “**Tanzimat Fermanı'nın** 1839'da ilanından, 1908'de **II.Me rutiyet'in** ilanına kadar geçen yetmi yıl içinde, **istanbul'a** yönelik üç iddialı ve geni kapsamlı kent tasarımı projesi hazırlandı. Bu projelerin amacı **ulaşımı modernle tirmek ve Batı teknolojisi** ile kültürünü esas alan bir kent imajı geli tirmektir. Her üç tasarı da yabancı mimar ve mühendislere ihale edildi... Dönemin başka bir çok projesi gibi bunlarda gerçekleştirilen iddialı tasarımlardı... Peyzaj yapılmı olan **kent ilk kez bir bütün olarak** dünü ünlüyordu” demi tir. Tanzimat Fermanı ile birlikte Avrupa'ya benzemek için çalı malar başlandı ve kent planlamaya önem verilmi tir. Tekeli'ye göre (1998) “**Kent planlaması tam bir modernite projesidir**” demi tir. Ayrıca 19. yüzyılın ikinci yarısında, modernite projesinin neticesinde Batı kurumları örnek alınarak 1855 yılında **istanbul'da** ehremaneti'nin kurulmasıyla belediye yönetimi olu turulmu tur.

Bu dönemde Osmanlı Dönemi'nde Tanzimatla başlıyan batılılaşma hareketlerinin gerektirdiği düzenlemeler ve değişimleri görmekteyiz. Çelik'e göre (1998)“**Osmanlı'nın yeni ideolojisi olan Tanzimatın yansıması mekânı olarak meydanlar, sokaklar ve binalar farklı bir ideolojik anlam kazanmışlardır**” demi tir. Bu dönemde meydan olu umlarıyla ilgili **istanbul**, Tarih Vakfı Yayınları (2000), “**Pervititch'in haritasında bugünkü meydanın yerinde "Karaköy Caddesi" olarak adlandırılmış geniş bir cadde bulunmaktadır.1914 yılında elektrikli tramvay hattı dö enirken olasılıkla yeniden düzenlenmiş ve Pervititch'in 1927 tarihli haritasında dikkat çeken bir genişli e kavu turulmu tur. Taksim'den gelen tramvay i hane'de Voyvoda Caddesi'ne ulaşmakta,**

Yüksekkaldırım Yoku u'nun alt ucunda güneye dönüp Karaköy Palas'ın önünden geçmekte ve hemen bu yapı adasının bitiminde ikiye ayrılan hat boyunca, ya Necatibey Caddesi üzerinden Be iktâ yönüne, ya da henüz iki yıl önce (1912) tamamlanmış olan demir konstrüksiyonlu Galata Köprüsü üzerinden Eminönü'ne varmaktaydı” diyerek Karaköy Meydanı'nın oluşum sürecini ortaya koymuştur. Örneğin; Karaköy Meydanı oluşum aşamasında ihtiyaçtan doğan, caddenin genişletilmesiyle oluşan kentsel mekân olarak görülmektedir (ekil 4.8.).

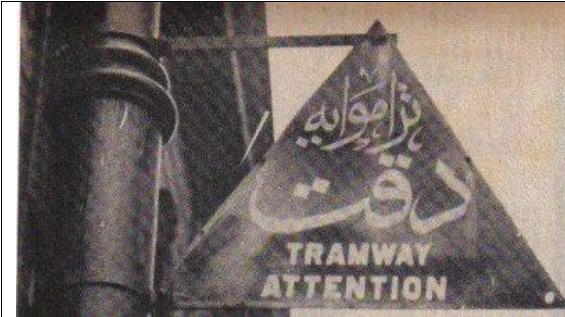

ekil 4.7. 1900'lü yıllarda Karaköy Meydanı.
Kaynak:Çelik,1998.

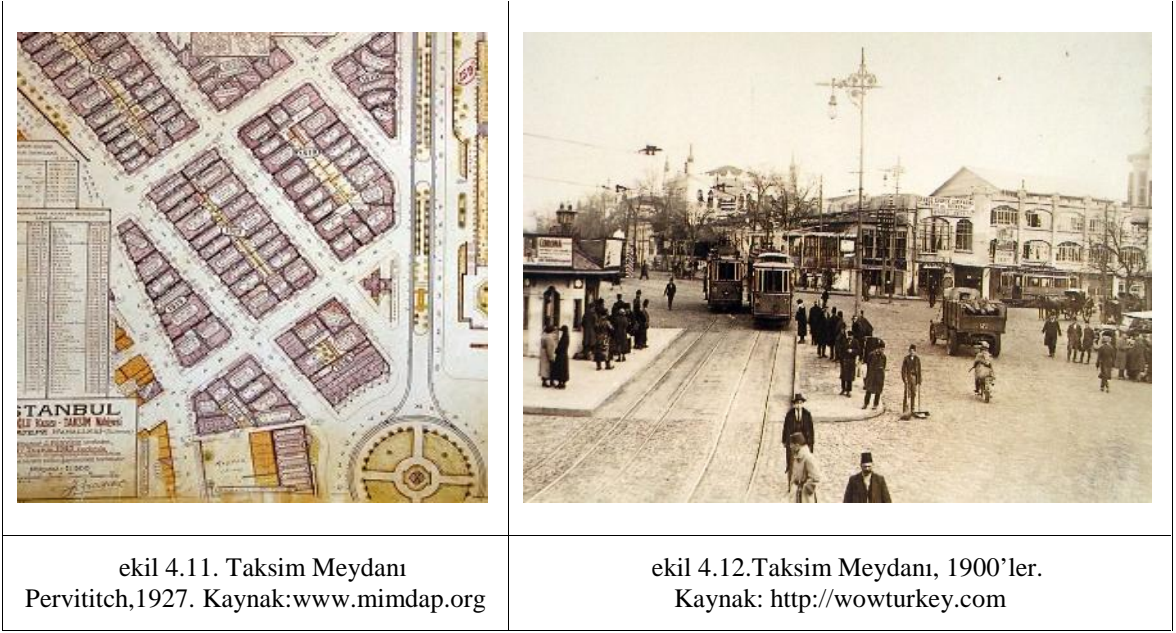
ekil 4.8. Karaköy Meydanı, Jacques Pervititch, Sigorta Haritası, 1927. Kaynak: Jacques Pervititch, İstanbul Haritası.

Bu dönemde elektrikli tramvaylardan, demir konstrüksiyonlu köprülerden, söz edebiliriz. Yapılan elektrikli tramvaylar için yollar genişletilmiş duraklar oluşturulmuştur. İstanbul'da bu amaçla Taksim Meydanı, Karaköy Meydanı bu ulaşım alanına hizmet eden kavşaklar konumundadır (ekil 4.10.).

ekil 4.9-10 1910'lar Karaköy Meydanı. Kaynak: İstanbul,Tarih Vakfı Yayınları,2006.

Modernite projesinin izlerini Osmanlı'da Tanzimat Fermanı ile birlikte ba layan süreçte hayatımıza giren yeniliklerin getirdi i de i imlerde görmekteyiz.

Bu dönemde teknolojinin de geli mesiyle hayatımıza giren tramvaylar kent, kentsel mekânın olu um ve de i imi açısından önemlidir. Kentsel mekân olarak meydanlar bu ula ım a ı içerisinde ihtiyaca yönelik çalı maların sonucunda caddelerin geni lemesiyle olu maya ba lamı mekânlar olarak Karaköy Meydanı, Taksim Meydanı'nda kar ımıza çıkmaktadır (ekil 4.11-12).

4.3. Türkiye Cumhuriyet Dönemi'nde Kent ve Meydan

Tüm dünya tarafından gücü bilinen büyük bir devlet yıkılı mı ve yeni bir devlet kurulmu tur. Halk Ulusal Kurtulu Sava ı'ndan ba arıyla çıkmı ve Cumhuriyet'ini kurmu tur. Tekeli (1998), "*Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması önemli bir kopu tur... Cumhuriyet'in ilanıyla Türkiye'nin modernle me projesinin ve bunun içinde mekân organizasyonunun anlamı önemli bir nitelik de i imi geçiriyordu*" demi tir. Tekeli ayrıca Cumhuriyet kurulurken olu turulan stratejileri iki farklı düzeyde dü ünme gerekti inden bahsetmektedir: "*Bunlardan birincisi ülke mekânının bir ulus-devlet mekânına dönü türülmesidir. kincisi ise, kentlerin modernitenin yeri halinde düzenlenmesidir*" demi tir. Türkiye Cumhuriyet Dönemi kenti ve meydanları; 1950

öncesi Dönem ve 1950-1980 arası dönem olarak irdelenmiştir. Böylece Türkiye özelinde meydanlarımızın oluşumu ve gelişim süreci ortaya konmuştur.

4.3.1. 1950 Öncesi Dönem

Bu dönemde Tekeli (1998) ülke düzeyinde izlenen mekânsal stratejinin üç önemli ögesi olduğunu belirtir: “1.Bunlardan en önemlisi üç imparatorluğa başkentlik yapmış İstanbul’un bırakılarak **Ankara’nın başkent ilan edilmesidir**. Bu devrimci bir karardır. 2.Bu stratejinin ikinci ögesini, ülkeyi ‘**demir ağlarla örmek**’olu turmuştur...Cumhuriyet Dönemi bir yandan yeni hatlar açarak, öte yandan yabancı şirketler elindeki hatları devletle alarak **Ankara merkezli bir demiryolu ağı** oluşturdu. Bu ağ hem iç pazarın bütünlüğünü sağlıyor hem de ülkeyi ‘baştan başta sararak’ başkent vatanı üzerindeki denetimini güçlendiriyordu. 3. İzlenen stratejinin üçüncü ögesi ise,1929 krizi sonrasında gelişen devletçilik politikası sonucu uygulamaya başlanan sanayi planlarında yapılması öngörülen fabrikaların yerlerinin **demiryolu güzergahı üzerindeki küçük Anadolu kentleri** olarak seçilmesidir” (ekil 4.13.).

ekil 4.13. İlk demir yolu çalışmaları.
Kaynak:Türel,1998.

Ankara başkenti devletin sahnesiydi onun için çağdaş bir kent olarak planlanması gerekmektedir. Bu dönemde cumhuriyet kentinin simgesi olarak tanıtılan Ankara’ya yönelik bir çok çalışma yapılmıştır. Bu açıdan Tekeli (1998), “**1928 yılı bir dönüm yılı oldu**. 1351 sayılı yasayla güçlü planlama ve uygulama yetkileri ile donatılmış bir ‘**Ankara şehri mar Müdürlüğü**’ kuruldu. Aynı yıl uluslararası üç planıcı arasında sınırlı bir yarışma açıldı. Bu yarışmayı Harmen Jansen kazandı ve Ankara için **tüm kenti kapsayan bir plan hazırladı**” demiştir (ekil 4.14.).

ekil 4.14. Ankara şehri imar planı,
Prof.Herman Jansen,1932.
Kaynak:Altaban,1998.

Türkiye'nin diğer kentlerinde de modernite projesinin izleri olarak, Tekeli (1998) "sahlı, temizli, güzelli ve modern kültürün örneği" olması neticesinde çalışmaları yapıldığını vurgulamıştır. Tüm Türkiye'de planlama çalışmaları hızlı bir şekilde başlamaktadır. Tekeli (1998), "1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı belediye kanununun ve yine aynı yıl çıkarılan 1593 sayılı **Umumi Hıfzıssıhha Kanunu**, 1933 yılında çıkartılan 2290 sayılı **Yapı ve Yollar Kanunu** çıkarılmıştır" demiştir. Böylelikle Osmanlı'dan sonra günümüz imar kanunlarının da temelini oluşturan düzenlemeler yapılmıştır. Ergünay (2006) "Bu kanunlarla Osmanlı imparatorluğu döneminden beri uygulanmakta olan Ebnîye (yapılar) kanunu büyük oranda değiştirilmiş ve bu yasa ile belediye tekilatı olan yerlerde; a) mar planlarının hazırlanması esasları, b)Yolların düzenlenmesi, c)Yeni yapılacak yapıların başlı olacakları kurallar, d)Yapılar için ruhsat alınması, e)Yapı denetimi konularına o günün ehircilik anlayışına uygun olarak yeni esaslar getirilmiştir. Türkiye'de mar mevzuatı ve yapı denetiminin temelleri bu yasa ile atılmıştır." demiştir. Ayrıca yine bu dönemde otomobillerin hayatımıza girmesiyle karayolu önem kazanmıştır (ekil 4.15-16). Karayolları düzenleme çalışmaları için kanunlar çıkarılmıştır.

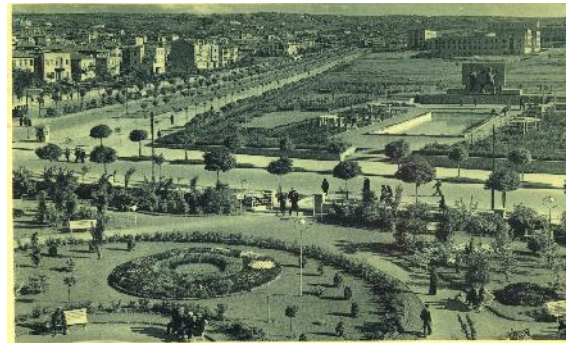

ekil 4.15. İlk kullanılan otobüsler, Suzan Kapsız ar ivi. Kaynak:Türel,1998.

ekil 4.16. Otomobil hayatımıza giriyor,Tarih Vakfı Ar ivi. Kaynak: Türel,1998.

Bu dönemde bir çok alanda de i im gerçekte mi tir. Avrupa kentlerine yeti me amacıyla bir çok adım atılmı tır. Aslında batılıla ma hareketleri ile devam eden süreçte Cumhuriyet kentlerinin Avrupa kentlerine benzemesi için hızla çalı malar devam etmi tir. Otomobillerin hayatımıza girmesiyle düzenlenen yollarda batı kentlerine benzemek için meydanlar olu turulmu büyük ehirlere meydan isimlerinin yanına Cumhuriyet ismi eklenmi tir. Kent meydanlarına cumhuriyeti temsilen heykeller yerle tirilmi tir (ekil 4.17). Bu düzenlemeler içerisinde yeniden ele alınan meydanlarda ye il dokunun da kent merkezlerinde yer alabildi i Kızılay Meydanı'nda açıkca görülmektedir (ekil 4.18).

ekil 4.17. Taksim Cumhuriyet Meydanı, 1930'lar, Cengiz Kahraman ar ivi.Kaynak:Kuruyazıcı,1998.
ekil 4.18. Sa daki; Kızılay Meydanı (1936) Kaynak:M.,Tuncer ar ivi.

4.3.2. 1950-1980 Arası Dönem

İkinci Dünya Savaşı bütün dünyaya olduğu gibi Türkiye'ye de önemli değişiklikler getirmiştir. Yine bu dönemde tek partili rejimden çok partili rejime geçiş gerçekleşmiştir. Özmen (1995), “Çok önemli politik bir olay olan çok partili rejime geçiş önceki dönemi noktalama olup Türk toplumsal yaşamına, “1950 öncesi” veya “1950 sonrası” ayrımını yaptıracak bir özellik kazandırmıştır” demiştir. Aynı zamanda tarımda teknolojinin ilerlemesiyle tarımda verimlilik artarken, kırdan kente kopmalar olmuştur. Kentin büyümesinin yönlendirilmesinde bölgesel planlar söz konusu olunca, artan motorlu araç trafiğini düzenlemek için yeni yolların açılması bir ülke sorunu haline gelmiştir. Bu dönem için Tapan (1998) ise “**Ça da kent yol-meydan-otomobil üçgeninde tanımlanmaktadır**” demiştir. Bu dönemde demir yolları ağırlıklı çalıma yerine karayolları ağırlıklı çalımalara yön verilmiştir. Dönemin karayolları programıyla birleştiren bu uygulama, özellikle eski kentin dokusunu ve mekânsal özelliklerini ciddi olarak değiştirmektedir. Yücel'e göre (1996) “*Sahil yolları, surları delen, tarihi yapıların üstünden geçen bulvarlar, meydan geni letmeleri, büyütülen limanlar, o güne kadar bütünlüünü az çok koruyan doku, mekân ve yapıları da parçalamı ve yeni bir kent ölçeği oluşturmaya başlamıştır*”. Eren'e göre (2006) ise “*Bu süreçte yaşanan mekânsal değişimlerin bağlamında, kent mekânlarında, özellikle yol dokusunda görülen değişimler olmuştur. 2. Dünya Savaşı'ndan sonrasında yeterli düzeyde gerçekleştirilemeyen planlama çalımalarından dolayı, güncel (spontane) çözümler arayışları olmuştur*”. Bu dönemde örnek olarak; Karaköy Meydanı dönemin planlama çalımalarına maruz kalmasıyla birlikte çevresindeki birçok yapının yıkılmasıyla oluşturulmuş bir meydandır. Motorlu taşıtlara yönelik ulaşım ağı oluşturma çalımaları meydan genişletme çabalarına dönüşmüştür (ekil 4.19.). Ça da kent oluşturma çabasında olan Türkiye otomobilin hayatımıza girmesi ile düzensiz bir şekilde tarihi dokulara dahi dokunmalarla karayolu çalıması yapımı, mekân kalitesinden çok otomobilin kullanılmasına yönelik atılan adımlar bugünün alt yapısını oluşturmuştur. Kentsel kamusal mekânların en önemlilerinden biri olan meydanların bir araya getirme özelliği, birlikte yaşamın yaşandığı somut mekân özelliğinin değişimiyle meydanlar

kavak durumunda ortaya çıkmıştır. Meydanlar bir toplanma mekânı olmaktan çok trafik düüm noktaları haline dönüşmeye başlamıştır.

ekil 4.19. 1946-48 yıkımları sonrası, Karaköy Meydanı'nın görünümü. Fotoğraf: Hilmi Şahenk.
Kaynak: www.arkitera.com

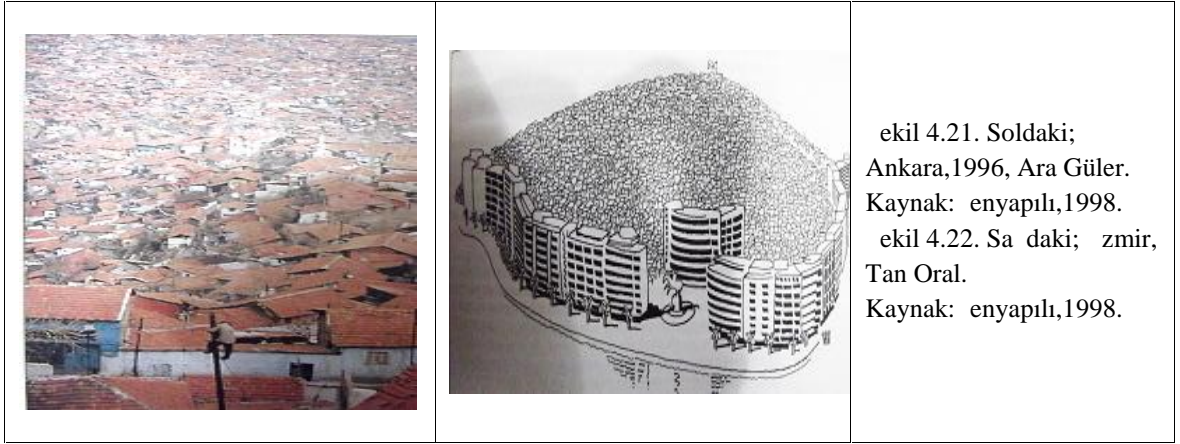
Meydanlar açısından Taksim Meydanı'nda ise 1960'lı yıllara gelindiğinde artık meydana tramvayların etkisi yoktur. Meydan motorlu taşıtlarla, otobüslerle dolmaya başlamıştır. Ayrıca bu dönemde, meydana otomobillerin güzel yerlere park edilmesi (ekil 4.20.).

ekil 4.20. Taksim Cumhuriyet Meydanı, 1960'lar.
Kaynak: www.mimdap.org.

Kırdan kente göç ile kentlerde hızlı nüfus artışı çarpık yapılaşmayı da beraberinde getirmiştir. Tekeli (1998), bunun neticesinde *“kentlerin etrafında gecekonduların*

olu tu, kent içi ula m gereksinimlerini kar ılamakta toplu ula m sistemleriyle hizmet arz edilemeyerek, geresinmeler dolmu larla kar ılanmaya çalı ıldı, kentler **alt yapı yetersizleri** içinde büyümenin sorunlarını ya adılar. Kentlerin **moderniteye uygun olarak geli en kesimler ile kendili inden geli en kesimleri** birbirinden ayrıldı ve kentler ikili yapıya sahip olma sorunlarıyla kar ı kar ıya kaldılar” demi tir. Tekeli (1998) ayrıca “Bu dönemin ön plana çıkan sorunu, kentlerde ki iler in ödeme güçleriyle uyumlu yeterli sayıda konut sa layabilmektir” demi tir. Bunun sonucunda “**ilk kooperatifler ve gecekondular**” ortaya çıkmaya ba lar diyerek süreci özetlemi tir. Türkiye’de önemli politik ve ekonomik de i imlerin ya andı ı bu dönemde hızlı ve plansız bir kentle me görülmektedir (ekil 4.21-22).

1960 yılı, 27 Mayıs askeri müdahalesiyle, çok partili demokratik siyasi rejimde önemli bir dönüm noktasıdır. Tekeli (1998) bu dönem için “Anayasada **sosyal devlet ilkesi kabul edilmi ve refah devleti anlayı ı getirilmi ti. Devlet kendini, yurtta larının yalnız klasik hürriyetlerinin sa lamakla de il, zaruri olan maddi ihtiyaçlarını kar ılamakla da görevli görmeye ba lamı tı. Bu anlayı içinde anayasada devletin yoksun veya dar gelirli ailelerinin sa lık artlarına uygun konut gereksinimlerini kar ılamak için önlemler alaca ı da belirtilmi ti**” demi tir. 1961 Anayasası, refah devletinin ülke kaynaklarının akılcı kullanımı yoluyla gerçekleştirilmesi için planlı kalkınma ilkesini geli tirmi ve Devlet Planlama Te kilatı’nın bir anayasal kurum olarak kurulmasını sa lamı tir. 1970’li yıllarda ise Türkiye’de motorlu ta ıt üretiminin ba laması özel araba sahiplili inin hızla yaygınla masına neden olmu tur. Yerli üretimle artan motorlu

ta ıt miktarı kent merkezleri için olumsuz etkilere sahip olmu , kent merkezleri yaya ula ımının önemszenmedi i ta ıt trafi inin ezici gücüne bırakıldı ı bir yer haline gelmeye ba lamı tır. Kent merkezlerinin alı -veri gibi bir çok fonksiyona sahip oldu unu bilmekteyiz. Bunların zaman içinde kontrolsuz a ırı büyümeleri beraberinde kent merkezlerinin çarpık görüntüye sahip olmasına neden olmu tur. Tekeli (1998), “*Kentlerin ya adı ı dönü üümü ve ortaya çıkan kent formunu belirleyen önemli faktörlerden biri de Merkezi Alanı’nda ya anan de i melerdir.1960 yılların ortalarına kadar Türkiye’de küçük üretim faaliyetleri büyük ölçüde merkezi i alanı çevresinde yer alıyordu. Kent merkezi yakınındaki bu üretici faaliyet yı ılması trafik sorunlarından çevre kirlili ine, yangın tehlikesine kadar bir çok sorunu da beraberinde getiriyordu. Türkiye bu soruna küçük sanayi siteleriyle bir ölçüde çözüm getirdi.1965 sonrasında küçük sanayi sitelerinin sayısındaki artı , kent merkezlerindeki baskıları görel olarak azalttı*” demi tir. Bu dönemde kent meydanları da a ırı ve kontrolsüz büyümeden etkilenmektedir. Tekeli (1998) aslında bu dönemin niteliksiz kentlerini u ekilde özetler: “*Türkiye’de kentler, 1970’li yılların ortalarına kadar ya lekesi halinde büyümü lerdir. Kent merkezlerinde yık-yap süreçleri, tarihsel ve kültürel de erlerin tahrip edilmesine, sürekli olarak yo unluk artı na ve ye il alanların yok olu una, sosyal altyapıların yetersiz kalı na neden olmu tur. Kentin büyüme biçimi, sürekli olarak ya am kalitesini dü ürücü sonuçlar do urmu tur.*” Kentsel kamusal mekân olan meydanlarımızda bu de i imlerden en çok etkilenen mekânlardan biridir. Kent merkezleri trafik dü üm noktası haline gelmi tir. Kent merkezlerindeki ye il dokular dahi kentin bir parçası olarak algılanmayıp gereksiz alan olarak yok edilmi tir. Kent merkezleri hızla büyüyen kentlerin hiç dü ünülmeyen yerleri ve en çok tahrip edilen mekânları haline gelmi tir.

4.4. Bölüm Sonucu

Bu bölümde yapılan çalı malarla Türkiye özelinde kent meydan ili kisinin bütünlü ünün irdelenmesi günümüz meydanların ya adı ı süreci anlamak için önemlidir. Osmanlı Dönemi’nde halk monar iyle yönetiliyordu. Cerasi (2001) Osmanlı için aile ya amının kamuya kapalı oldu unu, kent ya amınında kendini bir bütün olarak gösterdi ini

vurgulamı tır. Merkezi bir bölgenin bulundu unu ancak onunda i mahallesi oldu unu belirterek kent merkezlerinde ana cami ve hamamlarda bulunabilece ini savunmu tur. Aslında yönetim ekli ve toplum yapısı bu ya amı gerektirmi tir. Osmanlı Dönemi'nde kentsel kamusal mekân olarak meydan olgusunun olup olmadı ı tartışma konusudur. Tanyeli'ye göre (1986) Batı'daki gibi belirli bir form ve tasarımla olu mu meydanlardan söz etmenin Osmanlı Dönemi'nde zorla tı ını fakat belirli i lev ve fonksiyonları yerine getiren meydanların Anadolu-Türk kentinde daha ba langıçtan beri var oldu unu vurgulamı tır. Tanyeli (1986) ayrıca Osmanlı Dönemi'nde meydanların Batı'daki gibi belirli form ve çevresindeki yapılarla tanınmadı ını, i levleri ve konumlarıyla tanımlandı ını belirtmi tir. Cerasi (2001) Osmanlı kentinin hayat damarlarının merkez-çar ıllar oldu unu kentteki toplumsal kitlenin tümünün kamusal ya amının geçti i yerlerin çar ıllar oldu unu vurgulamı tır. Osmanlı kentinin kamusal mekânı aslında çar ıllardır. Osmanlı'da çar ıllar insanlar için sadece bir alı -veri de il sosyal hayat demektir. Osmanlı için önemli bir dönem noktası olan Tanzimat Fermanı ile ba layan süreçte batılıla ma hareketlerinin paralelinde modernite projesinin de etkilerini gördü ümüz bu dönemde sosyal, kültürel, ekonomik gibi bir çok alanda de i imler olmu tur. Tanzimatla ba layan süreçte Batılıla ma hareketinin ürünü olarak Pera'da, pasajlar, dükkanlar, oteller in a edilmi tir. Pasajlar kentsel mekânların alı -veri in yeni yerleri olmu tur. Osmanlı'da Modernite projesi ile birlikte Sanayi Devrimi'nin getirdi i yeniliklerle birlikte ula ım alanında da de i imler olmu tur. Teknoloji ile birlikte tramvayların, rayların, otomobilin kullanılması, yeni ula ım alanları ve kavramlarının do masına neden olmu tur. Yapılan elektrikli tramvaylar için yollar geni letilmi duraklar olu turulmu tur. stanbul'da bu a amada Taksim Meydanı, Karaköy Meydanı bu ula ım a ına hizmet eden kav aklar konumundadır. Günümüzün Taksim Cumhuriyet, Karaköy Meydanları bu elektrikli tramvayların güzergahında yol geni letme çabalarıyla olu mu meydanlardır.

Türkiye Cumhuriyet Dönemi'nde kent ve meydan olgusu ise batılıla ma hareketleri ile devam eden süreçte Cumhuriyet kentlerinin Avrupa kentlerine benzemesi için yapılan düzenlemelere maruz kalmı tır. Otomobillerin hayatımıza girmesiyle düzenlenen yollarda Batı kentlerine benzemek için meydanlar olu turulmu büyük ehirlerin meydan

isimlerinin yanına Cumhuriyet ismi eklenmi tir. Meydanlara cumhuriyeti temsilen heykeller yerle tirilmi tir. 1950-1980 arası Dönem’de kinci Dünya Sava ı bütün dünyaya oldu u gibi Türkiye’ye de önemli de i iklikler getirmi tir. Ekonomi zayıflamı , özgürlük, demokrasi kavramları ön plana çıkmı , çok partili siteme geçilmi , köy enstitüleri kurulmu tur. Aynı zamanda tarımda teknolojinin ilerlemesi ile modernite projesinin bir ürünü olan bu durumla tarımda verimlilik artarken, kırdan kente kopmalar olu mu tur. Kentin büyümesinin yönlendirilmesinde bölgesel planlar söz konusu olunca, artan motorlu araç trafi ini düzenlemek için yeni yolların açılması adeta bir ülke sorunu haline gelmi tir. Bu dönem için Tapan (1998), “*ça da kent yol-meydan-otomobil üçgeninde tanımlanmaktadır*” demi tir. Bu dönemde demir yolları a ırlıklı çalı ma yerine karayolları a ırlıklı çalı malara yön verilmi tir. Dönemin karayolları programı ile birle en bu uygulama, özellikle eski kentin doku ve mekânını ciddi olarak de i tirmektedir. Bu dönemde örne in; Karaköy Meydanı dönemin planlama çalı malarına maruz kalmasıyla birlikte çevresindeki bir çok yapının yıkılmasıyla olu turulmu bir meydandır. Motorlu ta ıtlara yönelik ula ım a ı olu turma çalı maları meydan genişletme çabalarına dönü mü tür. Ça da kent olu turma çabasında olan Türkiye motorlu ta ıtların hayatımıza girmesi ile dü üncesiz bir ekilde tarihi dokulara dahi dokunmalarla karayolu çalı ması yapmı , mekân kalitesinden çok motorlu ta ıtların kullanılmasına yönelik atılan adımlar bugünün alt yapısını olu turmu tur. Kentsel kamusal mekânların en önemlilerinden biri olan meydanların bir araya getirme özelli i, birlikte ya amanın ya andı ı somut mekân özelli inin de i mesiyle meydanlar kav ak durumunda ortaya çıkmı tir. Meydanlar bir toplanma mekânı olmaktan çok trafik dü üm noktaları haline dönü meye ba lamı tir.

5. BUGÜN DÜNYA'DA KENTSEL MEKÂN OLARAK MEYDAN: YAKLA İM VE UYGULAMALAR

Bugün Dünya'da kent ve meydana yönelik yaklaşım ve uygulamaları incelemek konuya güncel açıdan bakmak için önemlidir. Bugün Dünya'da kentsel mekân olarak meydana olan yaklaşımdan önce yaşanan ortamdan öncelikle bahsetmek doğru olacaktır. 20. yüzyılda ortaya çıkan çevresel problemler, doğal çevrenin bozulmasının sonucunda oluşan küresel ısınma, ekolojik dengenin bozulması, bunun yanında yaşanan küresel gelişmelerle kentlileri ve kentleri etkileyen unsurlar olarak ortaya çıkmıştır. Artan nüfus ve teknolojiyle birlikte hızlı kontrolsüz bir tüketim toplumunun sonucunda bugünden daha endişe duyulan Dünya bir takım önlemlerin gerekliliği üzerinde durmakta ve bu yönde yaklaşımlarda bulunmaktadır.

5.1. 1980'den Günümüze Dünya'daki Genel Konjonktür

1980'lerden sonra dünya kentlerinin çoğu küreselleşmenin etkisi altındadır. Küreselleşme ile birlikte oluşan kültürel, ticari, teknik bütünleşmeyle büyük kentlerde ekonominin büyümesi ile metropolleşme kavramı da ortaya çıkmaktadır. Mekân kullanımındaki eşitsizlik ve giderek bireyselleşen kent mekânlarının toplumu sosyal kutuplaşmaya, giderek parçalanmaya ve bölünmeye götürdüğü görülmektedir. Küreselleşme sürecinde ortaya çıkan anahtar kavramları Hacısalihoğlu (1999) aşağıdaki gibi özetlemiştir.

Anahtar Kavramlar	Mekansal Etkileşimi
Hız	Mekanlar Arası mesafenin Göreceliği
Ulus-Devlet Aşınması	Mekansal Yapı Üzerindeki Kamusal Şemsiyenin Kalkması
Sermaye Akışkanlığı	Mekansal Çekicilik
Çok Uluslu Şirketler	Merkezileşme-Dağılıma ikiliği
Üretim Biçimi	Mekânsal Yapıda Bütünleşme, Farklılaşma ve Ayrışma
Bölgeselleşme	Zıtlık-Entegrasyon ikiliği
Planlama İşlevi	İşlevsizleşme, Edilgenleşme ve bireyselleşme
Kültürel Aynileşme	Benzeşen Yaşam Alanları
Kültürel Kapalılık	Butünden Kopuş ve Parçalanma

ekil 5.1. Küreselleşmenin temel belirleyicilerine dayanılarak üretilen anahtar kavramlar ve mekânsal etkileşimi. Kaynak:Hacısalihoğlu,1999.

Gökgür (1999) ise küresellemenin kodlarını şu şekilde özetlemiştir: “1.Hız kavramı (mekânlar arası mesafe artık görecelidir.) 2.Üretim biçiminin farklılaşması ve sermayenin dolaşımı 3.Çok uluslu şirketler 4.Metropol-Global kentler 5.Yerleşim.” Bu dönemde küreselleme kavramı ile birlikte metropolleşme, globalizm, dünya kenti gibi kavramlar da açığa çıkmıştır. **Globalleşme** süreçlerinin mekânlarla olan ilişkisi yeni yerleri, yerellikleri ortaya çıkarırken, kentsel mekânlar parçalanmakta ve farklılaşmaktadır. Küreselleme sürecinde kullanılan bir başka araç da yerelliğe özgü kültürel ve doğal kaynaklar olmaktadır. Bu kaynaklar bulunduğu yerin özelliklerini artırmakta buraları yatırım için çekici hale getiren faktörler olmaktadır. Kenti çekici kılmak için bir araç haline getirilen bu kaynaklar bu döngünün birer imajı olmaktadır. Küreselleme ile ortaya çıkan süreçler sonucunda kentsel ortak mekânlar da yaşanan değişim, sokakların, caddelerin, meydanların, parkların vb. topluma hizmet eden tüm geleneksel kamu mekânlarının bir geçiş alanı haline dönüşmesine de neden olmuştur. Yaşanan belirsizlik kent meydanlarının da kentsel mekân özellikleri düşünülmeden imaj niteliğinde düşünülmesine neden olmuştur. Bu dönemde kamusal mekân olarak alı-veri merkezleri yoğun bir şekilde çoğalmaktadır. Bu süreçte kentsel mekân anlayışı artık alı-veri merkezlerine doğru kaymıştır diyebiliriz. Kamusal mekân anlayışının dönüşümü şu dönemde alı-veri merkezleri karşımıza çıkmaktadır.

Artan nüfusun ve var olanı hızla tüketmenin sonucunda **sürdürülebilirlik** kavramı ortaya çıkmaktadır. Sürdürülebilirliğin önemi artmış bunun üzerine çalışmalar yapılmıştır. Sürdürülebilirliğin **ekolojik** yönünün yanı sıra sosyal sürdürülebilirlik kapsamında katılım ve örgütlenme Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda (1992) gündeme gelmiştir. Bunların yanı sıra Avrupa Kentsel Sırtı (1992) daha kapsamlıdır ve yaşanabilir çevreler yaratma açısından önemli ilkeler ortaya koymaktadır. Bu konuları detaylı olarak uluslararası çalışmalar ve tartışmalar kısmında inceleyeceğiz.

Özer ve Ayten (1995) günümüz dönemin özelliklerini aşağıdaki gibi özetlemektedir; “1.enformasyon toplumu, 2.haberleşme ve ulaşımın ilerlemesi, 3.ekonomide globalleşme, 4.doğrudan demokrasiyle katılım, 5.imtiyazlı sosyal sınıflar, 6.high-tech. üretim, 7.teknolojinin gelişmesiyle yer ve su altı, 8.uzay koloni kent modelleri gelişmesi,

9.artan nüfus için gerekli olan kentsel alanların noktasal büyüme ile sağlanması,10. yüksek teknolojik üretim sayesinde bir çok yeni ekollerin ortaya çıkacak olması”.

Bu dönemde kentsel mekân olarak meydanlarımız ihmal edilir **kentin bir parçası olarak görülmez**. Kent planlama adı altında yapılan projelerde bile meydan tasarımları dikkate alınmaz. Küresellemenin meydanlara getirdiği olumsuz etki meydanların kentsel mekân olarak değil tek bir imaj olarak düşünülmesine sebep olmuştur. Kentten kopuk düşünülen meydanlar üstelik iktidarların bir güç göstergesi haline gelmiştir. Kent için bir sahne niteliğinde olan meydanlar küresellemeden olumsuz yönde etkilenmektedir. **Teknolojinin** özellikle haberleşme alanında ilerlemesi de meydanın gerçekleştiremediği fonksiyonlarının unutulmasına sebep olmuştur. Sezer (2006), “Ulaşım ve iletişim teknolojilerinin fiziksel ve elektronik hareketliliği artırması ve buna bağlı olarak mekânın artık sadece yere bağlı olmaktan çıkıp, uzakta gerçekleşen çeşitli toplumsal etkiler ile kuruluyor olması gibi bir dizi yeni gelişme, doğal ritimlerden ve coğrafyadan bağımsız, “soyut mekân” anlayışını modern toplumun temel mekân anlayışı olarak merkeze yerleştirmiştir” diyerek günümüz kentsel mekân olarak meydanlarımızın teknolojiden nasıl etkilendiğini ortaya koymuştur.

5.2. Türkiye’deki Durum

1980 yılı hem 24 Ocak Kararları, hem de 12 Eylül müdahalesi dolayısıyla Türkiye’nin yaşamında önemli bir dönüm noktasıdır. Tekeli (1998), bu dönemde üç önemli gelişmeden bahsetmektedir; “Bunlardan **birincisi** bir önceki dönemde ilk denemeleri yapılan toplu konut sunumunu 1980 sonrasında çıkartılan toplu konut yasalarıyla kurumsallaştırması ve **Toplu Konut dairesi’nin kurulmasıdır**. ikincisi kentle ilgili olgusunu yönlendirmek için bir uzman kurulu olarak kurulmuş olan **mar ve skan Bakanlığı’nun kaldırılması** olmuştur. Üçüncüsü ise 1983 ve 1984’te çıkarılan yasalarla belediyelerin kaynaklarının önemli derecede artırılması, merkezi yönetimin denetiminin bir ölçüde de olsa azaltılması ve **imar planı yapımına ve onanmasına ilişkin yetkilerin belediyelere devredilmesidir**” (ekil 5.2.). Tekeli (1998) ayrıca “1983 sonrası dönemde belediyelerin yetkileri ve kaynakları bir ölçüde artırılmış ve metropoliten alanlarda iki kademeli bir belediye yönetimine geçilmiştir” demiştir.

ekil 5.2. Beylikdüzü'nde toplu konutlar, 1990'lar, YTÜAr ıvi. Kaynak:Bilgin,1998.

Gecekonduların yasala tırılması için 1984 yılında gerçekte en gecekondu affı da nitelik de i tirmi tir. Gecekonduya güvence sa lamaya dönük bir af olmasının ötesine geçerek, çok katlı olmayan gecekondu bölgelerinin ıslah planlarıyla apartmanla masına yol açılmak istenmi ve gecekondu yapılar kentsel ranttan pay alma olana ı getirilmi tir. Böylece kentlerde imar planlaması anlamını büyük ölçüde yitirmi , modernitenin imar planıyla denetleme biçimlerinin savunulması zorla mı tır.

1980'lere geldi imizde meydanlarda ise otobüs, otomobil yo unlu u artmı tır. Bu dönemde meydanların etrafındaki yapılar yükselmekte motorlu ta it trafi i artmaktadır (ekil 5.3-4).

ekil 5.3-4 Taksim Meydanı,1980'ler. Kaynak:www.mimdap.org.

1980'lerden sonra yo unlukla ya anan süreç **küreselle** medir. Küreselle me olgusu ile birlikte **'globalizm'** **'dünya toplumu'** gibi kavramlar ortaya çıkmı tır. Böylelikle kentlerin, dı dinamiklerin etkilerine açılmasına zemin hazırlanmı tır. Hacısaliho lu

(1999), “Küreselle me süreciyle kentlerin da ilan eski mekânsal sistemi, modernizmin i levsel bölgeleme eyleminin yerine, **karma ık ve çok dü ümlü** bir yapılanmayı yansıtmaktadır” demi tir. Ayrıca Hacısaliho lu (1999), “Kentin de i en anlamı içinde **‘prestij alanları’** olarak nitelenebilecek bu villa siteler, korunmu lukları ve kentten kopukluklarıyla, **‘çöküntü alanları’**yla sırt sırta bir görünüm içindedirler. Kendi iç imkanları, aynı zamanda **kamusal alandan kopu u ve kamu hizmetlerine ba umlu olmamayı** da getirmektedir. Ancak kamunun alanına yerle en bu siteler, ekolojik dengeyide bozmaktadırlar. Bu sitelerin pazarlama sözleri, aslında küreselle me sürecinin kültürel boyutu içinde geli en **imaj** üretimiyle ve ya am tarzıyla örtü en yapıla manın ruhunu anlatmaktadır” diyerek ya anan süreçte insanların ya ama mekânlarının de i mesiyle kamusal mekân ihtiyacının azaldı nı vurgulamı tır. Bilsel’e göre (2004) ise “Geli mekte olan ülke kentlerinde, **küresel dünya düzenine** eklemlenebilen gruplar ile giderek yoksulla arak marjinalle en gruplar arasındaki ayrı ma güçlenmektedir. Bu ayrı manın mekânda somutla ması ile kentlilerin kolektif olarak payla tıkları bir **kamusal alanın varolma zemini de ortadan kalkmaktadır**”.

Küreselle menin etkisinin sonucunda ve gereksinimlerimizin de i ti i bir ortamda hayatımıza ilk kez giren gökdelenler kentin sahnesi niteli inde olan meydanlarda yerini almı tır. Türkiye’nin ilk gökdeleni Ankara Kızılay Meydanı’ndaki Emek Hanı’dır. Emek Hanı meydanın simgesel bir ö esidir (ekil 5.5.).

Meydanlarda bu dönemde, iktidarlar tarafından alınan kararlarla var olan tarihi yapılar yıkılarak yerlerine tartı malı yapılar yapılmı tır. Örne in Kızılay Meydanı’ndaki

1930'lu yıllarda yapılan Kızılay Binası yıkılarak, yerine meydandaki ye il doku da korunmadan yeni Kızılay Binası yapılmı tır (ekil 5.7-8).

Kamusal alanın de i imiyle birlikte kamusal insanın da dönü ümü gerçekleşmektedir. İnsanlar kamusal mekân ihtiyacı duymamaya ba lamı bu süreçte onları oyalayan vakit geçirmesini sa layan yerler alı -veri merkezleri olmu tur (ekil 5.8.).

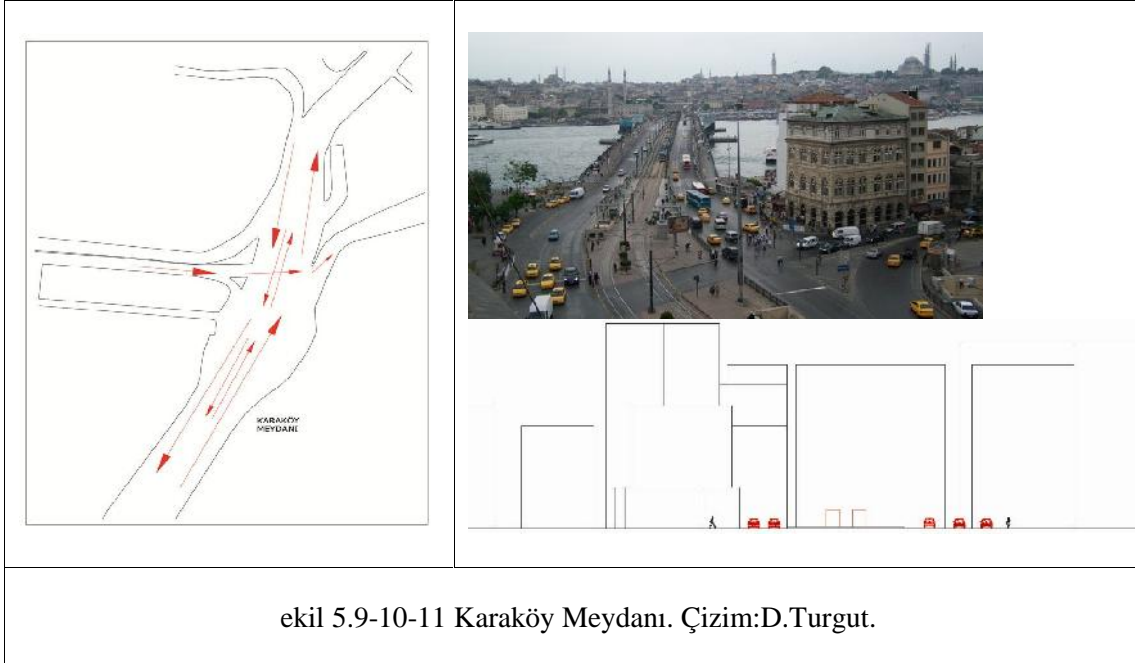
ekil 5.8. Piyale Madra.
Kaynak:Oral,1998.

Özellikle 1980'li yılları takip eden süreçte, toplum ya amındaki köklü de i imlere paralel olarak sosyal içerikli kent mekânı olan meydanlar, **teknolojik** alandaki geli melerden de bir anlamda olumsuz yönde etkilenmi tir. Ba ka bir deyi le, insanların sosyalle me ve ileti im kurma amaçlı eylemlerini, bilgisayar ve televizyon gibi elektronik araçları kullanarak giderdikleri bir dönem ba lamı tır.

Da ıstanlı (1997), “Bugünkü toplumsal ya am, ileti imin farklı anlamlarına sahiptir. Di er bir deyi le, insanları bir araya getirmeyi ve böylece kitlesel kültürü olu turmayı

amaçlayan meydan mekânındaki mimari anlamın karşısında bugün, **teknolojik anlamın** varlığından söz edilebilir” demidir. Özdemir (2000) ise günümüz durumu için “Güçlü bir kamu alanının alınması ile birlikte ilgi duyulan özel alanlarda deformasyon olmaktadır. Kamusal alanda yapılacak eylemlerle kilitlenmiş alanlara vurulabilecek korkusuyla eylemden kaçınılmakta, kilitlenmiş alanları kendisini baskı altında tutarak sessiz kalmayı tercih etmektedir. Böylece kamusal alanda daha çok gözlem, **pasif katılım** ve seyretme eylemleri gerçekleştirilmektedir” demidir. Farklı sosyal, kültürel ve ekonomik aktivitelere göre mekânsal olarak birbirinden ayrılmış kentlerde, günümüzde, insanlar oturdukları yerde çalışabilmekte, alışveriş yapabilmekte ve dinlenebilmektedir. İnsanların yaşam alanları bir binadan çıkmayacak kadar kolaylaşmakta, ancak bu da, kentsel mekânların önemini yitirilip yitirilmediğini düşünmektedir.

Bu dönemde meydanlarımız üç boyut açısından trafik düğümü noktası konumundadır. Örneğin Karaköy Meydanı tramvay, motorlu taşıt ulaşımıyla trafiğe hizmet eden bir meydandır. Bu dönemde meydanlarda yanyanayız fakat birlikte olmadığımız bir dönemdeyiz (ekil 5.9-10-11).

Bu dönemde, diğer gelişmiş ülkeler gibi Türkiye de geleceğe yönelik mimarlık politikası çalışmalarında bulunmaktadır. Türkiye Mimarlar Odası (2006) **kalıcı, sürdürülebilir;**

kimlikli ve ça da bir çevrenin yurt düzeyinde temel imar ve kentle me hedefi olmasını sa lamak için; ilgili tüm kesimleri ve kurumları, “tarihin mimarlık ülkesini yeniden mimarlıkla buluşturmak” üzere birlikte harekete geçmeye ça ırmaktadır. Bu bağlamda **Türkiye Mimarlık Politikası**’nı kısaca aşağıdaki gibi özetleyebiliriz (Mimarlar Odası Yayınları,2006): **Gelece e li kin Saptamalar:** “1.Türkiye’nin nüfusu, özellikle genç nüfusu artmaktadır. 2.Kırdan kente göç sürmekte, kentsel nüfus hızla artmakta ve artık ço unlu u olmaktadır. 3.Aileler küçülmekte ve yapıları hızla de i mektedir. 4.Kentsel gereksinimler hızla artmaktadır. 5.Plansız büyüyen kentlerimiz ciddi olarak afet tehdidi altındadır. 6.Bütün bu geli meler bir yandan yeni yerle meleri yapıla mayı, bir yandan da kentsel yenilemeyi ve yapı stokunun elden geçirilmesini gerektirmektedir. 7.Bu hızlı de i im Türkiye ve Dünya eko-sistemi açısından da ciddi bir tehdit olmaktadır. 8.Süreç, kentle me politikalarına ve kentsel yatırımlara yeni yaklaşımlar getirilmesini zorunlu kılmaktadır. 9.Bu ko ullarla birlikte Avrupa Birli i’ne üyelik sürecindeyiz”. Mimarlık politikasıyla bütün meslek gruplarına günümüz ko ullarında üzerine dü en görevin yapılması ve günümüz ko ulların devam etmesinin sonucunda olabilecek durumdan endişe duyulmasıyla birlikte gelece e yönelik adımların atılması istenmiştir. Gereksinimlerimizin hızla arttı ı bir ortamda gelece e yönelik adımlarda Türkiye de ça da , geli mekte bir ülke olarak çalı malarını ortaya ko ymu tur.

Kentsel kamusal alan olarak meydanlarımızın de i ti i görülmektedir. Meydanlarımızın de i imi toplumsal, sosyal, kültürel nedenlerin, küreselle me süreçlerinin bir sonucu olarak olu tu u söylenebilmektedir. Özet olarak bu dönemi Tekeli (1998) “ülkenin yerle me yapısında önemli de i meler yaratan stratejik adımları;1.1980 yılına kadar izledi i iç piyasaya ithal ikamesiyle **kalkınma modelini terk ederek, dışa açık ihracata yönelik bir kalkınma modelini benimsemesi, 2.alt yapı politikalarında telekomünikasyon yatırımlarına öncelik verilmesi ve 3.küresel bir ekonominin gerektirdi i yeni kurumlar geli tirmek ekinde üç ba lıkta toplamak mümkündür. Ancak yine de bu dönemde, modernite projesinin gerçekleştirilmesinin devletin yönlendiricili inden çok, büyük ölçüde emrivaki olu umlara bırakıldı ı söylenebilir”**

diyerek özetlemi tir. Tekeli ayrıca (1998), “Geleneksel kamusal alan, yo un bir biçimde

sosyo-politik ve ideolojik referanslar içerip, bunu da somut bir biçimde sergilerken, ça daç kamusal alan liberal politikalarla, daha özgürlükçü ve bireyselli i hedef alan mekân kurguları üzerine yo unla ır” demi tir.

5.3. Evrensel Yakla ımlar

Dünya’da ekolojik dengenin bozulmasının sonucunda olu an küresel ısınma, çevresel sorunların çözümüne yönelik bir çok örgüt olu makta ve çevreye duyarlı yakla ımın önemi vurgulamaktadır. Ciravo lu (2006) ya anan süreçle ilgili olarak “1970’lerden bugüne, tasarım ve mimarlık alanındaki ye il, ekolojik, sürdürülebilir tanımları ilk ba larda, yapıların, kullanıcıların konforu için daha sa lıklı ortamlar hazırlaması gerekti ini öneren yakla ımlar olarak ortaya çıkmı , sonraları mimaride do ayla uyumlu bir ili ki arama çabalarına dönü mü ve son olarak çevre tartı malarının sadece çevresel de il toplumsal ve ekonomik boyutunu da içine alan kavramlar olarak bugüne ta ınmı tır” demi tir. Ciravo lu (2006) çevreci yakla ımların tarihsel ve kavramsal geli imini a a ıdaki tabloyla ortaya koymu tur (ekil 5.12.).

Tarih	Dönemler-Kavramlar	Açıklama
1980’lerin ba ı	Mekânın Sa lıklı tırılması	nsan çin Tasarım Anlayı ı
1980’ler	Post Endüstriyel Tasarım	Mevcut Endüstriyel Pratiklere Ele tiriler Yapılması
1980’lerin sonu	Ye il Tasarım	Tasarım ve Çevrenin Teknik/Politik Bakı la Ele Alınması
1990’ların ba ı	Eko Tasarım	Tasarım Prati ine Ele tiriler Yapılması
1990’ların sonu	Sürdürülebilir Tasarım	Bir Uzla ma Platformu Olu turma Çabaları

ekil 5.12. Çevreci yakla ımların tarihsel ve kavramsal geli imi. Kaynak: Ciravo lu, 2006.

Günümüzde yaygın kentle me olgusu nedeniyle, kentsel ve çevresel mekânda ye ilin griye dönü mesiyle, ta la ma sonucunda hızla yok olan do a, giderek kentli insanın

do adan uzakla an bir ya am sürmeye itilmesine, “**ekolojik kaygılar**”ı temel alan kentsel tasarım akımlarının do masına neden olmu tur. **Ekolojik** yakla ım uygulamalarının sonucu olarak olu an ekokentlere dünyadan örnekler verebiliriz. Bu kentlerle ilgili olarak Erktin (2009) “*Ekokent tasarımlarının yaygınla ması durumunda mümkün olan en az miktarda **do al kaynak** kullanarak ekolojik ayakizini en aza indirebilir; sera gazına yol açan uygulamaları sıfırlayarak **sıfır karbon** ilkesini hayata geçirebilir; kent içi ula ımda motorlu araçları saf dı ı edip **yürümeyi** en mümkün hale getirebilir; güne ten, rüzgardan, akıntudan, dalgadan enerji kayna ı olarak en yüksek düzeyde faydalanabilir; kullanılabilir suyu en az düzeyde atıksuya dönü türmeye sebep olabilir; binaları ve cadde-sokak düzenini hava akımlarını kesmeyecek ekilde tasarlayabilir; kentin gıdasını kent içi ve kent çevresinde aynı kentin insanları tarafından **organik tarım** ilkelerine göre üretebilir; ve yeniden kullanma, yeniden üretim ve dönü üm ilkelerine uyarak **ekolojik** açıdan tümü ile **kendine yeten yerle im birimleri** olu turabiliriz (Yapı Dergisi,312.sayı.)” demi tir. Ekokent çalı mları adı altında sveç’in ba kenti Stockholm, Avrupa Birli i Komisyonu tarafından, atmosfere zararlı sera gazı emisyonlarını azaltmaya yardımcı olan altyapı sistemi nedeniyle “2010’un **Ekolojik ehri**” ünvanına layık görülmü tür (ekil 5.13).*

ekil 5.13-14 Ekolojik ehri, Stockholm, sveç. Kaynak: www.dw.de/stockholme,2013.

Stockholm’e “**2010’un Ekolojik ehri**” ünvanını kazandıran semtin adı Hammarby Sjöstad’dır. Eskiden bir sanayi merkezi olan bu semt, Stockholm’ün 90’lı yılların

ba ında olimpiyatlara adaylık ba vurusunda bulunması üzerine yenilenmi ve çevre koruma bakımından örnek bir bölge haline getirilmi tir. Jonas Törblom'a göre (2010) *“Biz burayı atık çukuru olarak adlandırıyoruz. Organik yani **ekolojik çöpler** için ayrı çukur var, bir de ka it ve gazete ve dergiler için. Dönnü üme elveri siz di er çöpler de ayrı çukurlarda toplanıyor. Högdahlen'da, Stockholm'un ve di er kom u bölgelerdeki evlerin atıklarını kullanıyoruz. 500 bin ton ev çöpünü yakıyor ve açtı a çıkan enerjiyi bölgenin ısıtılmasında ve elektrik üretiminde kullanıyoruz. Bu Stockholm'ün 2010 ekolojik ehir seçilmesinin de en önemli nedeni. Biz ev çöplerine çözüm bulduk ve çöpleri verimli, **ekolojik** yöntemlerle dönü türmeyi ba ardık (ekil 5.14)”* (<http://www.dw.de/stockholme,2013>).

Ekolojiyle birlikte olu an **sürdürülebilirlik** kavramı ise, günümüzde ya adı ımız problemlere çözümler geli tirmektir. Sürdürülebilirlik kısaca bugün ve gelecek için duyulan endi enin bir ürünüdür. Sürdürülebilir geli meyle ilgili bir çok çalı ma yapılmı tir. Bu çalı malardan biri de u ekildedir;“*Sürdürülebilir geli me;1.dengeli ve e itlikçi bir ekonomik geli me, 2.i konusunda yüksek kalitede istihdam sa lanması, 3. çevresel koruma ve do al kaynakların kullanımında sorumluluk, 4. politik anlamda effaf ve bütünle tirici yakla um, 5.evrensel düzeyde sürdürülebilir geli meyi destekleyen etkili uluslararası i birli i konularını esas almaktadır* (<http://www.ceunet.org,2012>)”. Günümüzde ye il kent, eko kent, sürdürülebilir kent, karbonsuz kent kavramları ortaya çıkmı tir. Aslında hepsinin temel ilkesi çevreye duyarlı kentler yaratabilmektir. Ortak kullanım alanlarının kentsel kamusal mekânların teknolojininde kullanılmasıyla sürdürülebilir ilkesine hizmet etmesi dü üncesi günümüz kentsel mekânların farklı boyutlara ta ınabilece ini ortaya koymaktadır.

Günümüz artlarında olu an bir di er konu da kalite kavramıdır. **Kalite kavramı**, kullanıldı ı bilim mekânları (ekonomi, sa lık,e itim, mimarlık vb.) ya da konuya (üretim, kentsel mekân, okul vb.) göre farklı ve de i ik açılardan algılanabilen bir kavramdır. Burt'a göre (1978) *“Kalite, ihtiyaçların kar ılanmasına imkân veren toplam özelliklerdir. Bunlar, bireysel özelliklerle de ili kilidir. Bu ili kilerin bina içinde veya dı ında da tümle ik ve dengeli olması gerekmektedir.”* Sherwin Greene ise (1992),

tasarımla ilgili mekân kalitesi için dört adet ana prensip belirlemiştir. Her ana prensip, dört adet kalite parametresini içermektedir: “1. **İlev:**a)Bağlantı b)Güvenlik c)Konfor / Ferahlık d)Çeşitlilik 2. **Düzen:**a)Tutarlılık b) Açıklık c) Devamlılık d) Denge 3. **Kimlik:**a)Odak b) Birlik c) Karakter d)Özellik (müstesnalık) 4. **Cazibe/ Çekim:**a)Ölçek b) Uygunluk c) Canlılık d)Uyum”.

Birçok araştırmacı ve kurum (PPS, ULI, Spacesyntax, vb.,) bağırlı kentsel mekân yaratabilme ilkeleri ortaya koymaya çalışmıştır. Amerika Birleşik Devletleri merkezli “Kamusal Mekânlar için Proje Şirketi” PPS (Project for Public places inc.) teknik yardım, araştırma, eğitim, planlama ve tasarım önerileri sunan çok etkili kurum amaç gütmeyen bir kuruluştur. 1000’in üzerindeki kamusal mekân projesi tecrübesi olması, onlara göre bağırlı kamusal mekânlar dört ana ilkeye yerine getirmelidir: “**Erişim ve Bağlantılar; Amaç ve Aktiviteler; Rahatlık ve Konfor; Sosyalleme**”. PPS’nin özellikle “meydanların” bağırlı ve kaliteli olabilmesine yönelik düşünce ve ilkelerden bazıları şunlardır: PPS’ye göre bağırlı, kaliteli kent meydanları yaratabilmenin on ilkesi vardır. Meydanlar için önerilen bu on ilkenin denenmesinin, 30 yıl önce Rockefeller merkezinin incelenmesi ile başladığını; Amerika’daki ve diğer ülkelerdeki yüzlerce meydana uygulayarak analiz edildiğini belirtmektedirler. Meydanların kalitesi ve bağlantısı için bu ilkeler: 1. **Konfor ve Kimlik (Image and Identity)** 2. **Cazibeli ve Gidilecek Yerler (Attractions and Destinations)** 3. **Konforlu (Amenities)** 4. **Esnek Tasarımlı (Flexible Design)** 5. **Mevsimlik Stratejisi (Seasonal Strategy)** 6. **İyi Girişli (Access)** 7. **Meydanın İç ve Dış Sınırı (The Inner Square & The Outer Square)** 8. **Birçok Noktadan Ulaşılabilir (Reaching out Like an Octopus)** 9. **Yönetimin Merkezi Rolü (The Central Role of Management)** 10. **Çeşitli Sermaye Kaynakları ile Desteklenebilir (Diverse Funding Sources)** olmalıdır.

Bu konuda başka bir çalışmada ULI’nin (*Urban Landscape Institute*) şehir merkezleri ve onları yaratmak için on kuralı da içeren seminerlerinin sonucunu şu şekilde sunmaktadır: (Aktaran: Necoğlu ve Aytuğ, 2007).”1. *Dayanıklı ve hafızada kalan bir kamu mekânı yaratmak* 2. *Piyasa gerçeğini önemsemek* 3. *Riski paylaşmak, ödüllü paylaşmak* 4. *Gelişim ve finansal karmaşıklık için plan yapmak* 5. *Çoklu kullanımı bir araya getirmek*

6. Uzun dönem görüşü ile rahatlığı dengelemek 7. Yoğunluğun sunduğu faydaları yakalamak 8. Topluluk ile baş kurmak 9. Sürdürülebilirlik için yatırım yapmak 10. Yoğun, yerinde yönetim ve programlamaya adanmak”.

1980’lerde “University College London” bünyesinde kurulmuş olan (Bill Hillier ve diğer akademisyenler) Spacesyntax’da iyileşen kamu mekânları ilkelerinin; kamu mekânlarının deneysel ve levseliği üzerindeki çalışmaları, performanslarında belirgin bir rol oynayan anahtar fiziksel ve mekânsal tasarımın özelliklerini tanımlamalarıdır. Araştırmaları başarılı kamu mekânları için iki temel özellik göstermektedir: “1. Çevredeki sokaklara kamu mekânından **kolay giri** derecesi ve 2. Çevredeki sokaklardaki hareket eden insanların yoğunluğu Tamamlayıcı bir rol oynamak için birkaç başka örneğe daha vardır. iyileşen kamu mekânları için bazı artılar ise şöyle özetlenmiştir: 1. Çevreleyen mekâna iyi **erişebilirlik** 2. Mekânın içinden geçen **yaya rotaları** 3. Yaya hareketliliğinin yüksek seviyesine yakınlığı 4. Çevredeki kentsel mekâna çok yönlü bakış 5. **Aktif mekân kullanıcılarının yakınlığı: perakende ve yiyecek-içecek birimleri** 6. **Yeterli oturma mekânı ve sokak donatımı**” (Nicoletti ve Aytunç, 2007) olmalıdır.

Günümüzde kentsel mekânlara yönelik yaklaşımlar, yapılan çalışmaları, ileriye yönelik atılan adımlar bugün kentsel kamusal mekân olarak meydana yönelik yaklaşımlar açısından önemlidir. Yapılan her bir çalışmada kentsel mekânların önemini anlamasına, kentli hakkının sorgulanmasına neden olmuştur. Dünya’daki evrensel yaklaşımların yanında uluslararası çalışmalar ve artılar da vardır.

5.4. Uluslararası Anlamalar ve Artılar

Dünya’da kent, kentsel mekân kavramlarına yönelik kentlerimizin korunması düncesiyle birçok anlaşma yayınlanmış ve devletler tarafından bu anlaşmalar kabul edilmiştir. Bu anlaşmalardan biri 1996 **Habitat II** zirvesinde alınan kararlardır. Habitat II zirvesinde yapılan görüşmelerin ardından günümüze uzanan süreçte son derece etkili olan bazı kavramlar üzerinde tartışılmıştır. Bunlar, **yaşanabilirlik, sürdürülebilirlik, hakçılık, kentli başlılığı, yapabilir kılma, yönetim, bilginin serbest akışı, iletişim,**

koza, açıklık/ effaflık gibi tasarım sürecinde etkili olan kavramlardır (www.dogailebaris.org.tr/, 2013).

Bir di er anla malara örnek ise Avrupa Mimarlar Konseyi'nin 'Beyaz Kitap' adlı bildirisidir. **Avrupa Mimarlar Konseyi** (ACE), 1994 yılında "Avrupa, Mimarlık ve Yarın" temalı bir "Beyaz Kitap" hazırlı na 1995 yılında giri mi tir. Avrupa dilleri ba ta gelmek üzere Türkçe, Rusça ve Çince dahil, bir çok dile çevrilen Beyaz Kitap her eyden önce, ACE tarafından temsil edilen tüm örgütleri kentsel çevre, ya am kalitesi ve sürdürülebilirlik ba lamında belirginle en bir mimarlık politikası hedefi projesinde birle tirmi tir. ACE Beyaz Kitabı, ikinci olarak, gerek Avrupa'da ve gerekse Avrupa'nın mimarlık alanında gönüllü olarak hazırlanan bir çok ulusal politikanın ortaya çıkmasına ve tartı lmasına olanak sa lamı tır. Gelece e yönelik olarak umut vaat eden güncel süreçlerden biri, Avrupa ülkelerinin yapılı çevreden sorumlu bakanlarının Mayıs 2007'de imzaladıkları Sürdürülebilir Avrupa kentleri için Leipzig artı ile yürüyen süreçtir. Bu art metninde ülkeler, kentlerde sürdürülebilirli i sa lamak için kentsel kalkınmaya ili ki politikalarını bütünle tirmek, kamusal mekânların kalitesini yükseltmek, yapılı çevrenin kalitesi hakkında bilinç kazandırmak için çocuklar ve toplum için e itim programlarını desteklemek, fiziksel çevreyi iyile tirmek, kentsel ula mı daha verimli hale getirmek gibi konularda taahhüt verirler. Avrupa Mimarlar Konseyi'nin politikası ilkeleri u ekilde özetlenebilir (Çeviren:Erim,2004): **"1.Ya am Kalitesi, 2.Gelecek için Sürdürülebilir Bir Ya am Çevresi,3. Bir Avrupa Mimarlık Politikasına Do ru, 4.Bilgiye Dayalı Rekabetçi Bir Ekonomi,5. Kentsel Planlama, 6.Kentsel Tasarım, 7.Uygun Bir Eylem Alanı Kentler, 8.Kent Mekânlarına Bütüncül Ve Bütünle mi Yakla ımların Gereklili i"**. Konumuza yakınlı ı itibariyle kent mekânlarına bütüncül ve bütünle mi yakla ımların gereklili i ilkesine öncelik verilmi tir. Avrupa Mimarlar Konseyi (2004), *"Son derece çekici bir ekilde tasarlanmı ve peyzajı düzenlenmi kamuya açık bir alanı, e er kullanıcıların güvenli i ku ku götürüyorsa, kimse kullanmayacaktır"* demi tir. ACE kentsel mekânlara bütüncül bir yakla ımla yakla ıldı ında ise gece dahi yo un olarak katılım olaca mı vurgulamı tır (ekil 5.15). ACE'e göre (Çeviren:Erim, 2004) *"...planlama ve karar süreçlerinde yetkin meslek adamlarının, özellikle de mimarların mümkün oldu unca i in ba ında*

*devreye sokulması son derece önemlidir. Bu ki ilerin çözüm üretirken tüm belirleyici öğeleri dikkate almalarını sağlayan etraflı dü ünebilme becerileri **bütüncül bir yakla ımın** her a amasında son derece önemli bir katkı sa layabilir”.*

ekil 5.15.Yeni sokak mobilyaları ve yüksek kaliteli aydınlatması ile canlı bir kent meydanının gece görünümü. Grand Place, Ath, Belçika. Mimarları: Art & Build
Kaynak:ACE Politika Kitabı, 2004.

ACE’ye göre (2004) kentsel mekânlarımızda daha yüksek bir ya am kalitesi için i birli i sa lanması gerekmektedir. Kentliler için tasarlanmı rahat , huzurlu, güvenli, içinde ya aması keyifli tasarlanmı kentsel mekânların önemi vurgulanmı tır. Ayrıca kentsel mekânlara bütüncül bir yakla ımla projeler tasarlanması gerekti ini ortaya koymu tur.

Bu anla ma ve artlardan bir di eri; Avrupa Kentsel artı’dır. 2008 yılında yeni bir kentlilik için manifesto adı altında yayımlanan Avrupa Kentsel artı ise (Çeviren:Erim,2008) öyledir: “Avrupa Birli i’nin organlarından biri olan Avrupa Konseyi (European Council) ile, kinci Dünya Sava ı sonrası kurulu larından biri olan Avrupa Konseyi’ni (Council of Europe –COE) ayrı tırmak zor oluyor. İki 1992 yılında yayımlanan, ikincisi (2008) de burada aktarılan Avrupa Kentsel artları, ikinci kurulu un ürünleri. 47 Avrupa ülkesini kapsayan Avrupa Konseyi 1949 yılında Avrupa’da demokrasi ve insan haklarını güçlendirmek amacıyla kurulmu tur”. Avrupa yerel yönetimler konferansında, farklı olarak yerel yönetimlerin imzasına açılan artlara göre kentliler u haklara sahiptir: 1. Güvenlik, 2. Kirletilmemi sa lıklı bir çevre, 3. stihdam, 4. Konut, 5. Dola ım, 6. Sa lık, 7. Spor ve Dinlenme, 8. Kültürlerarası kayna ma, 10. Kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, 11. levlerin uyumu, 12. Katılım, 13. Ekonomik kalkınma, 14. Sürdürülebilir kalkınma, 15. Mal ve 16. Do al zenginlikler ve

kaynaklar, 17. Kentsel bütünlük, 18. Belediyelerarası işbirliği, 19. Ekonomik yapı ve mekânizmalar, 20. Etkilik olarak belirlenmiştir. Avrupa Kentsel Kalite İlkelerinin ana başlıkları ise şöyledir: (Çevre Bakanlığı yayını,1996) “1.Ulaşım ve Dolaşım , Kentlerde Çevre ve Doğa , Kentlerin Fiziki Yapıları 2.Tarihi Kentsel Yapı Mirası 3.Konut 4.Kent Güvenliğinin Sağlanması ve Suçların Önlenmesi 5.Kentlerdeki Özürlü ve Sosyo-Ekonomik Bakımdan Engelliler 6.Kentsel Alanlarda Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme 7.Yerleşimlerde Kültür 8.Yerleşimlerde Kültürlerarası Kaynaştırma 9.Kentlerde Sağlık 10.Halk Katılımı, Kent Yönetimi ve Kent Planlaması 11.Kentlerde Ekonomik Kalkınma.”

Avrupa Kentsel Kalite’na göre kentler insanların rahat, huzurlu, güvenli yaşayabileceği yerler olmalıdır. Avrupa Kentsel Kalite, kentler kentlilerine aittir düşüncesiyle günümüzdeki tüketim toplumunun sonucunda kentlerin tahrip olmasını önlemeye yönelik çalışmaların ürünüdür. Kentlerin kötü koşullardan kurtulması, insanların günümüzde daha kaliteli bir yaşam sürmesi için atılan bir adımdır. Avrupa Kentsel Kalite yalnız küreselleşen dünyamızda tek, standart bir karar olarak düşünülmemelidir. Çünkü her ülkenin belirli bir sosyal, kültürel yapısı vardır. Bu yüzden belirli bir standartla karşılaştırılması beklenemez. Çalışmalar kentsel mekânın yaşanabilir hale gelmesi için de önemli bir adımdır. Kentsel mekânların güvenilirliği ve yaygınlaştırmaya yönelik yaklaşımları olumludur. Kentsel alanlarda spor ve boş zamanları değerlendirme aktivitelerini desteklemesiyle meydanların sosyal boyutunu vurgulamıştır. Halk katılımını önemseyerek gece vakitlerinde de kentsel mekânların yoğun olarak kullanılması gerektiğini belirtmiştir. En önemli ilkesi ise kentsel mekânların tasarımında bütünsel yaklaşımı desteklemesidir. Bütünsel bir yaklaşımla kentsel mekânların yaşanabilir yerler olmasını vurgulamıştır.

Günümüzde Dünya’daki kent ve meydana yönelik yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Kent özelinde yapılan eko kent projeleri ile bugün sürdürülebilirlik, ekoloji, sıfır karbon, doğal kaynakların kullanılması, motorlu taşıtların mümkün olduğunca kullanılmaması, geri dönüşümü, atık dönüşümü düşünülmesi çevreye duyarlı kentler tasarlanılmaktadır.

Bütün bu çalışmaların sonucunda günümüzde ortaya çıkan anahtar kavramlar şunlardır:

Günümüzde Ortaya Çıkan Anahtar Kavramlar	
<ul style="list-style-type: none">• Sürdürülebilirlik (ekolojik, ekonomik, kültürel)• Kentsel Canlandırma (Kentsel Planlama, Kentsel Dönüşüm, Kentsel Tasarım)• Ulaşılabilirlik• Bütünsel yaklaşım• Kültürlerarası kaynaşma	<ul style="list-style-type: none">• Katılım• Kalite• Turizm• Karma Kullanım• Teknoloji• Koruma• Standartlaşma

5.5. Dünya'dan ve Türkiye'den Örneklerin Seçilmesi ve İnceleme Yöntemi

Dünya'dan seçilen örneklerde batı ve doğu sentezi olabilecek meydanlar o ülkenin önemli meydanları düşünülerek ele alınmıştır. Dünya'dan seçilen örneklerde Batı'dan herkesin bildiği İngiltere'den Trafalgar Meydanı, Almanya'dan Potsdamer Platz, Amerika'dan Bryant Park, doğudan Mısır'dan Tahrir Meydanı, uzak doğudan Çin Halk Cumhuriyeti'nden Tiananmen Meydanı bütün bu çalışmaların sonucunda ortaya konan kriterlerle değerlendirilmiştir. Dünya'dan seçilen örnekler incelenirken o meydanın ön plana çıkan özelliği vurgulanmıştır. Örneğin Trafalgar Meydanı tarihsel açıdan önemliyken Potsdamer Platz kentsel canlandırma projesi, Bryant Park katılım, Tahrir Meydanı anlamsal, Tiananmen uzak doğu kültürünü yansıtması açısından dikkate alınarak incelenmiştir. Türkiye'den Ankara Kızılay Meydanı, İstanbul Taksim Meydanı, İzmir Konak Meydanı, Kayseri Cumhuriyet Meydanı ele alınmıştır. Örnekler seçilirken Türkiye'yi temsil edebilecek bir mozaik olabilecek meydanlar seçilmiştir. Türkiye'nin orta ve doğu bölgesini temsilen Kayseri Cumhuriyet Meydanı, batı kenti Ankara'dan Kızılay Meydanı, Batı'dan İzmir Konak Meydanı ve gündemde olan

İstanbul Taksim Meydanı farklı özelliklere sahip meydanlar olmasına özen gösterilerek seçilmiştir. Türkiye’den ve Dünya’da seçilen örneklerle ilgili kitap, ilgili yazılar tarafından ve araştırmalar yapılmıştır. **İnceleme yöntemi** için tezde daha önceki bölümlerinden gelen ipuçları doğrultusunda kent ve meydan bütünlüğü sağlayan unsurlar ile bunların tarihsel süreçte kırıldığı noktalar göz önünde bulundurularak, Dünya’da ve Türkiye’den seçilen meydanlar bu tez kapsamında aşağıdaki çerçevede ele alınmıştır. Bu bitmiş bir öneri modeli değil, tespit edilen deneyimler doğrultusunda gelişmeye açık, örnekleri incelemek için oluşturulmuş bir altlıktır.

Bugün bir çok kavram olmakla birlikte bu çalışmada kapsamında yukarıdaki bölümlerden gelen veriler doğrultusunda seçilen örnekler aşağıdaki kriterler bağlamında değerlendirilmiştir.

BUGÜN KENT-MEYDANLARININ GÜNÜMÜZ KULLANIMLARINDA BÜTÜNSELLİKİNDE DEĞERLENDİRİLMESİNİ SAĞLAYAN KRİTERLER

• Tarihsel boyut• Anlam boyutu (imge, simge, işaret boyutu)• Sosyal boyut (toplum, kültür, insan, politik boyutu)• Fiziksel boyut (mekânsal özellikler)• İlevsel boyut (amaç ve ihtiyaçlara uygunluk)• Görsel boyut	• Sürdürülebilirlik• Katılım• Turizm• Karma Kullanım• Teknoloji• Ulaşılabilirlik• Kentsel Canlandırma• Koruma

5.5.1. Trafalgar Meydanı/ İngiltere

ekil 5.16. Trafalgar Meydanı. Kaynak:pps.org.tr.

Trafalgar Meydanı, Londra'nın merkezinde, 1805'de ki Trafalgar Savaşı anısına yapılmış bir meydandır. Trafalgar Meydanı, Sir Charles Barry tarafından, büyük kalabalıkların güvenle toplanabileceği bir kentsel mekân olarak tasarlanmış, 1840 yılında tamamlanmıştır. Günümüzde ise, meydan dört bir yanından yüksek binalarla çevrilidir. National Gallery müze binası alanın bir kenarını kaplamaktadır. Meydana bakan bir çok konsolosluk binası da mevcuttur. Meydanın ortasında Nelson sütunu ve süs havuzları yer almaktadır. Meydanın hemen arkasında Buckingham Sarayı, kraliçenin konutu vardır. Kısacası İngiliz kültürüyle politikasının nabzı, dünya kültür politikası bu alanda birleşmiştir.

ekil 5.17-18 Trafalgar Meydanı. Kaynak: pps.org.tr.

Trafalgar Meydanı, Londra'nın en çok kullanılan meydanlarından biridir. 20. yüzyılda meydan motorlu araçların yoğun kullanıldığı ve onlar tarafından işgal edilen bir alana dönüşmüştür. 1996'da meydanın yeniden düzenlenmesi için yapılan çalışmanın amacı, ana kamusal alan olarak düzenlenirken, ziyaretçilerin mekândan alacağı zevkin, **yaya geçi**inin artırılmasıdır. Tarihîsel çevrelerin kalıcı **ça da kentsel aktivitelerle donatılması** ile **yaya ve araç trafiği arasındaki dengenin** sağlanması ana ilkelerden biridir. Proje grubunun Trafalgar Meydanı'ndaki amaçları (Aktaran:Kayalar,2006): "1.Mekânın tüm yayalar tarafından **erişilebilir** ve **anlaşılabilir** olmasının sağlanması, 2.Meydanın tüm mekânlarının belli ölçüde kullanılmasının sağlanması, 3.Yıl içinde meydanın Londralılar ve ziyaretçiler tarafından günlük kullanımının sağlanması, 4.Meydanda gelecekte onun kullanımından çıkarım sağlayacaklar için yeterli mekânın olmasının sağlanmasıdır."

Projenin mimari Norman Foster'a göre; araç trafiğinin National Galeri'nin önünden kaldırılması sonucunda Trafalgar Meydanı'na kentliler ve ziyaretçiler tarafından **ulaşılabilirlik** artmıştır. Foster'ın önerisi, yaya yolları ve araç yolları arasında yapılacak düzenleme ile Londra arasında yeni bir kalp oluşturulmaktadır. **Sosyal ve işlevsel boyut açısından** taşıt yolunun kapatılması ile oluşan alanda kafe ve dükkanların olduğu merdivenler tasarlanmasıyla olumlu bir meydandır. Aslında bu yaklaşım da **kentsel**

mekânın canlandırılması için atılan bir adımdır. Meydan tarihsel, mekânsal, i levsel, fiziksel, ula ılabilirlik, katılım, kentsel canlandırma açısından olumlu bir meydandır.

5.5.2. Potsdamer Platz/Almanya

Potsdamer Platz, Berlin'in 1. Dünya Sava ı'ndan önceki en önemli meydanlarından biridir. Ne kentsel formlarıyla ne de mimarisi ile çok da çekici olmayan fakat yo un trafikle iç içe bir ya amı barındıran meydan, tarihinde sürekli bir düzenlemeye sahne olmu tur. Sava zamanı ve sonrasındaki yıkımlarla bo bir alan görünümü sergileyen meydanın, ***berlin duvarın** yıkılmasından sonra ula ım a ının merkezi olması özelli i ile daha da olumsuz hale gelmi tir.

	<p>*Berlin Duvarı, (Almanca: <i>Berliner Mauer</i>) Do u Almanya vatandaşlarının Batı Almanya'ya kaçmalarını önlemek için Do u Alman meclisinin kararı ile 13 A ustos 1961 yılında Berlin'de yapımına başlanan 46 km uzunlu undaki duvar. Batı'da yıllarca "Utanç duvarı" olarak da anılan ve Batı Berlin'i abluka altına alan bu betondan sınır, 9 Kasım 1989'da Do u Almanya'nın isteyen vatandaşların Batı'ya gidebilece ini açıklamasının ardından tüm tesisleriyle birlikte yıkıldı tır.</p>
<p>Potsdamer Meydanı'ndaki Berlin Duvarı kalıntıları.</p>	

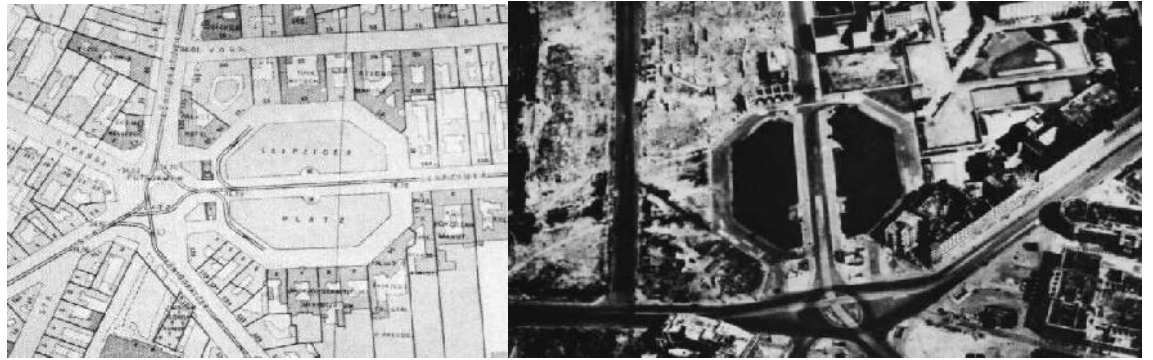
Kentin çözüm gerektiren önemli problem alanlarından biri olarak Tiergarten'in güneyi, Scharoun'un Kütüphane Binası'nın do usu ve Leipziger Meydanı'nın batısını kapsayan

alan, 1991 yılında davetli 16 mimarın katılımıyla gerçekleştirilen uluslararası bir yarışmaya açılmıştır.

ekil 5.21-22-23 Potsdamer Platz'ın eski hali. Kaynak:Architectural Review,1998-1999.

Christopher Sattler ile Heinz Hilmer'in projelerinin kazandığı bu ilk yarışmada, imar planına temel oluşturmak üzere doluluk ve boşlukların tanımlanması amacına yöneliktir (ekil 5.24-25).

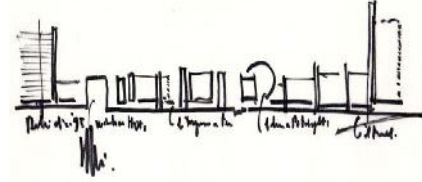
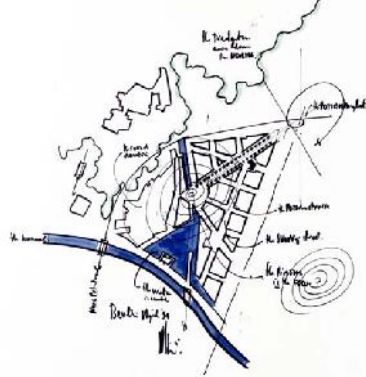

ekil 5.24-25 Potsdamer Platz. Kaynak:Architectural Review,1998.

Berlin'in eski kentsel dokusunu devam ettirmeyi esas alan proje, bu amaçla kentin sokaklarını tanımlayan geleneksel kentsel blok anlayışını doluluklardan oluşan kentsel mekânlara ulaşan bir yaklaşımla yeniden yorumlanmıştır. Her yönden açılan tarihsel akslarla kentin üst yapıya bağlı bir meydan oluşturulmuştur, böylece hem mekânsal hem de görsel açıdan oluşturulan akslarla kentsel mekân içinde süreklilik sağlanmıştır. Sokak ve meydanlardan oluşan hiyerarşik kurgu ile kentsel mekânların

sürekli i blok içlerine ve binalara kadar ta nımı tır. Potsdamer Platz için kentsel mimariyi ortaya koyan uygulamaya yönelik ikinci bir yarışma da 1992 yılında yapılmı ; bu yarışmayı ise Renzo Piano ile Christoph Kohlbecker'in projesi kazanmı tır.

Potsdamer Platz'ın projedeki tasarımında ele alınan temel ilkeler öyledir: “1.**Kentsel mekânların süreklili** inin sa lanması, 2.**Kamusal ve özel mekânlar arasındaki dengenin** gözetilmesi 3.**Tarihsel süreklili** in/ve geçmi le olan ba ların korunması, 4.**Kentsel dokunun yorumlanarak, doluluk/bo luk dengesinin** yeni tasarımlara yön vermesi, 5.**Kentsel kamusal ya amın bir arada sunulan zengin aktivite çe itleriyle** canlandırılması 6.**Kentsel peyzaj ö elerinin kentsel mekânları zenginle tiren ve tasarımı bir bütüin haline getiren elemanlar olarak kullanılması**” (ener ve Yıldız, 2003). Meydan anlamsal, tarihsel, i levsel, sosyal boyut açısından olumlu bir meydanaır.

ekil 5.26-27-28-29 Potsdamer Meydanı düzenleme yarışmasını kazanan proje.
Kaynak: www.rpbw.com,2012.

Meydan i ve sosyal aktivitelerin bir arada olması dolayısıyla karma kullanım açısından, yapılan projelerle; kentsel canlandırma, koruma, teknoloji açısından olumlu bir örnektir. Potsdamer Platz ve çevresindeki yapılar maların getirdi i geli meler günümüzde yalnızca kentin, onun geçmi i ile olan ba larının de il kentin mimarisinin de gündemde oldu u bir yakla ımı ortaya koymaktadır. Bu mimari kentsel olmanın ve kent içindeki kamusal ya amın zenginle mesine yönelik tutum ve görü ler ça ımız kentinin i levi, kullanımını ve gelece i için önemini vurgulamı tır.

5.5.3. Bryant Park/Amerika

Bryant Park, 1884 yılında, ismi Rezervuar Meydanı iken air, New York Evening Post'un editörü ve sivil reformcu, William Cullen Bryant(1794-1878)'ı onurlandırmak için, Bryant Park olarak de i tirilmi tir. Mimar John Merven Carrere ve Thomas Hastings tarafından, meydanın bir cephesine New York Halk Kütüphanesi tasarlanmı , Beaux-Arts binasıyla, kütüphanenin arka terası ve Bryant Park'ın do u ucundaki istasyonlarıyla birlikte 1911 yılında tamamlanmı tır (ekil 5.30-31).

	
<p>ekil 5.30. 19 ubat 1912 NYPL koleksiyonundan, Bryant Park. Kaynak: http://www.bryantpark.org,2012.</p>	<p>ekil 5.31. 1930'lar Bryant Park. Kaynak: http://www.bryantpark.org,2012.</p>

1930'lardaki yıkımlardan sonra parkın yeniden tasarlanması için bir yarı ma düzenlenmi , 14 Eylül 1934 tarihinde ise kullanıma açılmı tır.

Alınan kararlarla meydanların tekrar ele alınıp düzenlenmesini, günün artlarına göre belirli düzeltme amaçlarından geçebildiğini Bryant Park'ta 1930'larda görmekteyiz. Yapılan düzenlemelerle birlikte meydanın fiziksel, işlevsel, görsel, algısal boyutu tamamen değişmiştir.

Ekil 5.32. 25 Nisan 1934 tarihinden bir fotoğraf (açılıştan sadece aylar önce), Bryant Park.
Kaynak: <http://www.bryantpark.org>

Yeni düzenlemelerle birlikte meydan New York Halk Kütüphanesi'ne, (1930'larda adlandırıldı işleviyle; Merkez Bryant Park Kütüphanesi), hizmet eden bir açık okuma alanı oldu (Ekil 5.34.).

Ekil 5.33. 1937, BP posta kartı koleksiyonundan. Ekil 5.34. Sağıdaki; 1930'larFotoğraf: NYPL koleksiyonu, Bryant Park. Kaynak: <http://www.bryantpark.org>

1980'li yılların sonunda, Bryant Park suç oranlarının yüksek olduğu kentsel mekândan, yapılan çalımlarla sosyal etkinliklerin yaşandı ı kamusal bir mekâna dönü mü tür. 1988-1990 yılları arasındaki yeniden düzenlemelerle meydan güvenli, herkes tarafından görülebilen girişlere, geniş bir ye il alana, kapalı ıslak hacimlere sahip olmu tur. Yapılan düzenlemelerden sonra güne li bir günde ö le vakti ortalama insan sayısı 4000'e ula mı , yıllık ziyaretçi sayısı iki katına çıkmı tır.

ekil 5.35-36 Bryant Park,mevdanı. Kaynak: pps.org.tr.

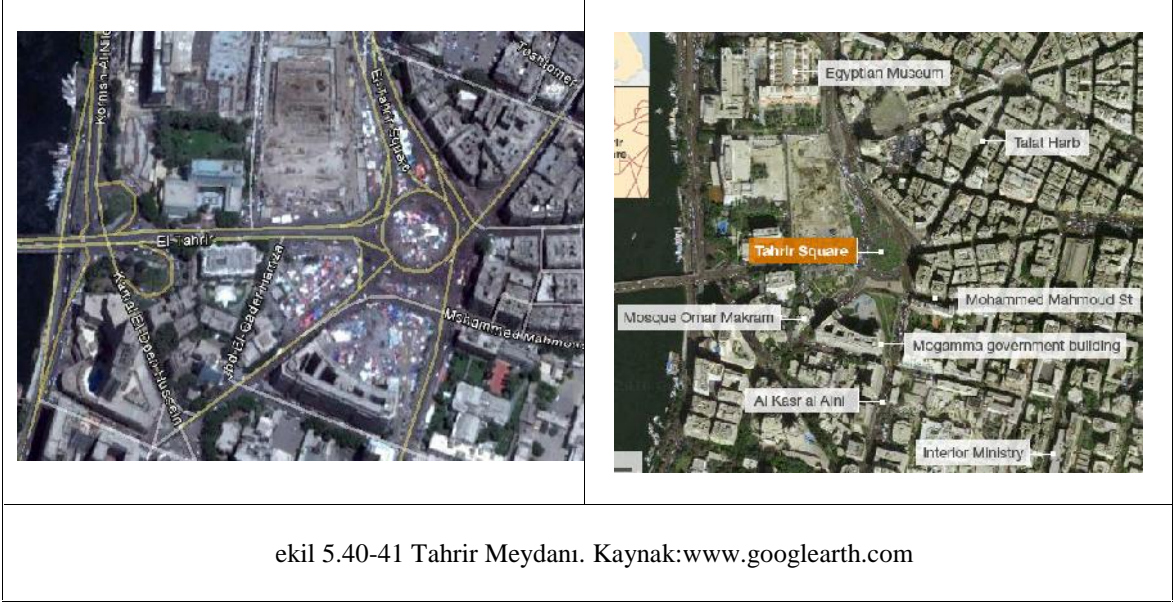
Katılım, halk katılımı açısından olumlu bir meydandır. Amerika, Orlanda'da Bryant Park gökdelenlerin arasındaki alanın gün boyu canlı, dinamik olduğu görülmektedir. Pazartesi açık hava sineması, perembe yoga, kışın buz pateni etkinlikleri yapılarak halkın tüm yıl boyunca katılımı desteklenmektedir (ekil 5.37-38-39).

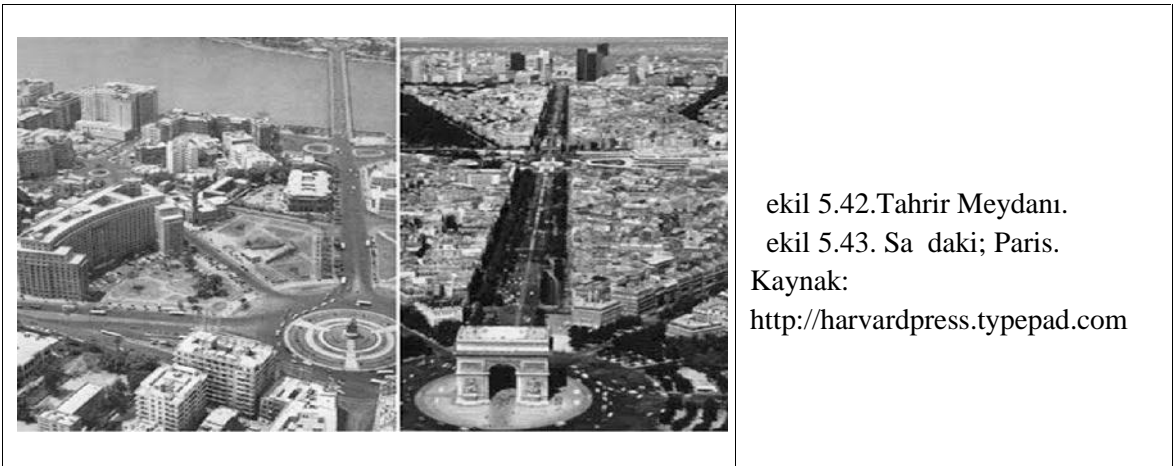
ekil 5..37-38-39 Bryant Park,mevdanı. Kaynak: pps.org.tr.

5.5.4. Tahrir Meydanı/Mısır

Tahrir Meydanı, Mısır'ın başkenti Kahire'nin merkezinde bulunan önemli bir meydandır. Meydan, tarihi Kasr al-Ayni Sokağı'nın kuzeyinde, Talat Harb Sokağı'nın batısında yer almaktadır. Güney bölümünden geçen Kasr al-Nil Sokağıyla da Nil Nehri'ni kesen Kasral-Nil Köprüsü'ne bağlanmaktadır.

Tarihsel açıdan, meydan Haussmann'ın Paris planı örnek alınarak düzenlenmiştir (ekil 5.42-43). 19.yy.'da Smail Paşa'nın adıyla Smailiye Meydanı olarak bilinmektedir. 1919 Mısır Devrimi'nin ardından meydan Tahrir Meydanı olarak anılmaya başlanmıştır.

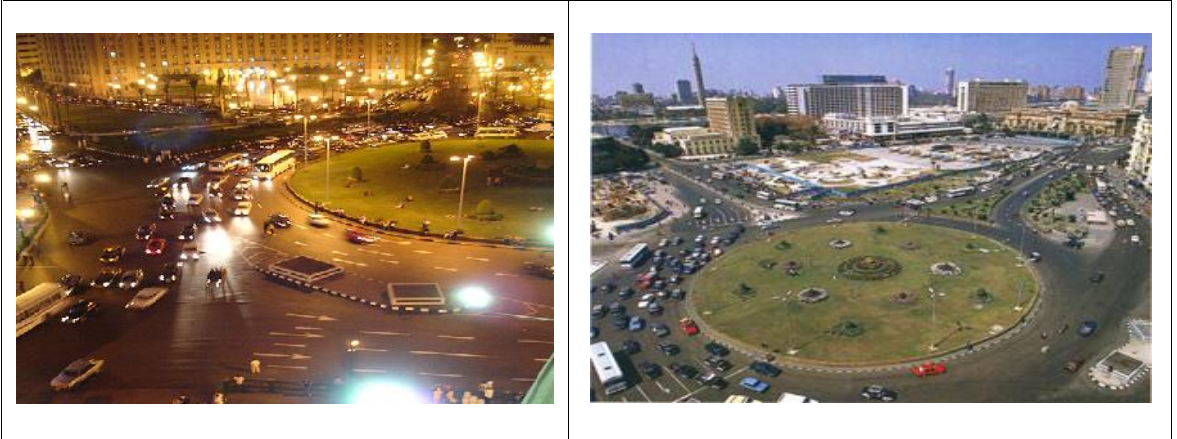

Tahrir Meydanı'nın çevresinde Mısır Müzesi, Millî Demokrat Parti merkez binası, Mogamma Hükümet Binası, Arap Birliği merkez binası, Nil Oteli, Kasr El Dobara Evanjelic Kilisesi ve Kahire Amerikan Üniversitesi'nin merkez kampüsü yer almaktadır.

ekil 5.44. Tahrir Meydanı, 1941. ekil 5.45. Sa daki; Tahrir Meydanı, 1962.
Kaynak: <http://harvardpress.typepad.com>

Günümüzde meydan motorlu taşıt trafiğine hizmet eden kalabalık bir kavak konumundadır. Meydan sıkı trafik ve yoğun ticari faaliyetlere sahip olarak bugünkü durumunu almıştır (ekil 5.46-47).

ekil 5.46-47 Tahrir Meydanı. Kaynak:<http://english.ahram.org.eg>

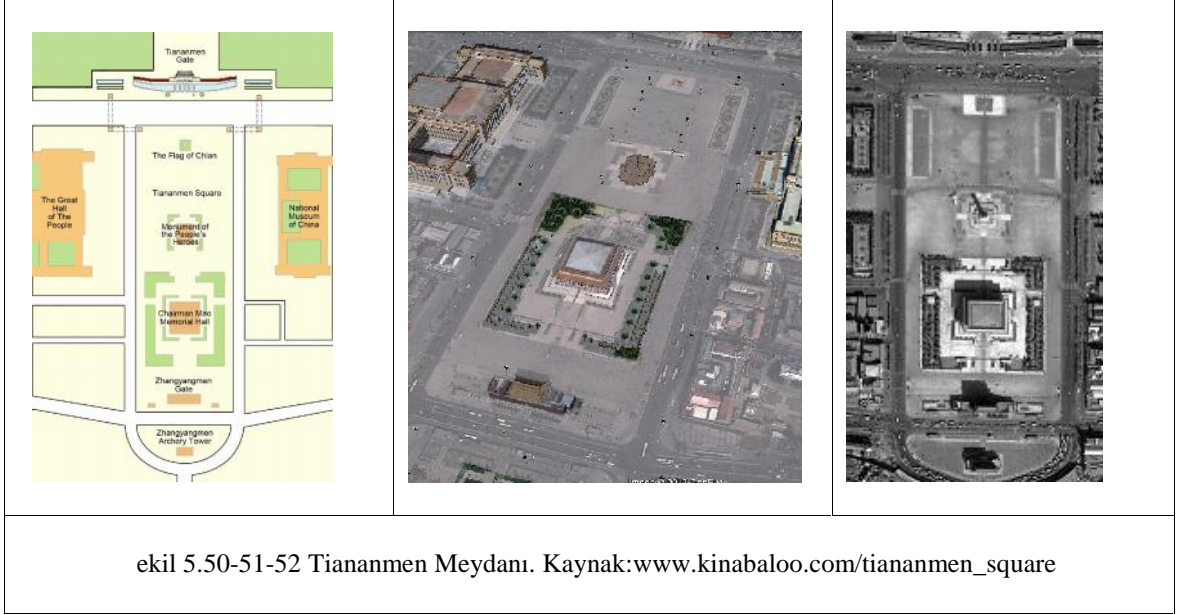
Anlamsal açıdan, Tahrir Meydanı, Mısır'da süregelen demokrasi gösterilerinin merkezi ve sembolü olarak kabul edilmektedir. 2011 Mısır Devrimi, halkı mevcut yönetime karşı

seferber olmaya ça ıran sokak gösterileri, protestolar ve sivil itaatsizliklerin bütünüdür. Meydan, demokrasinin yıldönümü kutlamaları ve di er ülkelerden gelen önemli insanların ziyaretleriyle 2011 Mısır Devrimi için bir sembol niteli inde dir (ekil 5.48-5.49). Adanalı (2011) Mısır’da ya anan olaylar için “*Ocak 2011’de Mısır’da milyonlarca eylemci, bir kentsel kamusal mekânda, Tahrir Meydanı’nda, bir kent devrimi gerçekle tirdi* ” diyerek kent hakkının öneminin Tahrir Meydanı’nda daha çok vurgulandı nı ortaya koymu tur. Harvey (2008) kent hakkı için “*Ne tür bir kent istedi imiz sorusu ne tür toplumsal ba lar, do a ile ili ki, ya am biçimleri, teknolojiler ve güzel duyu de erleri arzuladı mız sorusundan ayrılmaz. Kent Hakkı kent kaynaklarına ula ma bireysel özgürlü ünden çok öte bir eydir: Kenti de i tirerek kendimizi de i tirme hakkıdır. Ayrıca bireyselden çok ortak bir haktır çünkü bu dönü üm kaçınılmaz olarak kentle me süreçlerini yeniden ekillendirmek üzere ortakla a bir gücün kullanımına dayanır. Kentlerimizi ve kendimizi yapma ve yeniden yapma özgürlü ünün en de erli ama aynı zamanda en çok ilgisiz kalınmı insan haklarımızdan biri oldu unu ileri sürmek isterim*” diyerek kent ve kent hakkının önemini vurgulamı tır. Kent hakkının dile getirildi i sembolik anlamlar yüklendi i yerler Tahrir Meydanı’nda da gördü ümüz gibi kentsel kamusal mekân olarak meydanlardır. Tahrir Meydanı, simgesel boyut açısından, Tahrir demokrasisinin do du u yer olarak görülmü ve temsilen yapılan a a ıdaki karikatür, meydanın ülkenin demokrasisi adına bir sembol niteli inde oldu unu ortaya koymaktadır (ekil 5.49.).

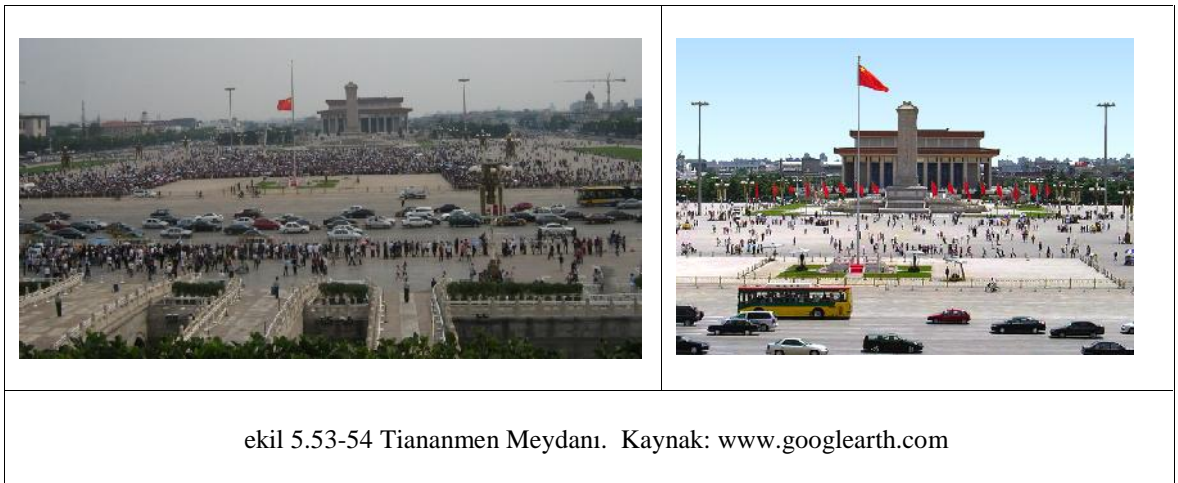

5.5.5. Tiananmen Meydanı/Çin Halk Cumhuriyeti

Tiananmen Meydanı, Çin'in başkenti Pekin'in merkezinde yer alan uzak doğu kültürünü yansıtan önemli bir meydandır. Tiananmen Meydanı, kuzeyde Tiananmen Kulesi, güneyde Mao Zedong Memorial koridoru, doğuda Çin Ulusal Müzesi ve batıda Büyük Halk Salonu'nun olduğu yapılarla çevrilmiştir (ekil 5.50.).

1417 'de in a edilen meydan 800 metreye 500 metre kenar uzunluklarıyla dünyanın en büyük meydanıdır (www.kinabaloo.com/tiananmen_square,2013). Bir milyon insanın toplanabileceği bir alana sahiptir (ekil 5.53.).

Anlamsal açıdan, Tiananmen Meydanı önemli olaylara sahne olmuştur. 1989 Tiananmen Meydanı Olayları, Tiananmen katliamı olarak da bilinmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1989 yılının 15 Nisan'ı ve 4 Haziran'ı arasında meydana gelen, öğrencilerin, aydınların ve işçilerin önderliğinde gerçekleşen gösterileri ve ardından yaşananları ifade etmektedir. ifade özgürlüğü, insan hakları, konuma özgürlüğü, insanlığın kaynağı ve gelişiminin temelidir düşüncesiyle yapılan gösterilerin odak noktası Pekin'deki Tiananmen Meydanı'dır. Güven (2006) "1989'da demokrasi talep eden Çinli öğrencilerin başkent Beijing'deki Tiananmen Meydanı'nda yaptıkları gösteriler, parti yönetimi tarafından bir "karşı devrim" hareketi olarak görülüp şiddetle bastırıldı. Takip eden süreçte, Çin Halk Cumhuriyeti, başta ABD olmak üzere, birçok Batılı ülkenin ciddi yaptırımlarıyla karşılaştı" diyerek yaşanan olayların dünya çapında etkisi olduğunu ortaya koymuştur.

ekil 5.55 Tiananmen Meydanı.
Kaynak: www.googleearth.com

Meydanın kelime anlamı ise cennet bariyeri kapısıdır (ekil 5.55). Meydan simgesel açıdan Çin Halk Cumhuriyeti'nin bayrağının yer almasıyla, toplumun kültürünü yansıtan öğeleriyle devletin bir sahnesi niteliindedir. 1988 yılından itibaren halka kapalı olan meydan, 1 Ocak 2012 tarihinde halka ilk kez açılmıştır.

Görsel açıdan meydan, Tiananmen Kulesi önünde altın su köprüsü olarak bilinen beyaz mermerlerle kaplı yedi kemer köprüye sahiptir. Geniş, merkezde yer alan köprü imparator için ayrılmıştır. Orta kemer geçidi önünde iki adet Huabiao denilen taş sütunlar vardır. Kapının dışında köprüleri koruyan iki aslan da meydana kullanılmış öğelerdir (ekil 5.56-57-58).

Katılım açısından yerel halkın yanısıra bütün dünyadan yo un olarak turist alan, her geçen yıl da turist sayısının arttı ı bir meydandır.

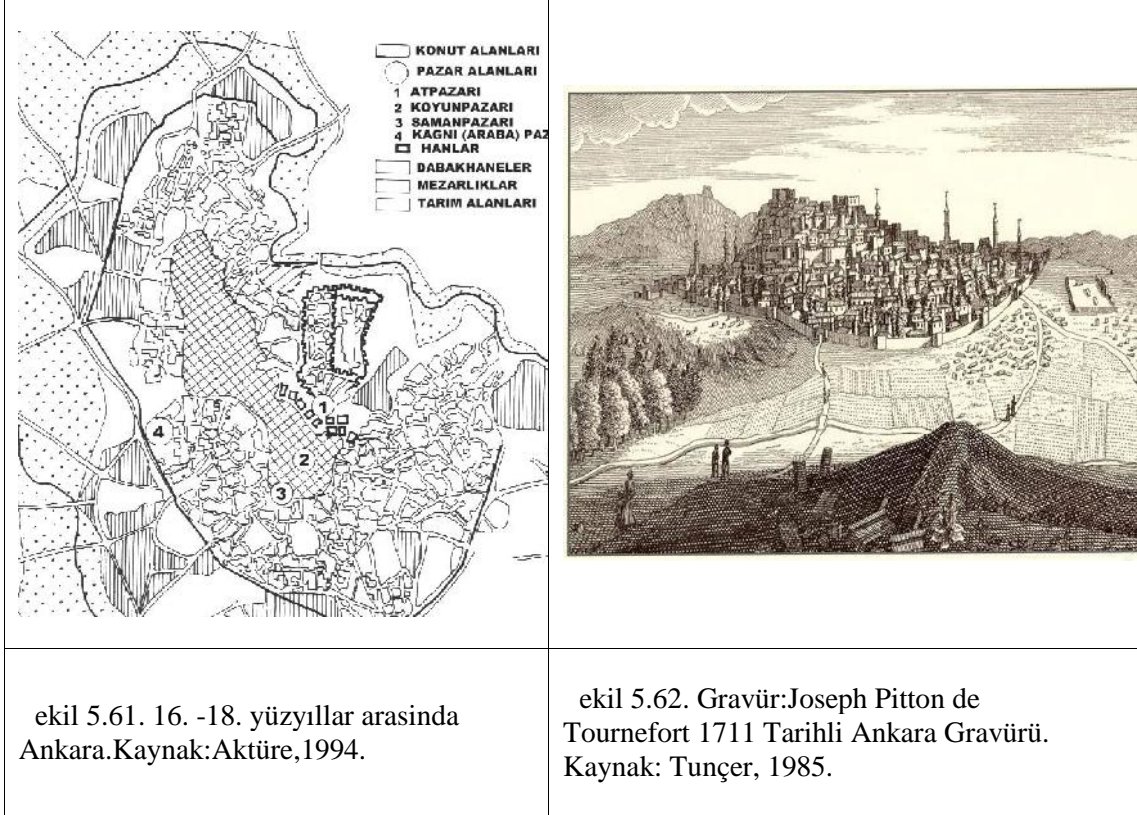

Günümüzde **turizm** açısından yo un olarak ilgi gören bir meydandır. Ya adı ı olaylarla, yansıttı ı kültürüyle turizm açısından olumlu bir meydandır (ekil 5.59-60). Tiananmen Meydanı, uzak do u kültürünü yansıtması yönüyle, anlamsal, fiziksel boyutuyla, turizm özelli iyle Dünya'daki di er meydanlardan farklı bir konumdadır.

5.5.6. Ankara Kızılay Meydanı

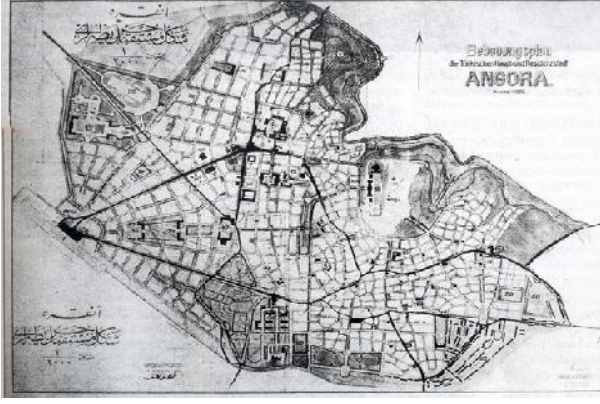
Ankara, Türkiye'nin ç Anadolu Bölgesi'nde bulunan bir Anadolu kale ehridir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla **ba kent** seçilen Ankara cumhuriyetin simgesi ve süreklili inin kanıtlanması için bir simge durumundadır.

Ankara, topo rafik açıdan, Hisar'dan bugünkü demiryolu istasyonuna do ru giderek alçalan e imli bir alan üzerinde yer almaktadır (ekil 5.61-62).

Ankara'nın **anlamsal boyutu** Türkiye'nin ba kenti ve cumhuriyetin temsil edildi i bir kent olmasıdır. Ankara 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetsel merkezi olunca, bir yandan nüfusu hızla artmaya, öte yandan da bünyesine yeni yönetim, üretim, ticaret ve hizmet i levleri eklenmeye ba lamı tır. Mimarlık ve ehir planlaması, cumhuriyetin kuruldu u yıllardan itibaren ideolojik bir biçimde sahiplenilmi , iktidarın sa lamla tırılması ve güç temsili amacıyla en etkili araçlarından biri olarak kullanılmı tır. Bunun en somut haliyle gözlemlendi i yer hiç ku kusuz yeni ba kent

Ankara'dır. Tekeli (1998) "Kent planlaması adı altında Lörcher ve Jansen'e yaptırılan planlar ba kent Ankara'nın bir cumhuriyet kenti adı altında yapılan çalı malarıdır" demi tir (ekil 5.68.).

ekil 5.63.Lörcher planı,1924.
Kaynak: Tekeli,1986.

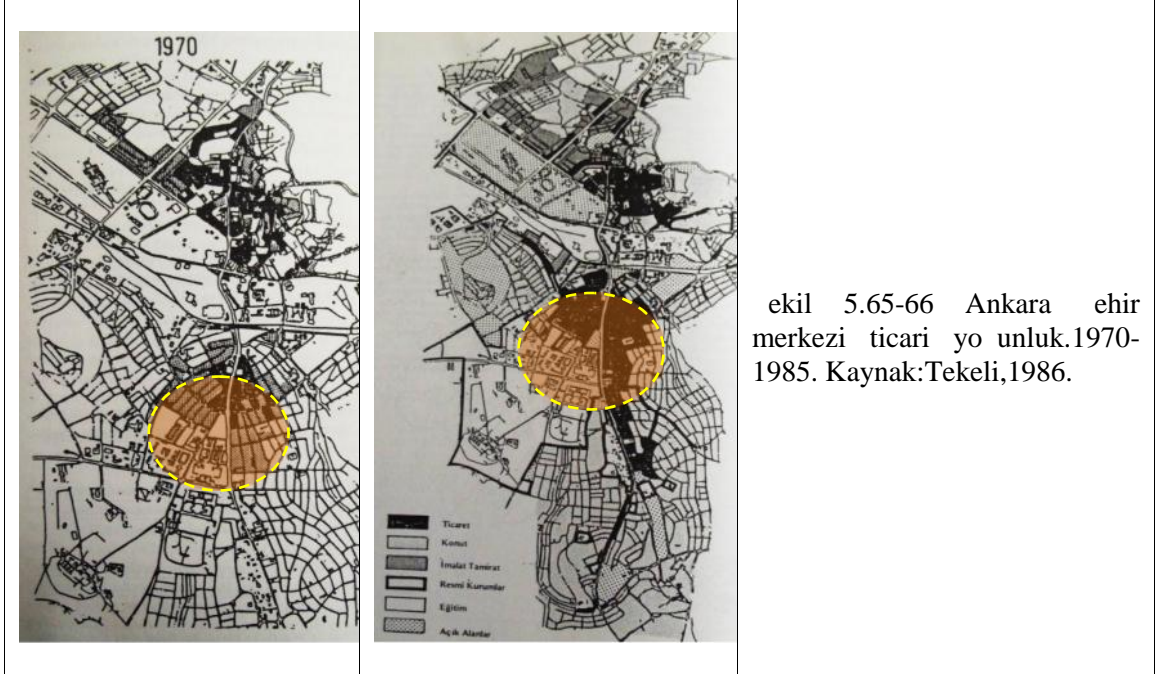
Tarihsel açıdan, Kızılay Meydanı iktidarların planlama kararlarına maruz kalmı bir meydandır. Meydanda görülen tarihi Kızılay Binası ve ye il alanın yerine günümüzdeki Kızılay Binası gelmi tir (ekil 5.64-74).

ekil 5.64. Kızılay Meydanı'nın eski hali,
(1954). Kaynak:M.,Tuncer ar ivi.

nsanların tarımdan kopmasıyla kente göçün olu masının sonucunda, kent nüfusunun plansız artı ı kent merkezlerimizin de bugünkü durumuna gelmesinin nedenlerinden biri oldu una de inmi tik. Bunun örne ini Kızılay Meydanı'nda görmekteyiz.

Örne in; 1950'lerden ba layarak hızla artan plansız nüfusla birlikte, Ankara ehir merkezi ticaret alanı giderek büyümü tür.1970-1985 yılları arasında kent merkezi ticaret fonksiyonuna tek i lev olarak yönelmi tir (ekil 5.65-66). Bu a amada giderek ticaret fonksiyonuna dönü en ehir merkezinin korunması gerekti i dünülmez.

Meydanda kullanılan ö eler açısından, parktaki su ö esi, meydana bulunan heykellerle olumlu bir meydandır.

Ankara Kızılay Meydanı **ulaım, ulaılabilirlik** açısından metro, otobüs, dolmu duraklarına sahip bir meydandır. Meydan, bütün bu yo unlu un oldu u trafik dü üm noktası konumundadır. Yayaların ulaılabilirli i açısından yayaya yönelik bir uygulama yapılmamı tır.

Günümüzde Kızılay Meydanı, **katılım** açısından olumlu bir meydandır. İnsanlar Kızılay Meydanı'nı ticaret amaçlı yo un olarak kullanmaktadır. Meydanda u an için tek fonksiyon ise ticarettir.

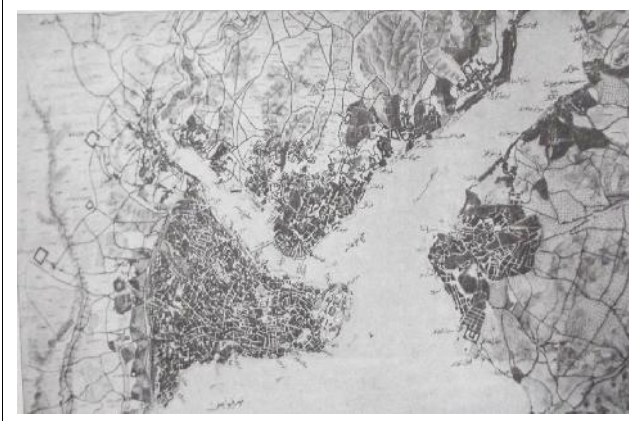

Görsel açıdan, meydanda süs havuzu ve küçük bir park vardır. Meydandaki park yo un katılım alan bir meydanın ihtiyacını kar ılamamaktadır.

5.5.7. stanbul Taksim Meydanı

stanbul, Osmanlı mparatorlu u'na ba kentlik yapımı bir kenttir. stanbul'un sahnesi niteli inde olan Taksim Cumhuriyet Meydanı adını XVIII. yy.'da in a edilen su da ıtım ebekesinden almı tır. Meydan, Beyo lu ilçe sınırları içerisinde, stiklal Caddesi, Sıraselviler Caddesi, Gümü suyu Caddesi, Cumhuriyet Caddesi ve Tarlabası Bulvarının kesi im noktasında bulunmaktadır.

ekil 5.77. stanbul Haritası,1871.
Kaynak:Çelik,1998.

Çelik (1998) “19.yüzyılda ve 20. yüzyıl ba larında, Batı dünyasında yer almayan bir çok kent gibi stanbul’da Avrupa’nın kültürel ve fiziksel etkisine açık kalmı tır” diyerek stanbul’un, 19. yüzyılda Batı tarzı bir ba kente dönü türmek için harcanan toplu çabaların etkisini ya adı nı ortaya koymu tur. stanbul, bu dönemde, modernite projesinin etkisinde zayıflayan bir imparatorlu u ya arken, tanzimat fermanı ile ba layan batılıla ma hareketinin izlerinden de etkilenmektedir. Dökmeci ve Çıracı (1990) “Beyo lu Batı etkisinde bir Avrupa kent özelli i ile ilerlerken 1913 tarihinde elektrik tramvayının gelmesi ve Beyo lu’nu i li’ye ba laması ile Galatasaray-Taksim arasını, Tünel-Galatasaray arasına göre ula ım açısından daha rahat hale getirmi tir” diyerek bu dönemde yapılan tramvay güzergahının kentin ula ım emasının, buradan yola çıkarak aynı zamanda meydan formunun olu umundaki önemini vurgulamı tır.

Taksim Meydanı, günümüze dönemin stanbul valisi Lütfi Kırdar’ın önderli inde Fransız mimar Henry Prost’a tasarlatılan bir proje olarak gelmi tir. Bu proje meydana ba layarak Taksim Gezisi’nin dahil oldu u Taksim-Maçka arasındaki vadiyi kapsamaktadır. Böylece tarihsel kent merkezi ile kentin o dönem yeni geli en semtleri arasında bir ye il ku ak olu turulmaya çalı ılmı tır. Dökmeci ve Çıracı (1990), “Cumhuriyet döneminde planlı imar hareketleri ve kentsel tasarım çalı maları ile 9 A ustos 1928 tarihinde yapılan yeniden düzenlemede meydan Beyo lu’nu mekânsal açıdan noktalamaktaydı. Bu düzenleme sonucunda Taksim Meydanı’na talyan Mimar Cononika tarafından Cumhuriyet Anıtı yerle tirilmi tir. Bu düzenleme ile meydan Cumhuriyet dönemi stanbul’unun en özgün yeri haline gelmi tir ” demi tir. Karaman

ve çözen (1987) “Anıtın etrafı bir tören alanı ile birlikte, trafik akımını hızlandırmak için ring ekinde düzenlenmiştir. Anıtın dikilmesinden sonra Taksim Kılıcı yıkılmıştır ” demiştir. Cezar (1965), “Kılıcının yıkılmasından sonra alanın büyük kısmı meydana, bir kısmı da belediye bahçesine katılmıştır” demiştir (ekil 5.78.). Karaman ve çözen (1987), “Taksim Karakolu’nun bulunduğu mezarlık alanına Atatürk Kültür Merkezi, Taksim gezisinin üzerinde bulunan eski Taksim Belediye Gazinosu’nun yerine Sheraton Oteli, gezinin Cumhuriyet Caddesi tarafına Taksim Belediye Gazinosu ve alt katına Belediye Sanat Galerisi yapılması, galeriden sonra ise Taksim’in doğusunda tek katlı dükkan, büro, bulvar kahveleri, PTT’nin yapılması, Taksim Meydanı’nda bulunan eski Osmanlı Bankası’nın yerine imdiki adı ile The Marmara Oteli’nin yapılması Taksim Meydanı’nın bu günkü durumunu oluşturmuştur” diyerek meydanın günümüze kadar yaşanan süreci ortaya koymuştur. Taksim Cumhuriyet Meydanı önce Cumhuriyet Anıtı ile sonrada Mimar Prost’un Taksim Kılıcının yıkımı üzerine yapılan düzenleme projesi ile gelişimi kaydetmiştir.

ekil 5.78. Taksim Meydanı,1940’lar Cengiz Kahraman tarafından çizilmiştir. Kaynak: Kuruyazıcı, 1998.

Taksim Meydanı’nın Türkiye için **anlam boyutu** ön plana çıkmaktadır. Türk siyasi hayatında Taksim Meydanı önemli bir yere sahiptir. Cumhuriyet tarihi boyunca siyasal simgelere ev sahipliği yapmış bir meydandır. 1 Mayıs 1977 emek hareketi ve yine 1980 darbesinin izlerini bu meydandan hatırlamaktayız. 1980 sonrasında kullanımda gördüğümüz değişim, siyasi gösterilerin gerçekleştirildiği alanda gösterilerin yasaklanması ve sonrasında toplu taahhüt ümmerkezi haline getirilerek düzenlenmesidir.

ekil 5.79. Taksim Meydan'ında bir tören Cengiz Kahraman ar ıvi.
Kaynak:Kuruyazıcı,1998.

Taksim Meydanı **katılım** açısından kalabalık bir meydandır. Günün her saati belirli bir yoğunluğu vardır (ekil 5.80-81). Aslan'a (2006) göre ise "*Taksim Cumhuriyet Meydanı Cumhuriyet Anıtı ile birlikte kentin kimliğini belirleyen en önemli meydandır. Taksim meydanı her yaş düzeyinde kullanıcıyı, günün her saati, haftanın yedi günü barındırması açısından gerçekten yaşayan bir mekândır*".

ekil 5.80-81 İstanbul Taksim Meydanı. Foto raf:D.Turgut,2012.

Meydanın eski durumu **ulaşılabilirlik** açısından, meydana otobüs son durağının bulunması, ayrı ayrı yoğunlukla birlikte trafik düğüm noktası görevindeydi (ekil 5.82-83-84). Kılınçaslan (2005), "*7km uzunluğundaki İstanbul Metrosu'nun başlangıç ve bitiş noktası, Asya ve Avrupa Yakası belediye ve özel halk otobüslerinin, Kadıköy dolmuşlarının, işyeri ve okul servis araçlarının, havaalanı ve fuar merkezlerine ulaşım sağlayan araçların, şehirlerarası otobüs şirketlerinin ofislerinin servis başlangıçları*

meydanda bulunan duraklarda gerçekleşir. Ayrıca Kabataş -Taksim funiküler sistemi ile meydan bir çok açıdan aktarma yapılarak beslenen trafik alanının merkezi durumundadır. Meydanın ulaşım alanı üzerinde olmasından ve tüm faaliyetlerin meydan üzerinde toplanmasından dolayı, bu alana ait en önemli çözüm üretilememişi problem olarak, yaya ve taşıt trafiğini karmaşık gösterilmektedir” diyerek meydanın ulaşım alanı merkezi konumunda olduğunu ortaya koymuştur. Meydan kentsel kamusal mekân özelliklerinden daha çok taşıt trafiğine hizmet eden bir kavşak halindeydi. Fiziksel boyut açısından bakıldığında meydan, her noktadan farklı bir algı uyandıran özelliğe sahiptir. NCEO’lu ise (2007) “Taksim Cumhuriyet Meydanı’nı her tarafından yollara bölünmüş olması sebebiyle bütün olarak algılanamamaktadır” diyerek meydanın fiziksel boyutunun yetersizliğini vurgulamıştır.

Kentsel planlanma özelliklerini Taksim Meydanı’nda görmekteyiz. Bu yeni projede ise Taksim Meydanı’na çıkan tüm yollar yer altına alınırken, Taksim Kılıçası’nın yıkılması ile oluşan Taksim Gezi Parkı’nın yerine Kılıçla yeniden inşa edilmektedir (ekil 5.85-86).

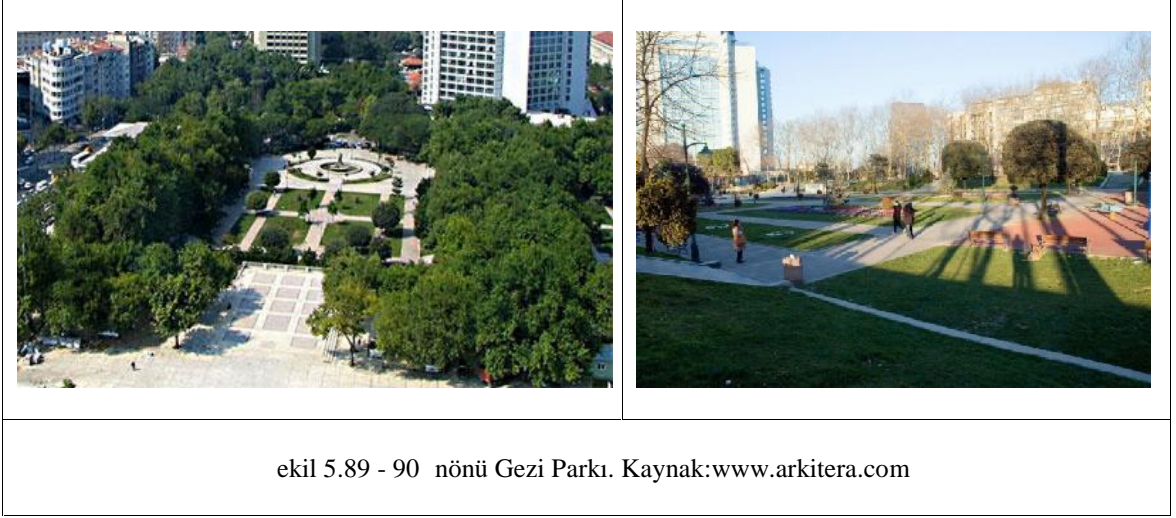
ekil 5.85-86 Yeni stanbul Taksim Meydanı Projesi. Kaynak:www.arkitera.com

Bu konuyla ilgili Mimarsinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde 22. Kentsel Tasarım Toplantısı adı altında Taksim Meydanı ve Gezi Parkı Kamusal Mekâna Müdahale Paneli 13 Ekim 2011'de gerçekleştirilmiştir. Bu panelde konuşmacı olarak katılan Dinçer (2011), Beyoğlu'ndaki projelerin bir bütün olarak ele alınması gerektiğini vurgulayarak Beyoğlu'nun gelecekteki kimliğinin ne olacağını, bu müdahalelerin kamu yararına uygunluğunu sorgulamıştır. Son olarak da, bu tür projeler ile meydanın aslında "yok mekân" olacağını belirtmiştir. Diğer bir konuşmacı Tapan (2011) ise, kurul olarak trafiğin yer altına alınmasına sıcak baktıklarını belirtmiş, fakat bu durumun nasıl gerçekleştirilebileceğini de bilmediğini, otellere ve konsolosluklara ulaşımın nasıl sağlanacağını, ağaçların nasıl korunacağını konularında bazı sorunlar olduğunu dile getirmiştir. Aynı panelden Bilsel (2011) ise alanı trafikten arındırmanın mekânı öldüreceğini, arabalarla yayaların artık barınması gerektiğini vurgulamıştır (www.arkitera.com,2013).

ekil 5.87. Kılıçlar'ın eski hali. ekil 5.88. Yeni stanbul Taksim Meydanı Projesi.
Kaynak: www.ibb.gov.tr

Henry Prost'un projesinde, Taksim Cumhuriyet Meydanı'ndaki kılın yıkılmasından sonra alanın ye il alana dönü türülmü olması kent açısından önemliydi. Tan (2012) "Beyo lu genelinde ye il alanlar oldukça yetersizdir. Beyo lu'ndaki refüjler dahil ye il alanların, ilçenin yüzölçümüne oranı yüzde 7.83. Ye il alanların toplam yüzölçümü 232 bin metrekare. Taksim Gezisi ise 38 bin metrekare. Yani tek ba na bu park, Beyo lu'ndaki tüm ye ilin neredeyse altıda biridir (www.arkitera.com,2013)." diyerek buradaki ye il alanın ilçe için önemini ortaya koymu tur. Gezi Parkı'nın kaldırılarak kılın tekrar yapılması ye il açısından yetersiz olan ilçe ve stanbul için olumsuz bir durumdur.

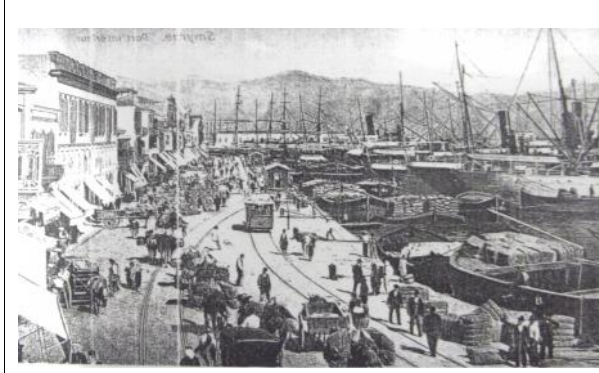

Günümüzde nönü Gezi Parkı ise yo un olarak kullanılan güvenli bir park de ildir (ekil 5.89-90). Belirli bir saatten sonra güvenlik açısından olumsuz bir meydanır. Bryant Park gibi etkinlikler, halkın katılımına yönelik çalı malar yapılmamaktadır.

5.5.8. zmir Konak Meydanı

zmir Konak Meydanı, konumu itibarıyla Türkiye'nin bir kıyı meydanıdır. Kuban (1972) zmir için "Antik Anadolu'nun efsanelerinde ve büyük uygarlık tarihinde yer alan kentler içinde, bugüne kadar önemini aynı ekilde koruyan tek kent, bugün bütün Batı Anadolu'nun ekonomik ve kültürel merkezi olan zmir olmu tur" demi tir. **Anlamsal açıdan** zmir Türkiye için büyük öneme sahiptir. 9 Eylül 1922 zmir'in oldu u kadar tüm Türkiye'nin kurtulu u ve ba ımsızlı ının ba langıcı olmu tur.

Tarihsel açıdan, zmir'in kıyı bir kent olması, tarih boyunca kentin, ekonomisinin, toplumsal ve kültürel yapısının belirlenmesinde temel etkenlerden biri olmuştur. Savaşlar, ekonomik ve toplumsal gelişmeler sonucu ticaret yollarının değişmesi ile kent denizle olan bağlantısını koparmaya başlamış, deniz kirliliği, kıyı dolguları, yolların trafiği ile kent trafiğini taşıyan kıyıya paralel yollar bu kopmayı hızlandırmıştır. Konak Meydanı ve çevresi de bu değişimden etkilenmiştir.

ekil 5.91. zmir, rıhtım, 19.yy. sonu.
Kaynak:Kuban,1971.

1950'lerin ilk yarısı kırsal alandan kopmanın başlaması ile, kente göçen tarımsal iş gücü fazlasının kentle bütünleşemeyerek kent çeperlerinde "**gecekondular**" denilen olguyu yaratmaya başladığı bir dönemdi. Kent çeperlerinde plansız ve her türlü altyapıdan yoksun gelişmeler hızla yayılmıştı (ekil 5.93.).

ekil 5.92. zmir eski doku.
Kaynak:Kuban,1971.

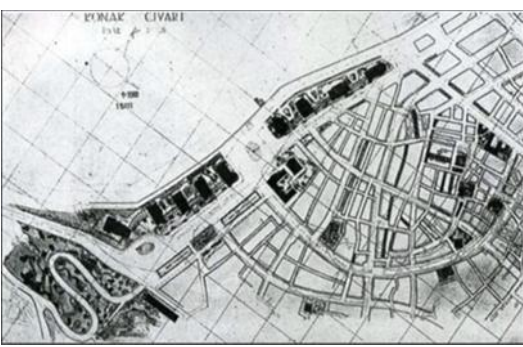
ekil 5.93. zmir, eski dokunun bozulması.
Kaynak:Kuban,1971.

Bu nedenlerle yetersiz kalan planlar artık Türkiye'nin üçüncü büyük kenti olan İzmir'de yeni bir plana gerek duyulmasına ve bir uluslararası yarışmanın yapılmasına yol açmıştır. 1951 yılında diğer kentlerde olduğu gibi **kent planlama** yarışması olarak İzmir'de de görülmüştür.

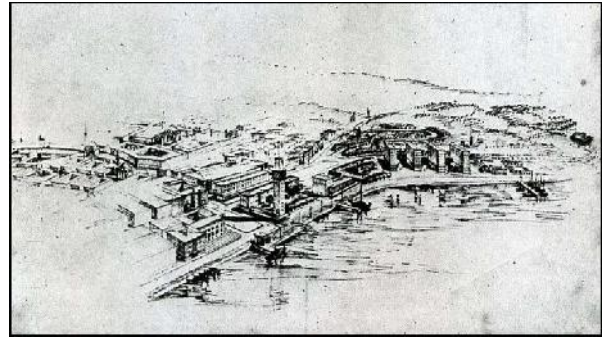

Şekil 5.94. 1951'de düzenlenen İzmir şehri Milletler Arası Nazım Planı Müsabakası, İzmir Nazım Planı. Kaynak: Tapan,1998.

Türkiye'de ilklerden biri olarak kent planlama adı altında bir yarışmanın izlerini görmekteyiz. Kent merkezinin özel olarak ele alındığı bu yarışmayı Kemal Ahmet Aru kazanmıştır (Şekil 5.95-96).

Şekil 5.95. 1951 Kemal Aru'nun Konak ve Kemeraltı bölgesi için hazırladığı plan. Kaynak:Kuban,1971.

Şekil 5.96. 1951 Kemal Aru'nun Konak Meydanı için hazırladığı perspektif. Kaynak:Kuban,1971.

19. yüzyıldan itibaren oluşmuş olan Konak çevresindeki kamusal mekânın başlangıcı İzmir'in ünlü ailesi Katipoulları'na uzanmaktadır. 18. yüzyılın başından itibaren

varlığını bildiğimiz aile, belirtilen yüzyıl içinde giderek güçlenmiş ve İzmir'in yönetiminde en etkili odaklardan birisi olmuştur. Konak Meydanı olarak bildiğimiz meydana adını veren yapı, Katipolu ailesinin konakıdır. Bu konakın dış avlusunu çevreleyen duvarların daha doğrusu cümle kapısının önündeki küçük boş alan, İzmir'in ilk Konak Meydanı'nı oluşturmuştur. Konakın arka tarafında küçük bir Türk mezarlığı olan Sulu mezarlık, meydanın denize doğru ucunda ise bugün de hâlâ varlığını sürdüren Ayşe Hatun Camii yer almaktadır. 1950'lerde Sarıklı İskele'nin yıkılmasıyla hem kentin önemli bir kültürel değeri yitirilmiş, hem de Konak Meydanı'nı tanımlayan mimari bir örnekten ortadan kalkmıştır. Geriye kalan boş alan, sonraki yıllarda tekrar düzenlenmiş, her yeni düzenlemede deniz biraz daha doldurulmuş, vapur iskelesi sürekli yer değiştirmiş, meydan ve çevresi ile ilgili tartışmalarda önemini hep korumuştur.

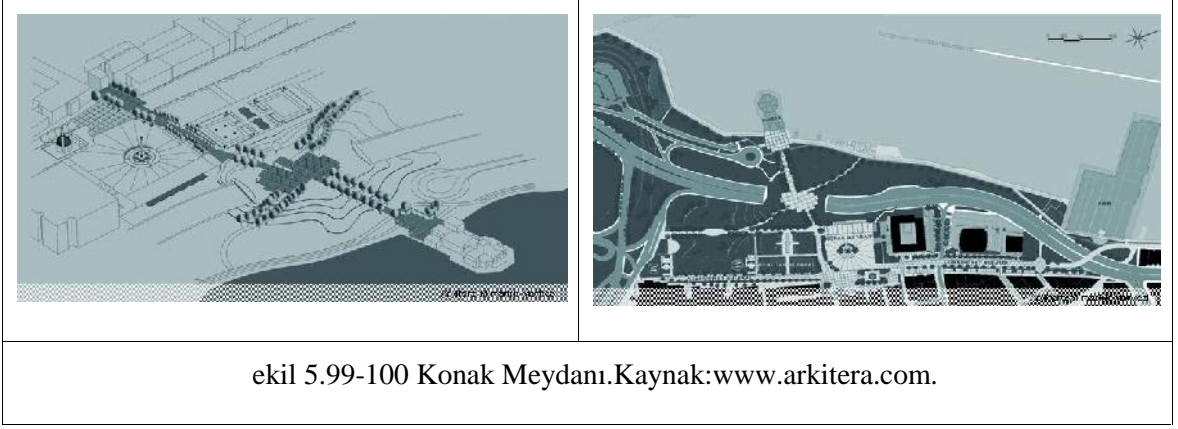
ekil 5.97. İzmir Konak Meydanı.
Kaynak:Aydın Doğan Vakfı,2005.

ekil 5.98. İzmir Konak Meydanı.Kaynak:Kuban,1971.

Günümüze yaklaşık çeyrek yüzyıl önce denizin doldurulması sonucu kıyı hattı giderek yönetsel ve ticari kullanımlarından uzaklaşmış, kuzey-güney taşıt trafiğinin artması ile de bu çevredeki yaşam denizden tamamen kopmuştur. Konak Meydanı ve çevresi, ne yapılacakına karar verilemeyen açık alana dönüşmüştür. Geleneksel Kemeraltı alışveriş merkezi ile vapur iskelesi arasında çizgi halinde varlığını sürdüren yaya trafiği için, alt ve üst geçitler oluşturulmuştur. **Kent planlama açısından** İzmir için önemli bir adım olan Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi, 2003 yılında açılan yarışmayla hayata

geçirilmiş tir. 2005 yılında hem Arkitera veren Kamu Kategorisi Ödülü hem de Aydın Doğan Vakfı Kent Mimarisi Ödülü'ne layık görülmüştür (ekil 99-100-101).

Fiziki planlamanın belirleyici olarak kent tarihi gelişimi içinde, meydanın en önemli, sosyal yapılar bütünü ilkesi, kentin yaşamaya katılması ilkesi, fiziki belirleyici olmuştur.

Projede benimsenen planlama ilkeleri şu şekilde özetlenebilir (Aydın Doğan Vakfı Dizisi,2005); “Yaklaşık 20 hektarlık bir alanın üzerinde hiçbir bina yapılmadan **çadır** yorumlarına ve **kullanımlara uygun açık alan olarak düzenlenmesi, kamusal alanlarının tanımlanması, kentin denizle barınmasına katkı, iş merkezlerinin, eski ticari merkezin, taşıt aktarma noktalarının ve Konak skelesi'nin yaya ulaşımı ile birbirine bağlanması, eski ticari merkezi ile yeni oluşan mekânların kesime noktalarının **işlevsel, fiziksel olarak algılanması, tarihsel belleğin yenilenmesi, eski Konak Meydanı'nın izlerinin vurgulanması, zaman içinde farklı programlarla yanıt verebilecek, sürdürülebilir ve esnek mekânlar dizisi oluşturulması, yapılacak düzenlenmenin dinamik ve büyüyen metropolün gelecekteki gereksinimlerini de karşılayabilmesidir.**”**

ekil 5.102. zmir Konak Meydanı.Kaynak:Aydın Do an Vakfı,2005.

Bu ba lamda alanın tasarlamasında kalıcılı ı yapıların olu turaca ı mekânsal düzen yerine, zaman içinde de i ebilir olma niteli inde aranmı tır. Sosyal, kültürel ve do al etkenler farklı alanların mekânsal örgütlenme planlanmasının temel ilkesi olması, projenin öncelikli kararı olmu tur.

ekil 5.103. zmir Konak Meydanı.Kaynak:Aydın Do an Vakfı,2005.

Ula ım, ula ılabilirlik açısından Konak Meydanı için yapılan projede **yaya süreklili i** esas alınmı tır. Daha önce var olan yaya yolu korunmu böylelikle halkın projeyi daha çabuk kabullenmesi sa lanmı tır. **Katılım açısından** zmir Konak Meydanı halkın yo un olarak kullandı ı bir meydandır.

Görsel boyut açısından meydana kullanılan oturma birimleri, su ö eleri, gölgelikleriyle zengin bir meydanadır. Meydandaki oturma birimleriyle günümüz **teknolojisinin** kullanılmı oldu u görölmektedir (ekil 5.104-105-106).

Oturma birimlerindeki ye il dokuyla hem do ayla uyumlu hem teknolojiyi kullanarak tasarlanmı bir meydan görünümlüdedir. Günümüzdeki meydanlarda pek rastlamadı ımız dinlenme yerleri Konak Meydanı'nda vardır (ekil 5.107).

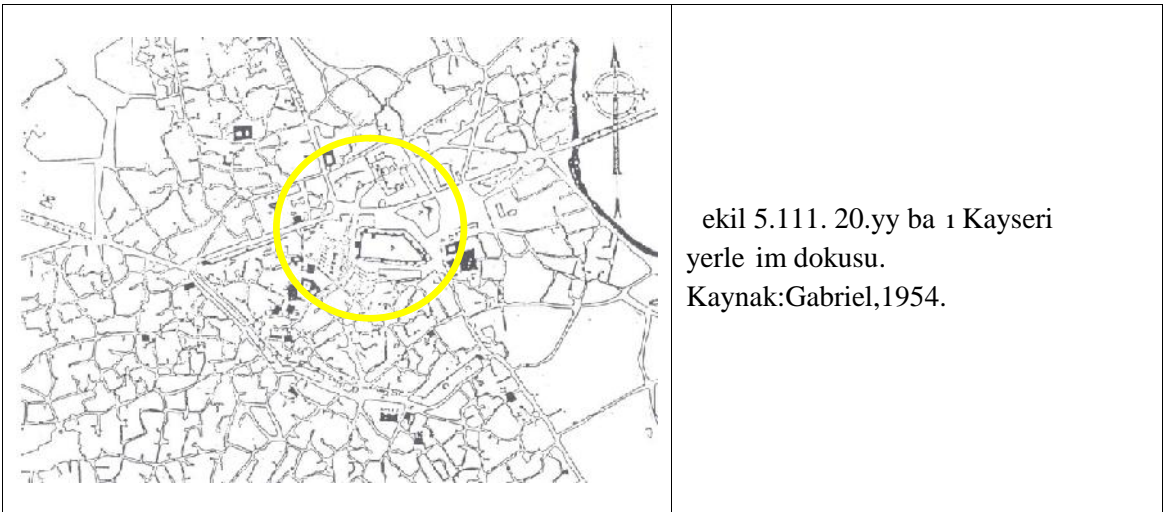
Meydanda kullanılan ö eler açısından oldukça zengin bir meydanadır. Gölgelikleri, havuzu, oturma birimleri ile günümüz meydanlardan artı bir yönü vardır. Günümüz tekniklerinin kullanıldı ını gördü ümüz bir meydanadır (ekil 5.108-109-110) .

İzmir Konak Meydanı, Türkiye özelinde de erlendirdi imiz meydanlar içerisinde halkın sosyal olarak katılımını destekleyen bir meydandır.

5.5.9. Kayseri Cumhuriyet Meydanı

Kayseri, Türkiye'nin ç Anadolu Bölgesi'nde yer alan, tarihi çok eskilere dayanan ilk yerleşim köyleri olan Kültepe, Kani , Karum köylerine sahip bir Anadolu kentidir. Bizans, Selçuklu, Osmanlı İmparatorluklarının himayesi altında kalmı önemli bir konuma sahip bir kenttir.

Kayseri Cumhuriyet Meydanı, tarihi Kayseri kalesinin kuzeybatı kenarında yer alan Cumhuriyet Meydanı, kenti güneydo u-batı do rultusunda bölen Talas yolu, kentin do u açılımı olan Sivas Caddesi ile kuzey yönünde çevre yoluna birle en stasyon Caddesi'nin kesi ti i noktada yer almaktadır.

Meydan **tarihsel boyutu** açısından, Bizanslardan kalma kalesiyle, Selçuklulardan kalma kümbetleriyle, Osmanlılardan kalma medrese, camileriyle tarihi bir meydandır.

Karatepe (1999), “Cumhuriyet Meydanı'nın Kale, Ok Burcu, Hükümet Kona ı ve Saat Kulesi arasında kalan bölümünde Selçuklular zamanında At Meydanı yer almı tır. Aynı zamanda Pazar yeri olan At Meydanı Kayseri'nin en canlı ticaret merkezi olmu tur (ekil 5.114.). Pa a sarayı, Askeri Kı la ve di er resmi daireler At Pazarı çevresinde yer almı tır. At Meydanı'na dı surlara Yavuz sultan Selim zamanında açılan kapıdan

girilmi tir. Meydan özelli ini, 19. Yüzyılın sonlarına kadar korumu tur. Bu tarihten sonra çevresinde, batı tarzı yönetiminin gerektirdi i resmi binalar yer almı tır” demi tir.

ekil 5.115. ç Kale Surları. 20.yy ba ları
Kaynak:Baydo an,2002.

1906 yılında meydana II.Abdulhamid döneminde Mutasarrıf Haydar Bey zamanında bir kule ve bir muvakkithane yaptırılmı tır. Bu yapı milli mücadele döneminde Anadolu ve Rumeli Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti binası olarak da hizmet vermi tir. Suba ı’ya göre (1986) “Sultan Abdülhamid, büyük ehirlere birer saat kulesi ve muvakkithane yapılmasını emretmi ti. Bu emir gere ince Mutasarrıf Haydar Bey’in gayretiyle 1906’da Hükümet Kona ı’nın bahçesinde Saat Kulesi’nin yapımına ba lanmı tır. Tavlusunlu Salih Usta tarafından yapılan kule aynı yıl tamamlanarak hizmete açılmı tır ”(ekil 5.116).

ekil 5.116. Atatürk Heykeli. Kaynak:
Kayseri Valili i 1 Yıllı ı, 1994.

Kayseri tarihin her döneminde önemini korumu , co rafî ve stratejik konumu itibariyle büyük akınlara ve i gallere maruz kalmı bir ehirdir. Kayseri’nin bu özelliklerinden

dolayı çe itli kavimler ve devletler buranın müdafaası için birçok tedbir almı lardır. Bu tedbirlerden en önemlisi bugün ehir merkezinde bulunan Kayseri Kalesi'dir. Meydanda kale ve surlar geni bir alana sahiptir. ehir merkezinde iç kale ve onu çevreleyen surların meydana getirdi i dı kale olmak üzere iki kale bulunmaktadır.

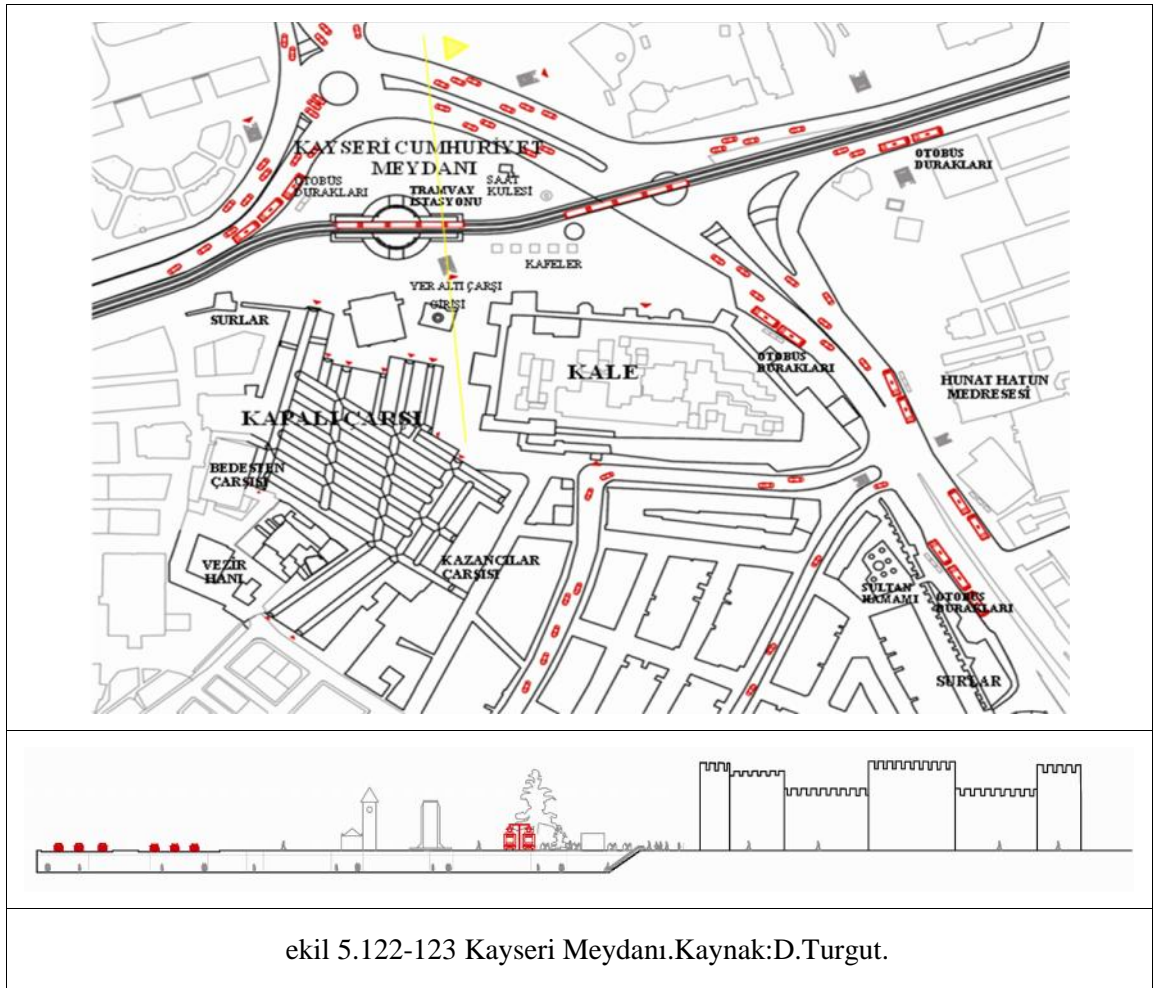

ç kale bugün tek ba ına kale gibi duran ve tarihi bünyesinde geni varlıklar ta ıyan kalenin iç kısmıdır. ç kalenin biri kuzey do usunda, di eri de Kazancılar Çar ısı'na bakan güney batısında olmak üzere iki adet kapısı bulunmaktadır (ekil 5.117-118). Dı Kale Kayseri ehriinin tarihi dı kalesinde bugün bazı parçalar ayakta durmakla beraber birçok kısımları ancak izlerini i aret edecek durumda kalıp tahrip olmu tur (ekil 5.119-120).

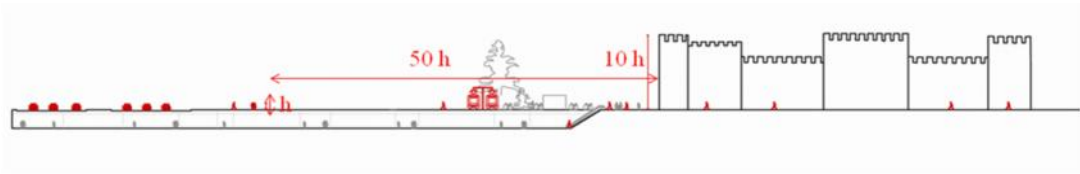
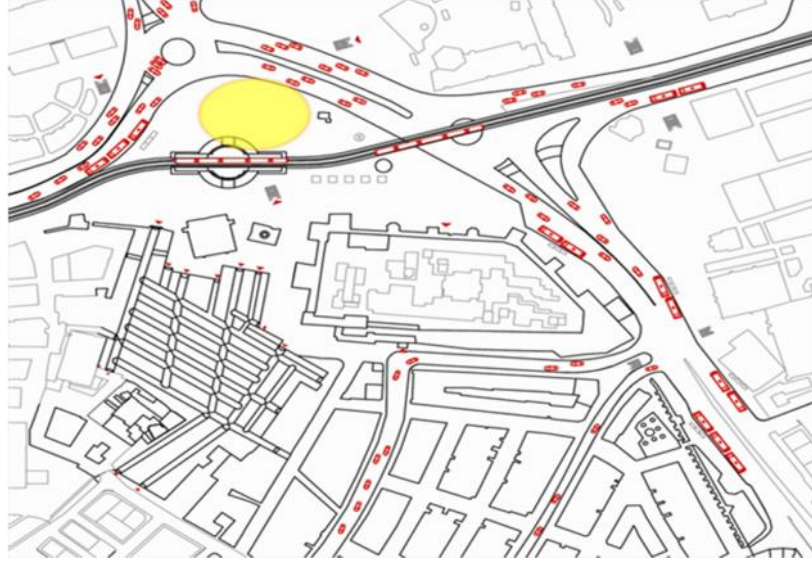

Fiziksel boyut açısından meydan, daha önceki bölümlerde inceledi imiz mekânsal özellikleri ta mmamaktadır. Kaliteli mekân anlayı ı da yoktur. nsanı saran bir açık alan yoktur, büyük açık bir alanda kaybolmu hissi duyulmaktadır (ekil 5.122-123).

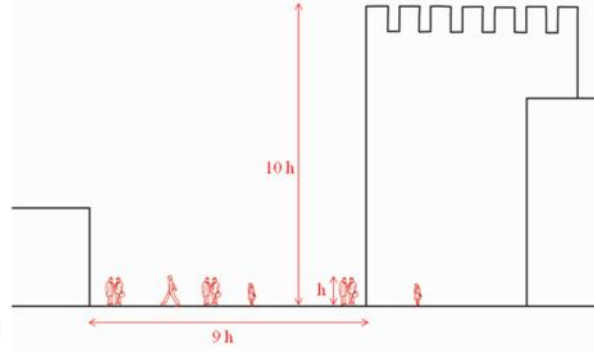
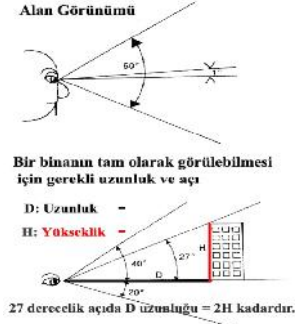
Meydanın bir çok alanında ku atılmı lık hissi yoktur. Hem ta it trafi inin ezici gürültüsü, hem de bo lukta olma hissi mekândan uzakla ma iste i uyandırmaktadır (ekil 5.124-125-126).

ekil 5.124-125-126 Kayseri Meydanı. Kaynak:D.Turgut.

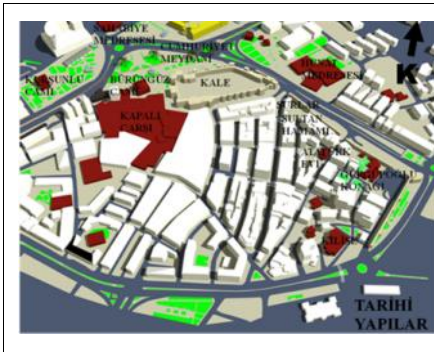
Meydanda tanımlanamayan büyük bo lukların olması olumsuz etki yaratmaktadır. Meydanda bir çok alanda insan ölçe ine uygun olmayan orantısızlık mevcuttur. Halk Kayseri Kalesi duvarlarını sadece bir sınır engel olarak algılamaktadır (ekil 5.127-128-129). Tarihi dokunun bir parçası olan kale duvarlarını tanımlayabilmek güçtür. Halk için

yanındaki yapıyı algılayamama, ölçeksizlik sorunu tarihi dokunun algılanmasında olumsuz bir durumdur.

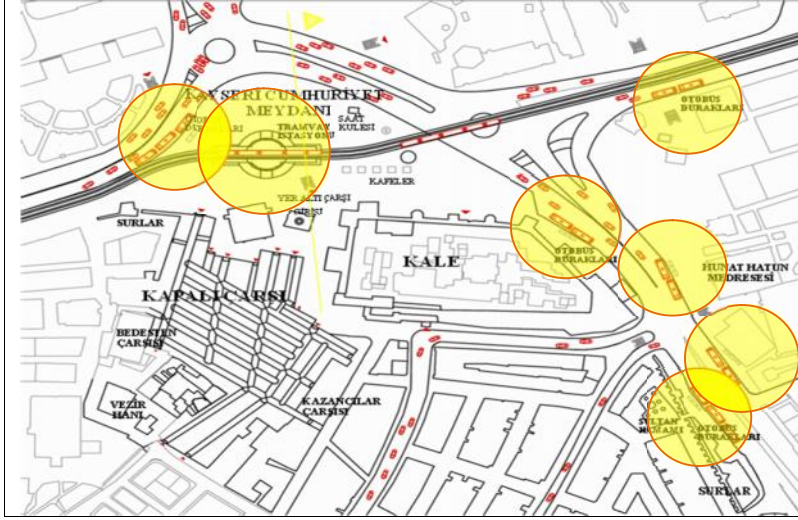
ekil 5.127-128-129 Kayseri Meydanı'nın fiziksel özelliklerini de erlendirmek için çizilen çizimler. Kaynak:D.Turgut.

Meydandaki doluluk-bo luk oranından kentsel açık alanının tanımsız bir bo luk oldu u daha net görülmektedir (ekil 5.131.).

ekil 5.130. Kayseri Meydanı. Kaynak:D.Turgut.

ekil 5.131. Kayseri Meydanı'nda doluluk-bo luk oranı. Kaynak: D.Turgut.

ekil 5.132. Meydandaki tramvay ve otobüs durakları.
Kaynak:D.Turgut.

Ulaşım, ulaşılabilirlik açısından meydanın merkezinden bir tramvayın geçmesi, otobüs duraklarının meydanın merkez yerlerinde bulunması, meydanı çevreleyen bir karayolunun kent merkezi açısından çok yoğun olması meydanın trafik yoğun noktası olmasına neden olmuştur (ekil 5.132.). Toplu taşıma araçlarının yanında özel motorlu taşıtların da meydana bu kadar yakın bulunması trafik yoğunluğunu artırmaktadır. **Sosyal boyut** açısından toplum ticareti ile önemlidir. Ticaret yeteneği ile ünlü bir şehir olan Kayseri'de pazarlık yapmak bir gelenektir. Meydanda alışveriş yoğun olarak yapılmaktadır (ekil 133-134-135).

ekil 5.133-134-135 Kapalı-çarşıda alışveriş . Fotoğraf:D.Turgut,2010.

Meydanda işlevsel açıdan zanaat ve ticaret iç içedir. Meydanın dış bölgelerinde atölyeler mevcutken iç bölgede ticaret yoğun bir şekilde yapılmaktadır (ekil 137-138-139).

ekil 5.136-137-138-139 Meydanda zanaat. Foto raf:D.Turgut,2011.

Meydanda **i levsel açıdan** kapalı çar ı, yer altı çar ısı, kale çar ısı, bir alı veri merkezi ve daha bir çok ticari faaliyet mevcuttur. Meydanın ya aması için bir di er özelli i i levsel yanındır. levsel yo unlu u yaratan Kayseri Meydanı'nda alı veri tir. Meydanı bu konuda besleyen giri ler, sürpriz bir ekilde her an kar ımıza çıkabilmektedir (ekil5.140-141-142-143).

ekil 5.140-141-142-143 Meydanı besleyen sürpriz giri ler, kale çar ısı, yer altı çar ısı giri leri. Foto raf:D.Turgut,2012.

Görsel boyut açısından meydanın görüntüsünü de i tirebilecek meydan ö eleri olarak oturma birimleri ve küçük kafeler vardır. Yeni bir uygulama olan prefabrik kafelere halk yo un ilgi göstermektedir. nsanlar kafeleri ve oturma birimlerini yo un olarak kullanmaktadır (ekil 5.144-145).

5.6. Örneklerin De erlendirilmesi

Bütün bu çalı maların sonucunda Dünya'dan ve Türkiye'den seçilen meydanların günümüzdeki durumları de erlendirilmi tir. Kent-meydan ili kisinin bütünselli inin de erlendirilmesini sa layan kriterler ortaya konarak, bu kriterler ba lamında seçilen meydanlar de erlendirilmi tir. Dünya'dan seçilen örneklerde her meydanın kendine özel özellikleri ortaya konarak incelenmi tir. Örne in Trafalgar Meydanı tarihsel açıdan önemli bir meydan iken Tahrir Meydanı anlamsal açıdan, Bryant Park katılım açısından, Potsdamer Platz günümüz tasarım ve teknolojisinin kullanılmasıyla yapılan kentsel canlandırma projesi açısından, Tiananmen Meydanı turizm ve uzak do u kültürünü yansıtması açısından önemi bilinerek incelenmi tir.

Trafalgar Meydanı, ngiltere'nin tarihsel boyutu önemli olan bir meydanıdır. 1840'lı yıllarda yapımı tamamlanan meydan tarihi Trafalgar Sava ı'nı temsilen yapılmı tir. Meydanın merkezinde bulunan Nelson Sütunu meydanın simgesel, imgesel boyutunu ön plana çıkarmı tir. Yapılan düzenlemelerde ise ula ılabilirlik ilkesi dikkate alınarak meydanın tüm yayalar tarafından kullanılması amaçlanmı bu do rultuda çalı malar yapılmı tir. Var olan ta it yolunun kapatılarak yayala tırılmasıyla meydanın tüm yayalar tarafından anla ılabilir, eri ilibilir, ula ılabilir olması amaçlanmı tir.

Günümüzdeki meydanları trafik düüm noktası olmaktan kurtarmaya çalı an yöntemler içerisinde olumlu bir meydana dır. Kapatılan ta it yolunun e im dolayısıyla olu an mekânına kafelerin, ıslak hacimlerin tasarlanmasıyla i levsel boyut, sosyal boyut ve katılım açısından olumlu sonuçlar alınmı tır.

Potsdamer Platz, Almanya'nın anlamsal boyutu önemli olan bir meydana dır. Berlin duvarının geçti i ve hâlâ kalıntılarının oldu u bir meydana dır. Duvarın yıkılmasından sonra meydan, yapılan düzenlemelerle kent meydan bütünlü ünde ele alınarak belirli bir doluluk bo luk oranına sahip olması sa lanmı tır. Berlin'in eski kentsel dokusunu devam ettirmeyi esas alan bu projede, bu amaçla kentin soka ını tanımlayan geleneksel kentsel blok anlayı ını doluluklardan oyulmu kentsel mekânlara ula an bir yakla ımla yeniden yorumlanmı olması de erlidir. Yapılan en son düzenlemeyle günümüz teknolojisinin en üst seviyede kullanıldı ı, kentsel açık alan ve yapı giri lerinin zemin ölçü inde dü ünülmesi açısından olumlu bir meydana dır. Böylelikle kentsel mekânların süreklili i sa lanmı , kamusal alan, özel alan dengesi kurulmu , doluluk bo luk dengesi olu turulmu ve geçmi le olan ba ların korunmasıyla tarihsel süreklilik sa lanmı tır. Meydan ayrıca kentsel canlandırma ve teknoloji açısından da olumlu bir meydana dır.

Bryant Park, Amerika'nın halk katılımı açısından önemli bir meydana dır. Bryant Park geçmi inde suç oranlarının i lendi i bir park iken günümüzde sosyal etkinliklerin ya andı ı yo un katılım alan bir meydana dır. Yapılan düzenlemelerle Bryant Park gökdelenlerin arasındaki alanın gün boyu canlı, dinamik oldu u görülmektedir. Haftanın her günü açık hava sineması, yoga, buz pateni gibi etkinlikleri olan bir meydana dır. Sosyal boyut ve katılım açısından olumlu bir meydana dır.

Tahrir Meydanı, Mısır'ın anlamsal boyutu önemli olan bir meydana dır. Meydan, bütün Dünya ülkeleri tarafından kent hakkı öneminin vurgulandı ı yer olarak bilinmektedir. Meydan, Mısır devriminin gerçekleştirildi i, demokrasinin tohumlarının ekildi i bir kentsel mekândır. Meydan, halk için sembolik bir öneme sahiptir. Böylelikle meydanların anlamsal boyutunu (imge, simge, i aret boyutunu) ortaya çıkaran bir örnektir. Halkın özgürce isteklerini dile getirebildi i yerler meydanlardır. Günümüzde Tahrir Meydanı trafik düüm noktası olarak kullanıldı ından dolayı yaya ula ılabilirli i

yönünden olumsuz bir meydandır. Meydan motorlu taşıtlara kavak olarak hizmet etmektedir.

Tiananmen Meydanı, Çin Halk Cumhuriyeti'nin sahnesi niteliğinde, ülkenin kültürünü yansıtan önemli bir meydandır. Uzak do uyu temsilen seçilen örnek ülkenin kültürünü bütünüyle yansıtmaktadır. Tiananmen Meydanı Tahrir Meydanı gibi anlamsal açıdan önemli bir meydadır. 1989 Tiananmen Meydanı olayları, Tiananmen katliamı olarak da bilinmektedir. Meydanda, 1989 yılında meydana gelen halk gösterileri ve ardından ya anaları ifade etmektedir. fade özgürlü ü, insan hakları, konu ma özgürlü ü, insanlı ın kayna ı ve gerçe inin temelidir dü üncesiyle yapılan gösterilerin odak noktası Pekin'deki Tiananmen Meydanı'dır. Meydan kent hakkının dile getirildi i kentsel kamusal mekândır. Böylelikle meydan ülke için sembolik öneme sahiptir. Meydan görsel açıdan Tiananmen Kulesi, altın su köprüsü, aslan heykelleri gibi ö eleriyle zengin bir meydandır. Turizm açısından olumlu bir meydandır. Bütün Dünya'dan yo un olarak katılım alan bir meydandır. Meydan fiziksel açıdan yüzölçümüyle bir milyon insanı alabilecek büyüklükte Dünya'nın en büyük meydanı olarak bilinen kentsel açık alandır. Kısaca meydan ülkenin kültürünün yansımasıyla sahne niteliğinde, anlamsal boyutu ile ön planda, turizm açısından ise olumlu bir meydandır.

Dünya'daki meydan örneklerinde gördü ümüz uygulamalar paralelinde Türkiye özelinde ise örne in **Kızılay Meydanı**, **anlamsal açıdan** Türkiye'nin ba kentinin en önemli meydanıdır. Cumhuriyetin temsili kentinin bir meydanıdır. Meydan, Ankara'da her iktidar döneminde kent planlaması adı altında planlamalara maruz kalmı tır. Yapılan kanunların belediyelerin önünü açması ile kent meydanlarımız ki isel kararlara bırakılmı tır. Kızılay Meydanı'da bu durumdan etkilenen bir meydandır. Daha önce var olan bir parkı hiçe sayarak kent merkezindeki ye il dokunun, kentin bir parçası oldu unu dü ünmayerek parkın yerine kıızılay binası projesi gerçekleştirilebilmi tir. Ankara Kızılay Meydanı, ehir içindeki konumu trafik dü üm noktasıdır. Etrafındaki yapılarla zeminde hiç bir ili ki kurulamayan, ta ıt trafi inin ezici gücü altında kalan bir meydandır. **Ula ım** açısından meydanı besleyen bir metronun olu u, meydanın yakınında otobüs ve dolmu duraklarının olu u ve meydanın tek i levsel fonksiyonu

olarak ticaretin hâlâ ya ıyor olu u insanların meydana **katılımını** göstermektedir. Fakat tek fonksiyonlu bir meydanın varlı ı meydan için olumlu bir durum de ildir.

Taksim Cumhuriyet Meydanı, geçmi te var olan su taksim yolunun korunmasıyla, tanzimat döneminde hayatımıza giren elektrikli tramvayların güzergahında kav ak konumundan, cumhuriyet döneminde Henry Prost'un projesiyle, ayrıca iktidarların düzenlemeleriyle günümüze gelmi bir meydandır. Türkiye için Taksim Meydanı anlamsal boyutu önemli olan bir meydandır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bir çok önemli olaylara sahne olmu tur. **Tarih boyunca** stanbul'un temsili niteli indeki Taksim Meydanı iktidarların ideoloji simgesi halinde kullanılmı tur. Bu planlamalar u runa Kı la binası yıkılmı , farklı düzenlemelere maruz kalmı tur. Türkiye için **siyasi** sistemin güç göstergesinde bulundu u bir meydandır. Taksim Meydanı insanlar tarafından yo un kullanılan, **katılımı** olan bir meydandır. Fakat bu kullanım sadece gelip geçmek içindir. Meydan **fiziksel özellikler** açısından de erlendirdi imizde bo tanımsız alanlara sahiptir. Meydan u anda iktidarların planlama kararlarıyla düzenlemelere maruz kalmaktadır. Günümüzdeki süreçte tarihi kı lanın yeniden yapılması, Taksim'in yayala ması adı altında trafi in yer altına alınması bir çözüm de ildir. Projede yaya adına büyük bir beton yı nını yaratılması da meydan için olumlu bir durum de ildir. Günümüz ko ullarında Taksim Meydanı, Türkiye'de meydanların kentin imajı, iktidarların güç göstergesi, küreselle menin çıkarlarına yönelik atılan adımlarla ekillendi ini gösteren bir örnektir.

Konak Meydanı da tarih boyunca iktidarların planlama adı altında yıkımlarından etkilenmi bir meydandır. Fakat günümüzde meydanların kentler için önemli oldu u anla ılarak de er verilmesinin sonucunda yapılan yarı ma ile kullanı sız açık alan görüntüsünden günümüze gelmi bir meydandır. Konak Meydanı ve Çevresi Düzenleme Projesi'nin, bir yarı ma projesi olması günümüz meydanlarına örnek te kil etmelidir. ktidarların meydanlar üzerindeki ideolojisinin yarı ma projeleri ile kırılabilce ini göstermi bir meydandır. Konak Meydanı fiziksel, görsel, i levsel, ula ılabilirlik, katılım, teknoloji, meydana kullanılan ö eler açısından olumlu bir meydandır. Ayrıca Konak Meydanı, var olan yaya kullanımını dikkate alınarak tasarlanan

yeni proje, halkın katılımının sürekliliğinin sağlanmasına yönelik tutumuyla derlidir. Ayrıca, meydana kullanılan ögelerin günümüz teknolojisi kullanılarak tasarlanması çağda bir görünüm vermektedir.

Kayseri Cumhuriyet Meydanı, şehrin geometrik olarak ortasında yer alan meydanın, zaman içerisinde alternatifinin oluşması olması, gerek trafik, gerekse de sosyal faaliyetler açısından, kavak ve tören alanı olarak kullanılmasyla devam etmektedir. Fiziksel boyut açısından meydanın düzensiz büyük boyluklara sahip olması olumsuz bir durumdur. İnsanlar bu büyük boyluklarda kaybolmuş hissi duymaktadır. Fiziksel boyut açısından ayrıca meydanın boyutları insan ölçeğinde de ildir. Ulaşılabilirlik açısından ise meydanın merkezinden tramvay geçmesi taşıt trafiğinin meydanın sınırını belirlemesiyle trafik düzeni noktası durumundadır. Meydan, tarihi özellikler açısından kent için önemli bir noktada bulunmasına rağmen trafik fonksiyonu ile ön plandadır. Meydan ticaretin yolum olarak meydana yaklaşmasından dolayı gerek yer altı çağması, kale çarması, kazancılar çarması ve gerekse bir alış-veriş merkezinin meydana bulunmasıyla sosyal boyut, katılım açısından olumlu bir meydandır.

Dünya'daki meydanlar geçmişten günümüze uygulanan plan kararlarıyla günümüze gelmiştir. Bu uygulamalardan katılım, ulaşılabilirlik, kent-meydan bütünlüğü ilkeleri ön plana çıkarılarak yapılan tasarımlar başarılıdır. Kent ve meydan bütünlüğünün birlikte düşünüldüğünde çalımlar olumlu sonuçlar vermiştir. Halkın birlikte vakit geçirebileceği imkanların yaratıldığı çalımlar meydanların trafik, hız kavramlarından uzaklaştırdığı günümüz koşullarında gerçek anlamına kavuşabilmiş birer göstergesidir. Dünyadaki dönüşümlerin paralelinde Türkiye'deki durum da ortaya konmuştur. Türkiye'deki çoğu meydanın olumsuz anlamdaki dönüşümlerinin trafik, modern mimari anlayış, kültürel etkenler, politik kararlar gibi sebeplere dayalı olduğu görülmüştür. Seçilen örneklerde de görüldüğü gibi meydanlara uygulanan projelerin önemi büyüktür. Bu projeler mekânın tarihsel, anlamsal, işlevsel, sosyal, görsel özellikleri, katılım ulaşılabilirlik, kentsel canlandırma, turizm gibi yönleri düşünülerek ele alındığında olumlu sonuçlar verdiğini görülmüştür. Günümüz koşullarında kent-meydan ilişkisine bütünsel bir bakış açısıyla bakıldığında meydanlar gerçek kullanımına sahip olacaktır.

6. SONUÇ

M.Ö. 2000’li yıllardan başlayarak insanlar bir kent yerleşimi yaratma çabasında olmuşturlar. **Antik Çağ**’da görülen kent yerleşimlerinin insanların kültürel, dini yapısıyla ve ihtiyaçlarından doğan süreçle oluştuğu görülmüştür. Su ihtiyacını karşılamak için nehir etrafında konumlanan yerleşimlerin liman kenti olmanın gerektirdiği ihtiyaçları karşılayabilmesi, gridal bir yapıda veya merkezi bir oluşumda görülmesi hayatın daha kolay yaşanmasına yönelik çalışma içerisinde olduklarını düşündürmüştür. **Antik Yunan** kentlerinde ise daha açık görülmüş kamusal mekânlar ticaret, din, siyasetle ilişkilendirilebilir. Antik Yunan kentlerindeki stoa yapıları ticaretin kent içerisindeki yerini göstermektedir. Stoa yapılarının agora adlı açık alan etrafında konumlanması kentsel kamusal mekân oluşumlarına ilk örnek olarak gösterilebilir. **Ortaçağ**’da ise kent oluşumlarının toplumun sosyal, kültürel, dini, siyasi yapılarıyla ilişkili olarak oluştuğu görülmüştür. Kamusal mekânın yönetim ekliyle birebir ilişkisinin olduğunu net olarak Ortaçağ’da talya’da görmekteyiz. Kent için kamusal mekânın yeri Ortaçağ’da talya’da feodal sistemden dolayı daha çok kendine yer bulmuştur. Daha özgür bir ortamda oluşan toplum-iktidar ilişkisi kentsel kamusal mekâna yönelik kullanım ihtiyacını doğurmaktadır. Kısaca kentsel kamusal mekân olarak meydanların izlerini Ortaçağ’da talya’da daha açık görmemizin sebebi toplumun siyasi yapısıdır. Meydanların o toplumun sosyal, fiziksel, kültürel özellikleri gibi niteliklerle oluştuğunu ve beslendiğini görürüz. Ortaçağ döneminde meydan çarşı, ticaret, din, yönetim ilişkileri arasında kendine yer bulmuştur. O dönemde meydanlar kentler için en önemli kentsel mekânlardan biriydi. Rönesans Dönemi’nde de ideal kent planlarında meydanın kentin bir nirengi noktası olarak ele alındığını görmekteyiz. 19. yüzyılın ortalarında Haussmann’ın Paris şehir planı için meydanı bir nirengi noktası olarak görmesi aslında buna delildir.

Kent oluşumunda bu denli önemli bir örnekle olan kentsel kamusal mekân olan meydanların mekânsal özelliklerini de incelediğimizde kent bütünlüğünde bir çok özelliklere sahip olduğunu görürüz. Kentsel mekân olarak meydanlarımız anlamsal (imge boyutu, simge boyutu, ticaret boyutu), tarihsel, fiziksel (mekânsal özellikler), sosyal (toplum, kültür,

insan, politik boyutu), i levsel (amaç ve ihtiyaçlara uygunluk), görsel özelliklerle kent dokusunda kendine yer edinmektedir.

Aydınlanma Ça ı ve devamında gelen Sanayi Devrimi ile olu an modernite projesi kent, meydanlar ve daha bir çok alanda de i imler getirmi tir. **Sanayi Devrimi** ile birlikte insanların ortamı de i mi tir. Küçük atölyelerde insan gücüyle üretim yapılırken, fabrikalarda makinelerle insan gücüne ihtiyaç duyulmayan standart, daha hızlı ve fazla üretim gerçekleştirilmiştir. Toplumun yapısı de i mi bunun devamında kent ve meydan da de i mi tir. Teknolojinin kullanılmasıyla raylar, metrolar, köprüler, otomobiller üretilmiştir. Karayolu dü ünülmeden olu an kentsel mekânlar karayolu olu turma çabası içerisinde geni letilmiş kav aklara dönü mü tür. Kentlerin yolları, ula ım sistemleri de i mi tir. İnsanlar hız kavramını farketmiş, trenle, metroyla, otomobille hıza yönelik kentin dokusunu, tarihini, meydanlarını, dikkate almayan uygulamalarda bulunmuşlardır. Teknolojiyle birlikte hayatımıza giren motorlu taşıtlarla yeni bir dönem başlamıştır. Motorlu taşıtlarla hayatımıza bir çok de i iklikler gelmiştir. Bu noktada kentsel mekâna ula ılabilirlik gibi bir çok problemler açığa çıkmıştır. Meydan daha önce ticaret, din politik unsurlarla ilişkilendirilirken bu dönemde motorlu taşıtlarla, hızla, teknolojiyle, ideolojilerle ilişkilendirilmeye başlamıştır.

Türkiye özelinde, Osmanlı Dönemi'nde Tanzimat Fermanı ile başlayan süreçte batılılaşma adı altında yapılan uygulamalar Avrupa kentlerine benzemeye yönelik çabalardır. Osmanlı, eski gücünü kaybederek Batı'nın kapitalist düşüncelerinin etkisi altına girmiştir. Batı'daki kentlerin gelişimi ise Osmanlı'nın ilgisini çekmiş bu doğrultuda kent planlama çabalarına başlamıştır. Yabancı tasarımcılara yaptırılan kent planları ile kentler ilk kez bir bütün olarak düşünülmüş fakat bir çok kentte görülen tarihî değer verilmeyen yıkımlar gerçekleştirilmiştir. Osmanlı imparatorluğu yıkılmış yeni bir devlet olan **Türkiye Cumhuriyeti** kurulmuştur. Cumhuriyetle birlikte halkın kendi kendini yönetebildiği bir siyasi ortam oluşmuştur. Bu toplum için büyük bir de i im demektir. Türkiye'nin bu dönemdeki de i imlerinden biri çağdaş cumhuriyet kentleri oluşturma çabasıdır. Kentlerimiz cumhuriyetin çağdaş yüzünü göstermeli düşüncesiyle kent planlama çabaları yapılmıştır. Türkiye'de

günümüz meydanları bu de i im sürecinde moderniteden oldukça fazla etkilenmi tir. Tarımda teknolojinin kullanılmasından dolayı insan gücünün azalmasıyla kırsal kesimden kente kopmalar olmu tur. Kentte artan nüfus sa lıksız bir alt yapı ile çarpık yapıla malarında devamında hiç dü ünülmeyen kent merkezleri olu mu tur. Modernite projesiyle birlikte demir yolu ula ımına öncelik verilmi ken otomobillerin üretilmesiyle, karayoluna yapılan yanlı plansız yatırımlar Türkiye’de bugünün sorunlarının zeminini olu turmu tur. Tapan’ın (1998) *ça da kent yol-meydan-otomobil üçgeninde tanımlanmaktaydı*” sözleri Türkiye’nin bu dönemini anlatmaktadır. **Otomobil** kavramı ile hayatımıza giren hız kavramı, bir yere ta ıtla ula ma iste i meydanlarımızın kav ak haline gelmesine neden olmu tur. Kent meydanları yol-meydan-otomobil ula ım a ı içerisinde trafik dü üm noktalarına dönü mü tür. Kentteki ula ım sisteminin meydanlardan geçmesi gerekti i dü üncesiyle alınan kararlar kent meydanlarını günümüzdeki durumuna getirmi tir. Türkiye özelinde dahası her gelen iktidarın ideolojisinin ürünü olarak kent meydanlarını kullanmaları, kent planlama adı altında yapılan projelerle meydanların kentten kopuk, i levsiz uygulamalara maruz kalmasına neden olmu tur. Ayrıca yapılan planlamalarda ye il dokunun kentin bir parçası oldu u, kentin tarihinin korunması, ya aması gerekti i hiç dü ünülmemi tir. Meydanlar Ortaça ’da yönetim eklinden dolayı belirli bir form olu turularak tasarlanan meydanlar iken günümüzde Türkiye özelinde günümüzün demokrasi anlayı ı içerisinde meydanlarda eylem yapılmasına izin verilmeyen, küreselle me süreciyle imaj olarak talep gören kentsel mekânlarla dönü mü tür. Meydanlar geçmi te dini mekânların açık alanları, kentlerin sosyal aktivitelerinin ya andı ı mekânlar, yönetim eklinin etkisiyle daha fazla ele alınabilen kentsel mekânlarken günümüzde sadece yönetim kararlarına bırakılmı kentsel mekânlar olarak görülmektedir.

Bugün Dünya’da kent, kentsel mekân, kamusal mekân, meydan kavramlarına yeni kavramlarla bakılmaktadır. Küreselle menin getirdiklerinden dolayı kentsel mekânlar kent için bir imaj niteli i ta ımakta ve bu yönde yo un yatırım aracı olarak görülmektedir. Bu süreçle birlikte aynı zamanda meydanlar için yeni projeler yapılmaktadır. Örne in Potsdamer Platz kentsel canlandırma projesindeki uygulamalarda, kent merkezinin çevresindeki binalarla meydan ili kisinin zeminde

detaylı bir şekilde çözülmesi, yapılan binaların girişlerinin çekici, davet eden farklı kotlarda platformlarla meydana bağlanması, ofis bloklarının arasında meydana açılan iç avluların çözülmesi yani kentsel kamusal yaşamın bir arada sunulan zengin aktivite çeşitleriyle canlandırılması amaçlanmıştır. Ayrıca örneklerde meydanların ulaşılabilirlik problemlerine bütüncül bir yaklaşımla bakıldığı görülmektedir. İncelenen örneklerde de görüldüğü gibi kentsel mekânın canlandırılmasına yönelik çalışmalar kent-meydan bütünlüğü içerisinde tasarlanmıştır ve olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca teknolojinin kullanılması ile sürdürülebilirlik, ekolojik kavramları ile kent içindeki kamusal mekânın zenginleşmesine yönelik tutum ve görüşlerin çağımız kentinin gelişimi, kullanımı ve geleceği yönünde tasarımlar yapılmaktadır.

Günümüzde kent meydanlarının büyük bir kısmı anlamsal, tarihsel, fiziksel, sosyal, işlevsel, görsel özelliklerini kaybetmiştir. Kentsel mekân olan meydanlar özel ve kamusal alanın işbirliği içinde kent bütünselliğinde yeniden ele alınmalıdır. Kent-meydan ilişkisi kentsel mekânın kentlilerine kazandırılmasıyla, kentsel mekân özelliğinden dolayı halkın meydana günümüz koşullarında ulaşabileceği mekânlar tasarlanarak, kamusal mekân-özel mekân dengesi, zemin ilişkisi, doluluk boşluk oranı, ulaşılabilirlik, ulaşılabilirlik gibi ilkeleri doğrultusunda oluşturulmalıdır. Meydanlar, kent-meydan ilişkisine bütünsel bir açıdan bakılarak değerlendirilmeli ve bu yönde düzenlemelere maruz kalmalıdır. Meydan kent dokusunda yerini ancak bu şekilde bulabilir.

KAYNAKLAR

ACE Politika Kitabı, (2004), Mimarlar Odası Yayınları.

ADANALI, Y.,A., (2011), Dünya'dan "kent hakkı" için kentsel mücadele örnekleri: Hindistan, Dominik Cumhuriyeti, Brezilya, Venezüella ve ABD, Hakemli Makale, E itim Bilim Toplum Dergisi, Cilt 9, Sayı 36, Sayfa 14-30.

AKTÜRE,S. (1978), 19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti Mekânsal Yapı Çözümlemesi, .T.Ü. Mimarlık Fakültesi Doktora Tezi.

ALTABAN Ö., (1997), Ulusal Yönetimin Ve Toplumsallı ın Kugulandı ı Bir Ba kent", Arredamento Mimarlık Dergisi, stanbul.

ARENDR, H., (1961), Between Past and Future (Geçmi le Gelecek Arasında), çev. Bahadır Sina ener, leti im Yayınları, stanbul.

ARU, K.A., (1998), Türk Kenti, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, stanbul.

ASLAN, S., (2006) Anıt ve Meydanlarda Oran ve Ölçek Kavramları Taksim Cumhuriyet Anıtı ncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, stanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü,

ASLANO LU, R., (1998), Kent, Kimlik ve Küreselle me, Asa Yayınları, Bursa.

ASP NALL, STONES VE STAPLEHURST, (2006), Essex Design Guide.

BACON, E.N.,(1968), Stadtplanung von Athen bis Brasilia, Verlag für Architektur, Zurich.

BARTHES, R., (1997), Göstergibilimsel Serüven, Yapı Kredi Yayınları, stanbul.

BENEVOLO, L., (1995), Avrupa Tarihinde Kentler, Afa Yayıncılık, stanbul.

BENHAB B, ., (1999), Modernizm, Evrensellik ve Birey(Orjinal,1992), Ayrıntı Yayınları, stanbul.

- BERMAN,M.,(1994), Katı Olan Her şey Buharla İyiyor, İletişim Yayınları, İstanbul.
- BALGIN, N., (1998), 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- BOZDOĞAN,S.,(2001), Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür, Metis Yayınları, İstanbul.
- BROWNE, K.,(1971), West End:renewal of a metropolitan centre,The Architectural Press,London
- BUMN, K., (1990), Demokrasi Arayışında Kent, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- CERAS, M., (2001),Osmanlı Kenti: Osmanlı İmparatorluğu'nda 18.Ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi,Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- CRAVO LU, A., (2006), Sürdürülebilirlik düşüncesi-mimarlık etkileşimine alternatif bir bakış : "yer"in çevre bilincine etkisi, Doktora Tezi, Y.T.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- COLOMNA, B., (2009), Mahremiyet ve Kamusal Alan Kitle İletişim Aracı Olarak Modern Mimari, Metis Yayınları, İstanbul.
- ÇELİK, Z.,(1996), 19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti İstanbul,Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- ÇELİK, Z.,(2008), Empire Architecture, and the City French-Ottoman Encounters,1830-1914,University Of Washington Press, London.
- ÇUBUK, M., (1977), "Çevre Olgusu ve Çevre Düzenleme", Yapı Dergisi, İstanbul.
- ÇUBUK, M., (1979), Şehircilik 2, Kent, Kentleşme, Kentsel Planlama Üzerine Notlar, DGSAY.Mimarlık Bölümü Şehircilik Kürsüsü Yardımcı Ders Notları.
- DACHEUX, E., (2008), Kamusal Alan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

D NÇER, Y., ve D NÇER ., (2003), “Küresel Sistemin Güç Mekânları”, Arredamento Mimarlık Dergisi, sayı:2003/12.,s:54-61.

DÖKMEC , V., ve ÇINARCI, H., (1990), Tarihsel Gelisim Süreci içinde Beyoglu, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, stanbul.

DURSUN, Pelin, (2002), Trabzon Kentsel Dokusunda Morfolojik Analiz, TÜ, Doktora Tezi.

ED SYON, (2005), Sivil Bir Kamusal Alan,Kaknüs Yayınları, stanbul.

ERDÖNMEZ, M.E., ve AKI A., (2005), Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum li kilerindeki Etkileri, Megaron Dergisi,Cilt 1,Sayı 1.

ERGÜNAY, O.,(2006), JICA ile TC. çileri Bakanlı ının ortakla a düzenledi i Afet Zararlarının Azaltılması E itimi seminer bildirisi.

EREN, .Ö. (2006), Mimarlıkta Tasarım Yer li kisi Ba lamında “Yer”e Özgü Mimari Dilin Dönü üm Sürecinde Yeniden Üretilmesi, MSGSÜ, Doktora Tezi.

EYÜCE, Ö.,(2000), Meydanlar, Ege Mimarlık Dergisi, Nisan Sayısı, 2-34. sayfalar.

FERRY, J. M., (1994), “Reflexions sur le nouvel espace public”, Le Supplement, No. 190.

FRAMPTON, K.,(1992), Modern Architecture, Thames and Hudson, London.

FRANC S, M., (1989), “Control as a Dimension of Public Space Quality” Editörler: Irwin Altman, Ervin H. Zube, Bölüm 6, Public Places and Spaces, Pelenum Press, New York, USA.

GABR EL,A.,(1954),Kayseri Türk Anıtları,Güne Matbaası,Ankara

GEHL, J., (1987), Life Between Buildings: Using Public Spaces, Von Nostrand Reinhold, New York.

- GEUSS, R.,(2003), Kamusal Meydanlar,Özel Meydanlar,Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- GIDDENS, A.,(1998), Modernliğin Sonuçları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- GIEDON, S., (1980), Space, Time and Architecture, Harvard U. Press, Cambridge.
- GÖKGÜR, P., (2008), Kentsel Mekânda Kamusal Alanın Yeri, Ba lam Yayınları, İstanbul, Türkiye.
- GÜVENÇ, B., (2002), İnsan ve Kültür, Remzi Yayınevi, İstanbul.
- GÜVEN,F.,(2006), Küresel Bir Güç Olarak Ç N'in Yükselişi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- HABERMAS, J., (1989), The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society, Çev. Thomas Burger ve Frederic Lawrence, MIT Press, Cambridge MA, UK.
- HABERMAS,J.,(1997), Kamusalın Yapısal Dönüşümü, İletişim Yayınları, İstanbul.
- HACISALHOĞLU, .Y., (1999), Küreselleşme, Mekânsal Etkileri ve İstanbul, MSGSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- HARVEY,D., (1996), Postmodernliğin Durumu,Metis Yayınları, İstanbul.
- HASOL, D.,(2002). Mimarlık Sözlüğü,YEM Yayınları, İstanbul.
- HOVARDAOĞLU, Ç.,S., (2009), Tarihi Süreklilikte Kentsel Katmanlaşmanın Belgelenmesi Ba lamında Kayseri Kent Merkezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- NCEOĞLU, M., (2007) Kentsel Açık Mekânların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.

JACOBS, J.,(1993), Büyük Amerikan şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı, Metis Yayınları, İstanbul.

KARADAĞ, A., (2006), Kamusal Alan ve Türkiye, Asil Alan, Ankara.

KARAMAN, A., ve ÇÖZEN, E., (1987), Taksim ve Yakın Çevresi Tarihsel Gelişimi, Taksim Meydanı Proje Yarınması Kitabı, İstanbul.

KELEK, R.,(1997), İnsan, Çevre ve Toplum, MGE Kitabevi, Ankara.

KILINÇASLAN, S., (2005), “Issues in The Renovation Of The Taksim Square, Istanbul” Abstracts. XXII World Congress of Architecture. Cities: Grand Bazaar of Architecture. 3-7 July 2005. p.179. UIA 2005, İstanbul.

KLUGE, A., Negt, O., (1993), Public Sphere and Experience: Toward an Analysis of the Bourgeois and Proletarian Public Sphere, çev. P.Labanyi; J. O. Daniel; A. Oksiloff, University of Minnesota Press, Minneapolis.

KOOLHAAS, R., (2004), Content-Triumph of Realization, Taschen Print, Germany.

KORN, A., (1953), History Builds the Towns, Lund Humphries, London.

KOSTOF, S., (1999), The City Assembled, Thames and Hudson, London.

KRÖGER, R., (1979), Urban Spaces, Academic Editions, Londra.

KRÖGER, R., (1991), Architectural Composition, Academy Editions, London.

KUBAN, D.,(1972), İzmir’in Tarihsel Yapısının Özellikleri, İstanbul.

KUBAT, A.S.,1997. The Morphological Characteristics of Anatolian Fortified Towns, Environment and Planning B:Planning and Design, Volume 24, no 1, p.95-123.

KUBAT, Ayşe Sema-DÖKMECİ, Vedia Dökmeçi, 1994. Anadolu Kale şehirlerinin Morfolojik Analizleri:Ankara, Bursa ... şehirlerinden Örneklemeler, TÜ Araştırma Projesi.

LE CORBUSIER, (2002), Le Corbusier ve Kent, Boyut Yayıncılık, İstanbul.

LEFEBVRE,H., (1998), Modern Dünyada Gündelik Hayat (Orjinal1968).

LYNCH, K., (1960), The Image of the City, The MIT Press, Cambridge MA.

MESUTO LU, M., (2001), Kentsel Mekân Olarak Meydan ve Morfolojik Özellikleri,Yüksek Lisans Tezi, Y.T.Ü., stanbul.

Uluslararası 14. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 2003, Kentsel Yenile me ve Kentsel Tasarım, Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, ehir ve Bölge Planlama Bölümü, stanbul.

Ulusal Kentsel Tasarım Kongresi,Kentsel Tasarım: Bildiriler,(1999), Mimar Sinan Üniversitesi,Mimarlık Fakültesi, ehir ve Bölge Planlama Bölümü, stanbul.

MONTGOMERY, J., (1998),Making a city:Urbanity/Vitality and Urban Desing, Vol.3, No.1.

MORLEY,D. ve Robins,K.,(1997),Kimlik Mekânları, Ayrıntı Yayınları, stanbul.

MUMFORD, L., (1966), The City in History: : Its Origins, Its Transformations, and Its Prospects, Pelican Book, Middlesex.

NOUVEL, J.,(1996), Jean Nouvel, Pierre Terrail Print, Paris.

ÖNCÜ ve WEYLAND,(2005), Mekân, Kültür, ktidar, leti im Yayınları, stanbul.

PERV T TCH,J., (2000), Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında stanbul, Tarih Vakfı, stanbul.

RASMUSSEN, S.E.,(1969), Towns And Buildings, The M.I.T. Press (Towns and Buildings,Massachusetts Institute of Technology Cambridge),Massachusetts.

ROSS , A. (1982), The Architecture of City, The MIT Press, Cambridge MA.

ROTH, L.M., (2000), Mimarlı ın Öyküsü, Kabalcı Yayınevi, stanbul.

SENNET, R.,(2001), Ten ve Ta Batı Uygurlı ında Beden ve ehir,(Orjinal 1994)Metis Yayınları, stanbul.

SEZER, D.,(2006) “Mahremiyetin Despotlukları:Kamusal insanın ökü ü Üzerine Bir Deneme”, (www.korotonomedia.net).

SITTE, C.,(2009), Hegemann and The Metropolis : Modern Civic Art And nternational Exchanges, Routledge Print, London.

SJOBERG, G., (1960), The Preindustrial City, Past And Present, Free Press, Newyork.

AH NLER,O.,(2012), Orta talya'nın Ortaça Kentleri,Yay Yayıncılık, stanbul.

TANYEL , U.,(1986), Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (11.-15.YY), TÜ, Doktora Tezi.

TAYLOR,C.,(2004), Modern Toplumsal Tahayyüller, Metis Yayınları, stanbul.

TAY , . E. (2006). stanbul Tarihi Yarımada Meydanlarının Olu umunu Etkileyen Çevresel Faktörler ve Meydanların Mimari Kurgusu,MSGSU,Yüksek Lisans Tezi.

TEKEL , ., (1985), Ankara 1985'den 2015'e,Ankara Büyük ehir Belediyesi, Ankara.

TRANC K, R., (1986), Finding Lost Space: Theories of Urban Design, John Wiley and Sons, New York.

TÜMER,G., (2000), Kentler, Binalar, nsanlar, Olaylar, Meydanlar, Ege Mimarlık Dergisi, Nisan Sayısı, 2-34. sayfalar.

Türkiye Mimarlık Politikası, Mimarlar Odası Yayınları, 2005.

URRY, J.,(1999),Mekânları Tüketmek, Ayrıntı Yayınları, stanbul.

WEBER, M., (2000), Modern Kentin Olu umu, Bakı Kitaplı ı, stanbul.

YAPI Dergisi, (2007), 312. Sayı, Ekoloji eki.

YERAS MOS, S., (1997), stanbul 1914-1923, leti im Yayınları, stanbul.

ZUCKER, P.,(1959), Towns And Square,Columbia University Press,New York, London.

nternet Bölümü

<http://harvardpress.typepad.com>, 2013.
<http://www.arkitera.com>,2013.
<http://www.bryantpark.org>, 2013.
<http://www.ceunet.org>,2012.
<http://www.dogailebaris.org.tr/>,2013
<http://www.dw.de/stockholme>,2013.
<http://www.googleearth.com>, 2013.
<http://www.ibb.gov.tr>, 2013.
<http://www.londonconnection.com>, 2013.
<http://www.mimarizm.com>,2013.
<http://www.mimdap.com>,2013.
<http://www.places.designobserver.com>,2012.
<http://www.pps.org.tr>,2013.
<http://www.strandlines.org/story/trafalgar-square>,2013.
<http://www.wowturkey.com>, 2013.
<http://www.yapi.com.tr>, 2013.
www.kinabaloo.com/tiananmen_square, 2013.

ÖZGEÇM

1985 yılında Kayseri’de do du. İlk, orta e itiminden sonra Özel Erciyes Lisesi’ni kazandı. Liseyi 5.00 ortalamayla okul ikincisi olarak tamamladı. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi’nden 2009 yılında mezun oldu. Aynı yıl Mimarınan Üniversitesi Mimari Tasarım Sorunları yüksek lisans programına ba ladı. Keygen Uluslararası n aat irketi’nde iki yıl çalı tıktan sonra 2012 ocak ayında Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi’nde ara tırma görevlisi olarak çalı maya ba ladı. Halen Erciyes Üniversitesi’nde ara tırma görevlisi olarak çalı malarına devam etmektedir.